

Clear Vision

גנדי אשר

Memento

from the wedding of

Moshe Yitzchok

and **Miriam Leah**

Piekarski

10th of Tammuz, 5786

June 25, 2026

By the Grace of G-d

גנדי אשר

CLEAR VISION

Memento

from the Wedding of

Moshe Yitzchok &

Miriam Leah

Piekarski

From the archives of

Rabbi Asher Zeilingold

Compiled, annotated and edited by
Dovid Zaklikowski and Aaron Kastel

Clear Vision © 2025 Asher Zeilingold

All rights reserved, including the right to
reproduce this book or portions thereof,
in any form, without prior permission,
in writing, from the publisher.

Many of the photos in this book are courtesy
and the copyright of Lubavitch Archives.

www.LubavitchArchives.com

LubavitchArchives@gmail.com

ISBN 978-1-944875-24-4

Design by Hasidic Archives Studios

www.HasidicArchives.com

info@HasidicArchives.com

Cover by Rosie Goodman/Ace Group NY

Printed in the USA

CONTENTS

WELCOME 5

REBBE'S TESHURAH 6

REBBE'S LETTER 9

THE SIGNIFICANCE OF THE NAME MOSHE YITZCHOK 11

THE REBBE & THE MAYOR'S AIDE 15

FROM 770 TO FRANCE 45

This memento is a continuation to the two volume set of **Clear Vision**, the Rebbe's Guidance to Rabbi Asher Zeilingold, available at www.clearvisionbook.com.

Welcome!

Dear Family and Friends שׂיחיי,

We give thanks to Hashem for granting us the simcha of the marriage of our children, Moshe Yitzchok and Miriam Leah, on the Tenth of Tammuz, 5786. We thank all of you who have joined us from near and far, and we are grateful that you have made the effort to share in our simcha.

In honor of the wedding of the Rebbe and Rebbetzin in 1928, the Frierdiker Rebbe distributed a special teshurah—a memento—to all the participants: a facsimile of a manuscript letter written by the Alter Rebbe. Following that tradition, as a token of our appreciation, we present this booklet as a memento of our simcha.

This volume is a continuation of the two books *Clear Vision* by the chosson's grandfather, Rabbi Asher Zeilingold. It contains:

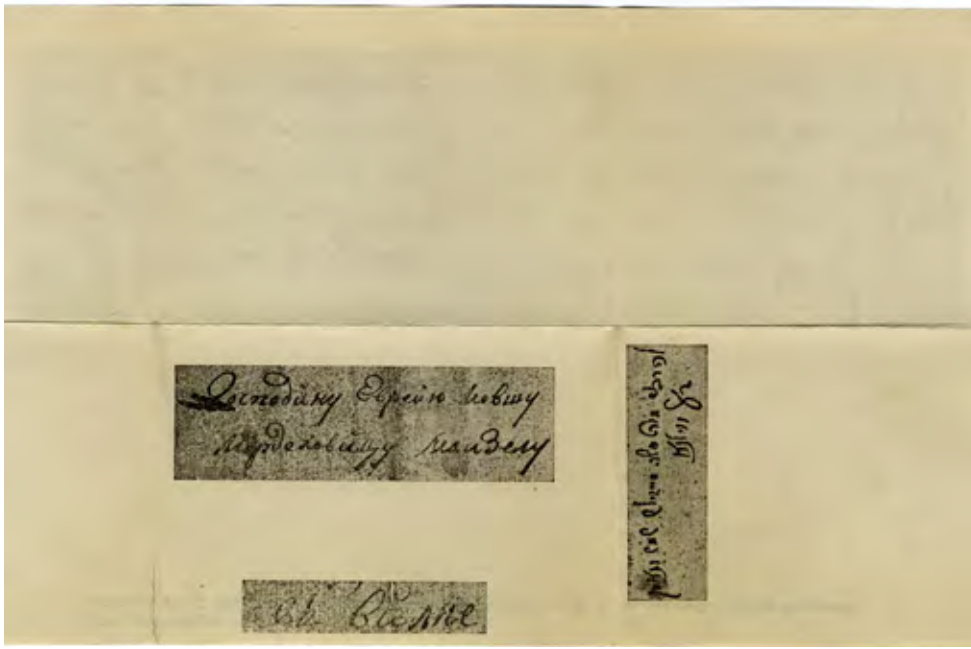
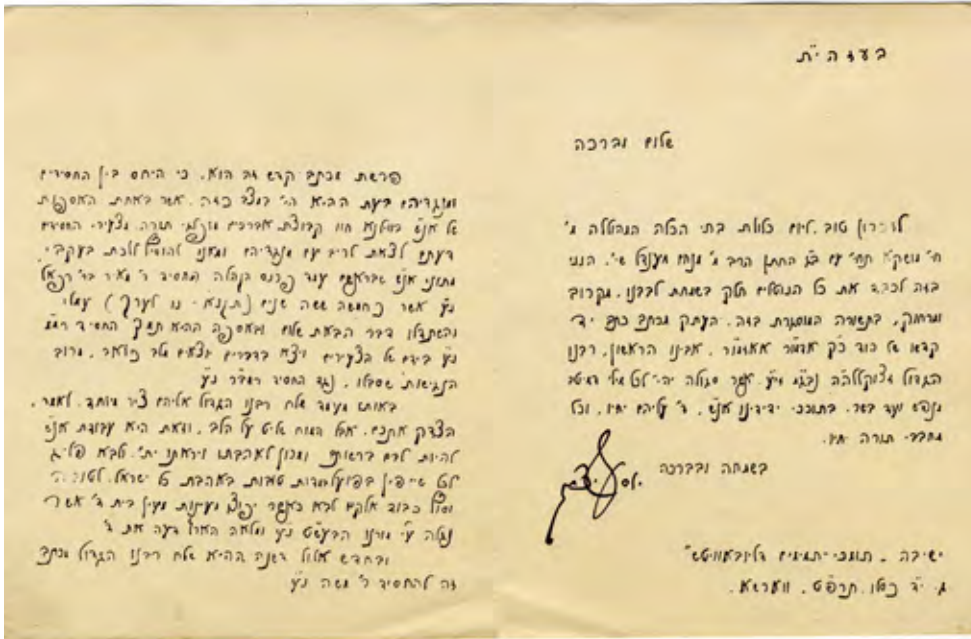
1. The story and correspondence of Mr. Julius C. C. Edelstein, Rabbi Zeilingold's cousin, with the Rebbe and Chabad activists. This section includes newly discovered material that has come to light since the publication of the earlier books.
2. Letters in Hebrew sent by Rabbi Avraham Ber Blesofsky to Rabbi Zeilingold during his time on the Rebbe's shlichus in France. Included are English translations of many of the stories and episodes described in this correspondence.

We would like to thank Rabbis Dovid Zaklikowski and Aaron Kastel, together with the staff of Hasidic Archives, for their efforts in preparing this memento. With appreciation to Chezky Lever and the staff of Rebbe Responsa.

Thank you for sharing in our simcha. May the merit of this simchas chosson v'kallah bring the ultimate simcha with the coming of Moshiach, now.

The Piekarski and Libman Families

THE REBBE'S WEDDING MEMENTO

At the wedding of the Rebbe and Rebbetzin Chaya Mushka in Warsaw in 1928, the bride's father, the Rebbe Rayatz, distributed a special memento, a copy presented here, to all the celebrants: a facsimile of a manuscript letter written by the first Chabad Rebbe, Rabbi Schneur Zalman of Liadi. On top is the Rebbe Rayatz's explanation of the manuscript.

The wedding of Mr. and Mrs. Reuwain and Sorah Brenenson.

MAZEL TOV WISHES

The Rebbe's letter sent in honor of the wedding of the kallah's grandparents, Mr. and Mrs. Reuvain and Sorah Brenenson.

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מונחם מוענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקווי
ברוקלין, נ. י.

By the Grace of G-d
22nd of Sivan, 5725
Brooklyn, N. Y.

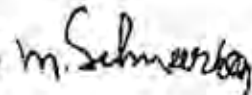
Mr. Reuvan Brenenson
& fiancée
79-25 - 269th Street
New Hyde Park, N. Y.

Greeting and Blessing:

In reply to your notification of the date of your wedding to take place with G-d's help Rosh Chodesh Tammuz,

I send you herewith my prayerful wishes that it take place in a happy and auspicious hour, and that you build an everlasting Jewish home based on the foundations of the Torah and Mitzvohs, as they are illuminated with the inner light of the Torah, that is the Teachings of Chassidus.

With blessing of
Mazaltov Mazaltov

Rabbi Moshe Hecht with Rabbi Asher Zeilingold.

The Significance of the Name Moshe Yitzchok

Excerpts from the Rebbe's sichah on Parshas Va'eira 5752 (freely translated), following the passing of Rabbi Moshe Yitzchok Hecht, the chosson's great-grandfather and namesake.

Our Sages explain that every Jew may be seen as a “complete world,” and when we wish to speak of a person who was a devout follower and true Chassid of the Previous Rebbe, the Nassi of our generation, it is only proper that we draw a lesson from his life for all Jews, for “The living must take to heart.”

The Rebbe my father-in-law appointed Rabbi Moshe Yitzchok Hecht to be his emissary and in that role he merited to establish institutions of Torah and Yiddishkeit. Till his last day he continued his involvement in this mission of spreading Yiddishkeit; he passed away on Erev Shabbos Mevorchim Shevat. It is of course on the 10th of Shevat that we commemorate the *yahrzeit* of his mentor, the Rebbe my father-in-law, who charted his destiny. Since we, too, are beholder to carry out the mission of the Rebbe my father-in-law, it behooves us to learn from the life of this special individual.

His name, Moshe Yitzchok, clearly signified his utter devotion to the Rebbe my father-in-law who was the “Moshe” of our generation, representing the “diffusion of Moshe in every generation.” Yitzchok was also the second name of the Rebbe my father-in-law, denoting joy and mirth and alluding to the ultimate

joy of the redemption through our righteous Mashiach. For then “Our mouths will be filled with laughter,” when we will turn to Yitzchok and say, “You are our father” [See Shabbos 89b].

How did his names — and his inner nature — influence his role as emissary of the Rebbe?

Moshe lived 120 years which represented the full potential life of man, as the Torah states: “His life shall be 120 years.” (Bereishis 6:3) This also signifies that he [Moshe] accomplished and completed his entire mission on earth.

Yitzchok lived 180 years, longer than the other patriarchs, which represented the concept of extra longevity. When we combine these two aspects in one person we realize the potential for an increase, even in the “full potential,” through “greater longevity.” Moreover the increase can be exercised in a manner of essential and basic accomplishment.

Some people work hard for many years and merit to see the fruits of their labors. They then feel entitled to retire and rest from their untiring efforts through life. So they anxiously look forward to that time of deserved retirement. [They even look forward to the Messianic era as a time of “retirement.”]

There are others who upon fulfillment of their life's dreams and attainment of life's goals, endeavor to add a bit more — but it is not with the same sense of responsibility or duty, rather as an encore to life's performance.

The true perfection and fulfillment of life however, is evident in the person who combined the two names Moshe and Yitzchok. There the additional work done after attainment of life's goals, in the extended longevity, was also manifested as a required duty and obligation. This was the attitude of the deceased; he was not complacent with his past accomplishments, but he continued to work with the same zealotry, joy and motivation as he had throughout his lifetime — till his last day, he was not complacent with his past accomplishments, but he continued to work with the same zealotry, joy and motivation as he had throughout his lifetime — till his last day. [His correspondence to me of the last few days bore evidence to this phenomenon.]

There is an additional lesson to be drawn from the significance of the family name — Hecht. The Hecht fish [Latin *M. merluccius*, see *Encyclopedia Talmudis*] is a kosher fish even though it is a predator. Moreover, it was given special pride of selection when it came to fish for Shabbos. [See *Shulchan Aruch Harav*, *Orach Chaim* ch. 242, par. 2ff.]

Fish generally have the characteristic that because they are covered by water they are not affected by an evil eye. [see *Berachos* 20a]. This is also the characteristic of Yosef whose offspring and disciples "...will increase [as fish] in the land."

While the Hecht fish is a predator, its nature is to swim through the water with its mouth open and its prey swim right into its mouth — so that it need not manifest the usual aggressive character-

istics of predation.

Just as Binyamin was compared to a "wolf of prey," meaning the spiritual power of conquest whereby the sparks of holiness trapped in the world are caught, released and raised to levels of holiness, this power of "prey" [numerical value 289] alludes to the 288 sparks of holiness which are uplifted by the revelation of the aleph — one — the master of the world. [288+1=289.]

We normally prepare the Shabbos fish on the eve of Shabbos. Our sages have compared this custom of preparing for Shabbos to the "preying of a wolf." [see *Mechilta*, *Yisro*, 20:8].

This also represents the sum total of man's Divine service during the six weekdays of the week to raise and purify the world and cause it to be absorbed in the holiness of Shabbos. Thus, we prepare the fish before Shabbos and we eat it on Shabbos.

The Talmud states that when a person dies on Erev Shabbos it is a good omen (See *Talmud Kesubos*) and he will immediately enter the eternal paradise. We can understand this Talmudic dictum in light of the explanation just given about fish and Hecht.

For, the concept of dying erev Shabbos represents the completion of the full total potential of purification of the world.

The living must take this to heart, to continue the work of supporting and expanding the institutions which he [Moshe Hecht] built as an emissary of the Rebbe and this efforts must show renewed strength and vigor, so that it will be clear that "Just as his children are alive so too is he alive." Spiritually and materially.

The origin of these matters is in Torah — and "Moshe received the Torah at Sinai ... teach many students." [Avos chapter 1]

I would suggest that a first step in this ongoing work should be the publication of a Torah journal including Torah essays and treatises submitted by family members, friends and present or former students. Include also the names of the supporters of Torah past and future, for “it is a Mitzvah to publicize those who do good deeds.” This eternal memorial will also speed the future eternal life after the resurrection.

This good omen, that he passed away on the eve of Shabbos, shows that he completed his mission and all is prepared for the “great feast” of the future, when we will eat the ultimate fish meal of the Leviatan, together with the meat of the Ox of

Baar and the Protected Wine.

May it be His will that we should need no “signs” that our work is done — but our righteous Mashiach should come on this holy Shabbos, when “those who rest in the dust shall rise,” and he will rise with them. The Previous Rebbe, the Nassi of our generation, will lead them in eternal life — they will all proceed, together with the houses of prayer and study, and the houses of good deeds of the diaspora, to our Holy Land, to Yerushalayim the Holy City, to the Holy Mount and the Third Bais HaMikdash, speedily and truly now.

Reprinted from *A Book of Rememberance Tiferes Moshe Yitzchok*.

The Rebbe and New York senatorial candidate Robert F. Kennedy. Kennedy's adviser on Jewish and Israeli affairs, Julius Edelstein, played a role in arranging the visit..

PHOTO: LUBAVITCH ARCHIVES

The Rebbe & The Mayor's Aide

By Rabbi Asher Zeilingold

It was a normal study day at 770, when Rabbi Chaim Mordechai Isaac Hodakov approached me and asked me to come to his office. The Rebbe's chief secretary was a 770 icon and not in the business of chit chatting. As most of his directives came directly from the Rebbe, conversations with him were considered sacrosanct.

At his office he told me that in the evening, during the scheduled private audiences, I should wait in the antechamber: "The Rebbe wants to see you tonight." He did not know why, and he told me that I should not prepare the customary note. "The Rebbe knows who you are," he told me, "and he knows what he wants to speak to you about. You will walk in and the Rebbe will tell you what he wants."

I entered the *yechidus* room, and as usual, the Rebbe was still marking the note from the previous *yechidus*. Customarily, one would place a note with questions on the table, and the Rebbe would respond, but here I was just standing and waiting.

The Rebbe looked up at me. Having nothing to say, I just stared back. After a few awkward sec-

onds, the Rebbe asked me, "Nu, Asher, what can I do for you?"

I said that Rabbi Hodakov had asked me to come.

"Hodakov asked you to come to me?" he asked. The continuation of the conversation I wrote down:

ניט דיר האב איך געמיינט, נאר דעם טאטען.
אשר, האט ניט קיין פאריבעל.

ער וואלט געקאנט צוקומען איצטער אויף א
צען מינוט? (עניתי: ער וואלט מסתמא געווען
צופרידען.)

מארגען איז דאך ערב שבת, איז מסתמא איז
שווער.

ער שלאפט שוין? (עניתי: קען זיין אז ניט)

דער טאטע קומט דא אמאל דאווענען?
(עניתי: אמאל מנחה.)

קלינגט עס אן אויפען טעלעפאן אבער מאכט
עס ניט שווער, מען קען עס לאזען אויף
מארגען אדער נאך שבת.

דו קענסט גיין לערנען געוונטערהייט
אוועקזיצען. אשר, האט ניט קיין פאריבעל.

Here is the translation (the Rebbe in quotes, my responses in italics):

“It wasn’t you I meant, but your father. Asher, don’t take offense.

“Could he come by now for ten minutes?”

He would probably be happy to.

“Tomorrow is after all Erev Shabbos, so it’s probably hard for him.

“Is he sleeping already?”

It’s possible that he isn’t.

“Does your father come here sometimes to daven?”

Sometimes Mincha.

“Call him on the phone but don’t make it hard for him. It can be left for tomorrow or after Shabbos.

“You can feel free to go sit down and learn. Asher, don’t take offense.”

In addition, I recall the following from the yechidus:

The Rebbe, after looking at the clock on his table — it was past 1 AM — said: “Most probably your father is sleeping. I know that on Friday he goes to work early, so don’t wake him up now.”

He told me that when I saw my father the next day, I should tell him that the Rebbe wanted to speak to him. He added, “I know your father does not *daven* here on Shabbos, but do me a favor and ask him to come here after Shabbos ends.” My father, he continued, should stand a little behind him and then follow him to his office.

I gave my father the message. He also had no idea what it could be about. After Shabbos, he did what the Rebbe had asked and followed him to his study. When my father emerged, he told me that the Rebbe asked him about his nephew Julius Edelstein. Mr. Julius Edelstein was the deputy to the mayor of New York, Robert F. Wagner. He was married to Rivkah Ben-David, whose mother Leah Zeilingold-Baumerder was my father’s sister.

To give us a sense of who he was, the following are selections from two articles about him.

New York Newsday, Dec. 2, 1963:

The majority of the politicians in our town who have been dancing to Mayor Wagner’s tune may not know it, but in most instances during the last year the score has been composed by mayoral assistant Julius C. C. Edelstein, popularly known in City Hall circles as the Phantom Mayor because of the powerful influence he exerts in municipal affairs.

As a matter of fact, Edelstein, a Democratic reform movement mastermind, is labeled by City Hall insiders as the architect of the plan to load the city payroll with reformers while ignoring the patronage demands of the party regulars. . . .

Edelstein, who has a personal City Hall staff of more than half a dozen, has become the Mayor’s indispensable man. He has shouldered a vast quantity of chores, more really than he can handle. Some of them are usually the responsibility of other city officials.

The Mayor’s assistant has enlarged his operation into a night and day shift. Edelstein clocks twice as many hours of daily

work as anyone in municipal service, including Mayor Wagner. His Critics Increase as His Empire. . . .

But with Mayor Wagner as his armor of protection, he is safe from political harm, at least for the present. Thus, Edelstein proves the theory that knowledge is power, if you know the right person- Mayor Wagner in this case.

New York Times, Nov. 19, 2005:

Julius Caesar Claude Edelstein was born in Milwaukee on Feb. 29, 1912. His parents were Russian immigrants, and Mr. Edelstein said he inherited his concern for the downtrodden from his father, who was the general secretary of the Social Revolutionary Party in Czarist Russia.

Mr. Edelstein spent much of his career in politics, before moving to CUNY in 1966. After leaving Wisconsin, he worked for the United Press, and then joined Franklin D. Roosevelt's White House.

During World War II, Mr. Edelstein served as an aide to Admiral William D. Leahy. When the war ended, he worked for the United States high commissioner in the Philippines, Paul V. McNutt, and then as an adviser to the president of the Philippines. He then worked for the secretary of state on the problem of reparations before becoming Senator Herbert H. Lehman's executive assistant and chief of legislative staff. After serving as executive vice chairman of the New York Citizens Committee for Kennedy and Johnson, he became executive assistant to Mayor Robert F. Wagner in 1961, and

rose to deputy mayor.

Under Mayor Wagner, he dealt with issues like how to handle the city's water supply during drought and whether cellar apartments should be disallowed. He also served as executive secretary of the city's antipoverty board. The mayor lent Mr. Edelstein to Robert F. Kennedy when he ran for the Senate, to advise him on Jewish and Israeli issues. (Mr. Edelstein met his first wife, Rivka Ben-David, while she was assistant military attaché to the Israeli Embassy in Washington. They married in 1955. She died in 1964.)

When Mayor Wagner decided not to run for re-election, Mr. Edelstein joined CUNY. He later said that because he suggested New York City follow Wisconsin's model in using the university "as a sort of laboratory" for state government, "Chancellor Bowker said: 'O.K., I'll hire you. Now you do what you told me to do.' "

He retired as senior vice chancellor in 1984, but remained at CUNY, teaching, writing and continuing to lobby for the education of the disadvantaged. In the late 1990's, he helped form Friends of CUNY, a group that lobbied unsuccessfully to keep remedial classes in the senior colleges.

It was not the first time I had heard about Mr. Edelstein. On Iyar 6, 1960, the Rebbe asked me about him, and I had no clue who he was, which he seemed to be displeased about. Here is what I wrote to the Rebbe afterwards:

I cannot remember the details of the first part of the *yechidus*, but I understood that I must urge my father to write details

concerning the health of my cousin Rivka Edelstein, also the health of her child.

The Rebbe did not respond to that part of my note, so I understood that I had recalled the details correctly.

At the time, my father told me the painful story of his niece. Rivka had been an assistant to Chaim Herzog, who at the time was a defense attaché at the Israeli Embassy and later became the president of Israel. Before accepting the government position, the rule was that you had to Hebraicize your family name, and she changed it from Baumerder to Ben-David.

Mr. Herzog introduced Rivka to Mr. Edelstein, who was working for New York Senator Herbert H. Lehman, someone Mr. Herzog had come to know through relief work which brought him into contact with the Israeli embassy staff. In 1955, after around a year of dating, they married.

Tragically, only a short while later, Rivka had a ruptured aneurysm and went into a coma. Five months later at the Hospital for Chronic Diseases, which was on Welfare Island (today Roosevelt Island), it was discovered that she was pregnant, and a month and a half later, while still in a coma, she gave birth prematurely to a 24-ounce daughter. The child's survival was considered a miracle. Mr. Edelstein named her Shoshanah "Suzy."

As one of Rivka's only relatives in New York, my father knew Mr. Edelstein well and told the Rebbe the story.

Politics and Religion

One of the people that Mr. Edelstein was close to was Chaim Herzog's brother Yaakov, who was an attaché at the Israeli embassy in D.C. and later the ambassador to Canada. When Dr. Herzog was

in New York, he would go to have audiences with the Rebbe. One time, Mr. Edelstein went with him. This is the way Mr. Edelstein once described the relationship to my father:

Ambassador Yaacov Herzog, son of the great Chief Rabbi Herzog, was in town this past week. He came to see me. We discussed Rivka and the past and the future. As you may or may not remember, Ambassador Herzog's brother was Rivka's superior officer and employer both in Israel and at the Israeli Embassy in Washington. They were very close, indeed, and the Ambassador's wife is the daughter of a very close friend of my father-in-law.

Ambassador Herzog knew Rivka and had befriended me for many years while he served as Minister of the Israeli Embassy in Washington. His post is now in Israel. His main theme for me was to look forward and not backward.

He himself is a very close friend of Rabbi Schneerson and indeed he was the man who first brought me to and presented me to Rabbi Schneerson.

Together with several other Israeli officials, the Rebbe spent hours discussing with Dr. Herzog and Mr. Edelstein politics, immigration to Israel, and Jewish life in Canada.

From that time, Mr. Edelstein began to correspond with the Rebbe, sending him speeches that he was involved in writing for Mayor Wagner and other correspondence that concerned religion. The correspondence between the Rebbe and Mr. Edelstein is presented below.

Here is the first letter from Mr. Edelstein to the Rebbe:

The Rebbe and Mayor Wagner.
PHOTO: LUBAVITCH ARCHIVES

My dear Dr. Schneerson:

I do think you will be interested in glancing through the attached material. This has been one of the subjects of my vast preoccupation these past weeks. Otherwise, I have been totally and sporadically involved in the question of the present racial tensions and how to relax them at their most dangerous points in New York City.

In late 1964, Mr. Edelstein sent Mayor Wagner's eulogy after the assassination of President John F. Kennedy. Here are some selections from his speech:

The president is dead – ten days dead today – and we are meeting here to mourn together, and to remember together. We do not gather to honor him, because he has been honored by a world's grief, far beyond anything that we can add here by our words.

In distant corners of the earth, men and women, who were strangers to him, wept. Upon his death, a convulsion of sorrow shook almost all of humanity... At the sudden, senseless blow, which took our president from us, in the very summer of his manhood. ...

It might seem that enough words of sorrow and appreciation have already been spoken. Has anything been left unsaid? But still, there is an urge, in all of us – even as we turn to the future, and congratulate ourselves on the person and purposes of President Kennedy's successor – to shed another tear. ...

This handsome, princely man, and his

wonderful family, were straight out of the pages of a story book – a story book hero in a real world.

For he was a realist, a man of action, ready to meet almost any foe half-way in order to move forward. He was a practical-minded man, in whom ideals were a guide to deeds and not part of an ideology of dreams.

He was also deeply religious, a fervent Catholic, in the warm and universal spirit of Pope John and Pope Paul. ...

Can we outlaw hate? Probably not. Hate is part of the animal spirit, which the human soul must absorb and overcome. But we can direct hate against hate itself – against hate, prejudice, and bigotry based on race, creed, color, or national origin. ...

With this faith in freedom, we will, together, find the way we would have gone with John F. Kennedy – with the strength from this faith in freedom and in the brotherhood of man and the fatherhood of G-d. ...

In this way, John F. Kennedy will live on in each of us, and in the policies and practices of the country he knew and loved and served so well.

The Rebbe's response:

23rd of Kislev, 5724

Mr. J. C. C. Edelstein
Exec. Asst. to the Mayor
Office of the Mayor
City of New York

Thank you very much for continuing

to send me the copies of the Mayor's speeches. I particularly want to express my appreciation in receiving a copy of the Mayor's eloquent eulogy of the late President Kennedy.

I assume that you have some influence in regard to these speeches, and I therefore want to express my gratification that a point was made of emphasizing the late President's deep religious feelings. It is noteworthy that, although during the presidential campaign the late Mr. Kennedy's religious convictions were exploited by some of his opponents to their own ends,¹ Mr. Kennedy, far from concealing or playing down his religious convictions, consistently upheld them.² It is regrettable

1. For example one pamphlet distributed by his opponents was titled, "Will America Elect a Catholic President?" which stated:

The far-reaching religious freedom which is now enjoyed by both minority and majority religious groups in the United States stems from our Constitutional principle of the separation of Church and State. Rome accepts the tenets of separation of Church and State only when and where it is to her advantage to do so. Rome does not believe in a State-church, i.e., the Lutheran Church in Denmark. The only political doctrine acceptable to the Vatican is a Church-state, i.e., one in which the State is subservient to the Church, again exemplified in Spain. The Catholic bishops of U.S.A. declare openly that, "Separation of Church and State has become the shibboleth of doctrinaire secularism."

2. See among others, *Let the Word Go Forth: The Speeches, Statements, and Writings of John F. Kennedy 1947 to 1963*, p. 129: "Are we going to admit to the world that a Jew can be elected mayor of Dublin, a Protestant can be chosen foreign minister of France, a Moslem can serve in the

that this point, which was so characteristic of the late President, was not emphasized in the various eulogies which came to my attention, at any rate. Would that the religious spirit throughout America would be deeper and wider, and certainly we would have been spared such a tragic event and such premature eulogies.³

There is yet another point which, I regret, was not adequately, if at all, stressed by anyone, and that is the insight that a single evil act of a single individual can have such tremendous consequences. Our Sages say that "The measure of goodness is greater than the measure of evil". In other words, the events in the realm of goodness, which are counterpart to the corresponding events in the realm of evil, are infinitely more far reaching. It emphasizes how much a single individual could accomplish in constructive creativeness if imbued with a profound spirit of piety and humility, which finds expression in the everyday life. . . .

Mr. Edelstein responded:

Israeli Parliament – but a Catholic cannot be President of the United States? . . . I believe the American people are more concerned with a man's views and abilities than with the church to which he belongs"; and *ibid*, p. 140, referring to the Supreme Court ruling on prayer in public schools: "I would think that it would be a welcome reminder to every American family that we can pray a good deal more at home, we can attend churches with a good deal more fidelity, and we can make the true meaning of prayer much more important in the lives of all of our children."

3. Compare with below, where the Rebbe writes: "According to our Torah-view, religious persons are preferable to atheists."

My Dear Dr. Schneerson:

How grateful and deeply satisfied I was to have your letter of recent date. I am so glad that you find interest in reading those of the Mayor's speeches that I send you. As you understand, I do work on them and contribute to the thought and expressions in them.

I found most absorbing indeed your comments on President Kennedy's religious feelings. It was true. I know of them, from my personal knowledge.⁴ I see much point in your observation of the effect of the absence of a deeper and more pervasive spiritual life in America. Surely the presence of evil in whatever small quantity is a great danger to all – like a bullet in aimless flight which can find the most tragic object. And the opposite is likewise true. ...

I am now sending you the most recent speech by Mayor Wagner on which I worked the hardest, and to the implementation of which I now bend all my energies. I think you will especially appreciate reading this.

Respectfully,

Here is an exchange from 1965 about an upcoming bill to restrict *shechitah* in New York:

Dear Rabbi Schneersohn:

Following your expression of interest in SI-4393 pending in the State Legislature, I expressed an interest through our office

4. He was executive vice chairman for the New York Citizens Committee for the Kennedy-Johnson ticket in 1960.

in Albany and received today, on a confidential basis, the attached copy of a letter from the ASPCA⁵ to Senator Bookson,⁶ Chairman of the committee before whom this legislation was referred. Keep in confidence the fact that I have sent this letter to you – although on closer examination it seems to be a duplicated letter; hence pay strictures as to its confidentiality are of much less significance.

Here is a draft of the Rebbe's response from 21st of Sivan, 5725⁷:

Mr. J. C. C. Edelstein

Greeting and Blessing:

Thank you very much for your letter of June 8th with the enclosures, which are returned herewith.

I delayed my acknowledgment pending the receipt of further information on developments.⁸ In the meantime, I received

5. The American Society for the Prevention of Cruelty to Animals.

6. Paul Bookson, a frum Jew, was a state senator representing the Lower East Side from 1965 to 1974. He became a Civil Court judge in 1976 and acting State Supreme Court justice in 1984 before retiring in 1995.

7. Published in Teshurah of 13 Kislev 5786 from the archives of Dr. Nissan Mindel. As this is a draft, the actual letter could have been sent with corrections, such as likely in the following footnote.

8. The Rebbe took an active role in encouraging others to fight the bill, see for example these two letters (presented here from secretariat drafts), the first to New York State Senate majority leader Joseph Zaretzki (*The Letter and the Spirit* vol. 6, p. 162) and the second to New York State Senator Harrison J. Goldin and (*ibid*, p. 166):

15 of Iyar, 5725

an authoritative book written by one

My attention has been called to an Introductory Bill 4393, by the ASPCA, which would affect shechitah (Jewish ritual slaughter of animals) or its preparation.

I would like to point out that the method of preparing the animal for shechitah (which has to do with the position of the animal's throat) is in fact a part of the shechitah procedure itself. Thus, to discuss legislation on any method of preparation for shechitah would constitute direct government interference with the religious liberties of the Jewish people, in one of the most vital and sensitive areas of the Jewish religion.

I trust, therefore, that you will bring your full influence and authority to bear on this matter, with a view to eliminating any bill of this nature and precluding any discussion of such bill in the Legislature.

With blessing,

P.S. The importance of the preparation for shechitah is further underscored by the fact that it is the subject of discussion by Rabbis who are authorities in this field. It is clear that this is a subject that lies exclusively in the domain of the Jewish religious authorities and any legislature which would compel the use of this or that method of preparation would inevitably violate the fundamental principle of religious liberty, especially in view of the opposition, on religious grounds, by segments of the American Rabbinate, to certain methods of preparation.

30th of Shevat, 5726:

My secretary, Dr. Nissan Mindel, has conveyed to me your kind regards, which I instructed him to acknowledge promptly and to express to you my thoughts and sentiments in reference to the vital issue of the proposed legislation which would affect the practice of shechitah in this State.

In view of the importance of this issue, I am taking this means of reiterating personally all

of the leading authorities in the field of Shechita,⁹ wherein he rules that the proposed pen¹⁰ is absolutely contradictory to

that has been said in Dr. Mindel's letter and to add that words are really inadequate to express the great zechus which goes with your efforts to preserve the *immunity* of shechitah from any legislation, regardless of the merits of such legislation *per se*. As I have emphasized in a previous communication, the methods of preparing the animal for shechitah is also a vital part of halocho, since the method determines the position of the animal's neck for shechitah and is therefore directly related to shechitah.

Recalling the impression of your visit, in the company of your brother, I am confident that you will bring all your influence to bear upon this issue, which can be resolved only in one way, namely on the basis of a "hands off" policy.

9. Perhaps referring to a draft of *An Analysis of Pending Humane Slaughter Legislation* by Isaac Lewin (see *Igros Kodesh* vol. 33, p. 402).

10. In the *New York Times*, May 26, 1964, A.S.P.C.A. *TO OFFER SLAUGHTERING AID; Device Would Make Kosher Killing More Humane*:

The American Society for the Prevention of Cruelty to Animals, aided by major Jewish religious and secular groups, closed last night a major step in resolving a nettlesome problem concerning the handling of livestock before slaughter. . . .

In shackling and hoisting, a chain is cast around the hind legs of a live, conscious animal, which then is hoisted and moved along an assembly line.

The Jewish ritual of shechita is an integral part of Orthodox and Conservative Judaism. It requires that an animal be fully conscious at the time of slaughter and that it be clean and unblemished.

A Federal law enacted in 1958 called for stunning animals before shackling and hoisting. The bill exempted kosher handling and slaughtering methods in recognition of religious freedom.

The device, known as the "A.S.P.C.A. Holding

the Jewish Law.

Actually, as I pointed out in my previous letter to you,¹¹ the issue is not whether the proposed legislation affecting Shechita is, or is not, compatible with the Jewish Law, and this was not the point I wished to make. The essential issue is that any legislation relating to religious practices must resolutely be rejected as an interference with religious liberty. Thus, even if the proposed legislation would be quite compatible with Jewish Law, it would also be necessary to decry most strongly any attempt to deliberate on a matter affecting Jewish religious practices. It so happens, however, that the proposed legislation is quite incompatible with Jewish Law, according to authoritative opinion, and this makes it even more imperative that any deliberation of it be thrown out from any committee or legislative body.

I am aware that there might be some Rabbinical authorities who consider the proposed pen not incompatible with Jewish

Pen” was formerly the Cross pen and has been used in Elizabeth, N.J. Philadelphia. Because of the royalties required and a patent infringement suit, kosher meat packers in the greater New York area were reluctant to use it.

In buying the Cross patent, the society took over a contract with a manufacturer who will construct the A.S.P.C.A. pen for \$8,000. If any packer prefers to manufacture its own the society will furnish plans and specifications without charge, Mr. Rockefeller said.

11. As there is no record of such an exchange, perhaps this is referring to a *yechidus*, and not an actual letter.

Law.¹² As you undoubtedly know, a difference of legal opinion is nothing unusual, either in Jewish Law, or in any jurisprudence. By mentioning the above ruling which prohibits the use of the proposed pen, there is no reflection on the authorities that may be inclined to permit its use. However, as already mentioned, this is not the issue, and I mention this only

12. See for example an article in *Jewish Telegraph Agency*, May 26, 1964, wrote under the title *New Shechitah Method Announced by A.s.p.c.a.; Accepted by Rabbis*:

In a statement by Rabbi Israel Klavan, executive vice-president of the Rabbinical Council of America, the announcement was hailed as “a dramatic breakthrough” and an “unprecedented contribution” as well as a “considerable economic saving for the meat industry.”

Both Mr. Rockefeller and Rabbi Klavan pointed out that the ASPCA has been working with leading rabbinical figures for more than a year, through the Joint Advisory Committee of the Synagogue Council of America and the National Community Relations Advisory Council. The Synagogue Council embraces the lay and rabbinical organizations of the Orthodox, Conservative and Reform branches of American Judaism. The NCRAC is the coordinating body for six national and 72 local Jewish community relations organizations.

Among prominent leaders of the Jewish community who joined Rabbi Klavan in hailing the ASPCA announcement were Rabbi Pinkhas Teitz, of the presidium of the Union of Orthodox Rabbis of the United States and Canada; and Rabbi Bernard J. Bamberger and Mortimer Brenner, co-chairmen of the Joint Advisory Committee. A letter from the co-chairmen to the ASPCA declared: “We are proud to have had a part in what the ASPCA has done.”

to emphasize once again the great need and urgency to take speedy and effective action to rule out of order the proposed legislation affecting Shechita.

With blessing

In 1965, the Rebbe sent Mr. Edelstein a letter he had written in regard to government funds for religious schools:

The Lubavitcher Rabbi's שליט"א Statement on

Federal Aid to Parochial Schools¹³

The question of Federal (and State) aid to the *secular* departments of Parochial schools should be considered, of course, against the background of the national interest in general and, insofar as we Jews are concerned, from the viewpoint of the Jewish community in particular.

The controversy around this question, which has had considerable publicity, has produced a variety of arguments pro and con. There is no need for me to review all the arguments on either side. I merely wish to clarify my position, namely, why I am of the firm opinion that it is both in the national interest as well as in the Jewish interest that such aid should be given, and why arguments to the contrary are unrealistic and do not warrant the withholding of such aid.

The main argument against Federal aid

to Parochial schools, even to their secular departments, is based on the assumption that such aid would violate the principle of separation of church and state.

Let us consider the facts. Does anybody really believe that the United States government is completely divorced from any religious commitment? What about the motto on U.S. currency, "In G-d we trust"? Why is Congress opened with a religious Invocation? Why are representatives of the three faiths invited to Presidential Inaugurations? Surely it is because the American way of life is deeply rooted in the belief in G-d. The principle of separation of church and state should not be misconstrued or distorted to mean a *denial* of religion.

As for Federal and State aid to Parochial schools, we have a precedent in their being included in such forms of aid as free transportation, food surplus, milk, etc.

Now, let us go further and examine the question in the light of the Jewish needs, and the special Jewish stake in this issue.

The religious education of our young has always been the most paramount task of the individual and of the community. It takes precedence even over the rebuilding of our Beth Hamikdosh, our Sages ruled. In this matter, the interests of one child are as sacred to us as the interests of many. Our Yeshivoh and Day Schools must daily turn away tens, if not hundreds, of children for lack of money and facilities. Annual tuition fees may run very high, and this is the only deterrent to many parents who cannot afford it. And this assistance

13. The Rebbe first spoke about this on Shabbos Sivan 26 5721, and his sentiments were published in the *Hamaor* scholarly journal (issue of Tammuz 5721 12:8 [114]). It was subsequently published in *Lekutei Sichos*, vol. 8, p. 302ff.

could, at least to a certain degree, *immediately* improve this condition.

Some oppose Federal aid to Parochial schools because they fear government interference. But hitherto the government has not attempted to interfere with religious education, though it has for years given certain forms of relief, as indicated above. Why should it begin to interfere now?

It is strange to what length some of these opponents to Federal aid will go in their “arguments.” Such as the “argument” that, by supporting Federal aid to Parochial schools, we would directly or indirectly support religious beliefs and doctrines of other faiths which are incompatible with ours.¹⁴ The fallacy of this “argument” is patent. First of all, the whole question of Federal aid to Parochial schools centers on aid toward their *secular* departments on par with public schools, especially as such secular education would have to be paid for if the students were attending the public schools. (Of course, such aid would relieve the pressure on the paro-

chial department. But actually it is well known that the other religious denominations provide more adequate funds for religious education than we, to our shame, and no Catholic or Protestant child would be turned away for lack of tuition). Secondly, according to our Torah-view, religious persons are preferable to atheists (see *Rambam*, Hil. Teshuvah, chap.3:5; Rav’s *Shulchan Aruch*, Hil. Nizkei guf v’nefesh, secs. 9-10).¹⁵

It is no coincidence that those who are most vehement in their opposition to Federal aid to Parochial schools are the very same people who some time ago were opposed to, and obstructed with all the means at their disposal, the creation of Parochial schools in the first place, as they still oppose the Release Time religious instruction program. Moreover, they still fight against it despite the fact that over two decades of experience in this work has demonstrated it to be positive in every respect, with no negative aspects whatever. Thousands upon thousands of Jewish

14. See “Federal Aid to Church Related Schools” (*Yale Political*, 1962), issue 16, pp. 29:

To expend tax funds for the propagation of religious beliefs has not meant in our courts and legislatures that an expenditure of tax funds for non-religious public purposes becomes unconstitutional if the expenditure violates some citizen’s conscience. If the citizen’s individual beliefs are offended by the religious consequences of nonreligious legislation, the law protects his conscience but exacts the taxes.

15. This mirrors the parallel discussion in the talk, though more briefly and emphatically, see there at length. The sources given there from Rambam are different: *Mishneh Torah*, Teshuvah 3:7 and Edus end of ch. 11.

In contrast, in a letter from Kislev 2 5723 (*The Letter and the Spirit*, vol. 3, p. 57) the Rebbe addresses someone who argued that “the religious Jew should not oppose even such religious practices in the public schools, and that it is as well that the non-Jewish children should be more religious etc.” The Rebbe objects both on strategic grounds (mentioning denominational practices will lose public support for non-denominational prayer) and halachic grounds (that the practices discussed are *avodah zarah* and Jewish children would participate).

children have been returned to their fold thanks to this Release Time program, and they have been instrumental in bringing religion into their homes, too.

Finally, I want to make two points. First, that Federal aid to Parochial schools is certainly not conceived in terms of *compulsion*. Any school will have the right to accept such aid, or to refuse it, for whatever reason it chooses to refuse it. Consequently, those schools that fear government interference need not accept the aid, but they certainly have *no right whatever* to deny other schools the benefit of Federal aid.

Secondly, whatever “apprehensions” one may have in regard to such aid, these can only be conjectural at best, and therefore cannot justify the denial of benefits that – as far as *Jewish* Parochial schools are concerned – are *certain* without a doubt. For such aid would certainly make it possible to provide religious education for many more Jewish children who would otherwise be denied what should be rightfully given to them; and to them it makes no difference how well intentioned were the people who denied them their rightful inheritance.

The obvious conclusion from the above is that it is the *moral duty of every Jew* to do his utmost to make Federal aid to the *secular* departments of Parochial schools a reality, in order to strengthen Yeshivoth and Day Schools, which would be a matter of lifesaving for many Jewish children, where “even he who saves but one soul is deemed to have saved a whole world.”

Mr. Edelstein responded:

March 7, 1965

Most dear Rabbi Schneerson:

I thank you for your recent letter, calling to my attention your statement on President Johnson’s Aid to Education bill. I was indeed interested in your detailed views, although I vaguely knew of them.

The program does represent a breakthrough... at least, its formulation does. And the President’s support of it marks a great departure from past policy. I, too, agree that this is a step in the right direction. I hope that the raising of such voices as yours will help get this legislation through. I will surely do everything in my power in behalf of it. However, formidable obstacles are in the way, not the least of which consists of the opposition of those Jewish groups referred to in your statement. I was interested in your suggestion as to the possible motive of their opposition. At least, it may be an inclining factor.

I also noted the recent announcement of the observance of the 25th year of the Lubavitch movement in the United States. I was interested, indeed, to read of this and to see the picture of your late, beloved father.¹⁶ He has a most beautiful and deeply spiritual face.

Most sincerely,

Julius C. C. Edelstein

16. Referring to the Rebbe’s father-in-law, the Rebbe Rayatz.

P.S. – In your statement I noted with special interest your citation of the view that, according to the Torah, religious persons are preferable to atheists. I would love to hear a discussion of that point. It seems so contemporary and ecumenical.

P.P.S. – If I hear anything interesting concerning the prospects of this legislation, I will advise you.

A Short Life

For Mr. Edelstein having his wife in a coma at the hospital was difficult. “During these past years merely dust has lingered,” he wrote to his mother-in-law, “animatedly only smoldering ash of life, only a remnant of that life spirit which had been. ... Who knows? Who can explain? Who can say?”

In April 1964, he wrote, “She had been fading, gradually, over the last several weeks. [...] They told me that Rivka seemed to have gradually lost her will to fight.”

Then on the afternoon of May 13 (Sivan 2), she drew a few deep breaths, and the doctor checked and there was no pulse. He wrote, “She had gone peacefully and quietly, without that fierce struggle which she had so often made to keep the life-light burning.” The official diagnosis was respiratory failure due to pneumonia.

“With what words shall I begin to comfort you?” he wrote, “Nothing. They are nothing but words, however well-meant.” When did her demise begin, he asked, “At the hour on Thursday when that which came from the dust was returned to the dust? Or did the end come eight years ago?”

My father asked the Rebbe who the best person in Chabad would be to become acquainted

with Mr. Edelstein, and the Rebbe suggested Rabbi J. J. Hecht. In that capacity, Rabbi Hecht led the funeral and spoke about Rivka and her illness.

“How can we justify it?” he asked, and he gave the parable of the sages who crossed over a great bridge, but when they reached the middle, it collapsed, and they fell into the roaring stream below. “How could the wisest rabbi explain that? It cannot be explained by mortal logic. It cannot be understood by mortal minds.” He spoke about Rivka’s gentleness, generosity of spirit and mind, her dedication, self-sacrifice, and heroism in her “brief but glorious period as a wife.”

Mr. Edelstein wrote to his mother-in-law that the eulogy, “was brief, and full of meaning and truth.”

The funeral was attended by many dignitaries, including Mayor Wagner, and Mr. Edelstein wrote that he was worried that the funeral would be distasteful, “Not knowing what kind of ceremony, according to the ritual of Lubovitcher [*sic*] group, would take place.” but he said at the end it was not, and “The funeral service was most impressive. [...] I was deeply impressed with its simplicity, its directness, its awareness of the meaning of death, and its respect for death in relationship for life.” About our efforts, he wrote, “I will never cease to be appreciative of his help in this most difficult hour.” Rivka was interred in Mount Hebron in Queens, he wrote. “Against this beautiful background of nature, Rivka was tenderly placed by loving hands into the earth and lovingly covered over. This was an end. ...or at least a period.”

I wrote to the Rebbe the details of the funeral, what Rabbi Hecht had said, the arrangements we made so that it would be a traditional funeral and that someone would say Kaddish for her. But I forgot to write about Suzy. The Rebbe responded

to me:

באם בתו תי' לא הייתה נוכחת, ובאם כדי שלא
לצערה וכו' לא סיפרו לה ע"ד היארציית וכו'
ככ"ז כדאי – שאפילו לא יגלה לה הטעם,
יעוררה שתפריש לצדקה ממונה שלה "לטובת
אחת מקרובותי" ויתנו הצדקה מחצית לבי"ח
יהודי ומחצית לביהכנ"ס.

If his daughter, may she be well, was not present, and if in order not to distress her etc. they did not tell her about the yahr-zeit¹⁷ etc. — nonetheless it would be worthwhile that, even without revealing the reason to her, they should prompt her to set aside some of her own money for charity "for the benefit of one of her relatives," and the tzedakah should be given half to a Jewish hospital and half to a shul.

While at the time I informed the Rebbe that she had been there. The Rebbe responded if that was the case, I do not need to relay any of the above message.

Recently, Suzy reached out to me and we renewed our connection. It turned out that in fact she had not been at the funeral. She had also never seen her mother, because the hospital refused to permit children to go there. It was suggested that she do what the Rebbe wrote to me over six decades ago. She did, and I hope that it gave her some comfort in her life journey. I am sure it gave my cousin Rivka's soul spiritual satisfaction.

Shortly thereafter,¹⁸ the Rebbe wrote a letter of condolences to Mr. Edelstein:

17. Referring to the possibility that they did not tell her that her mother had passed away.

18. As per the custom, see below condolence letter to Mayor Wagner (and P.S. of condolence letter to Alice Pearce).

4th of Sivan, 5724

Greeting and Blessing:

I was deeply grieved to hear of the passing of your wife, may her soul rest in peace. Please accept my heartfelt sympathy and traditional expression of condolence.

May the Almighty comfort you in the midst of the other mourners for Zion and Jerusalem.

The inclusion of the bereaved with the other mourners of our people in this hallowed expression of condolence is significant. It underlines the fact that the sorrow of an individual Jew upon the passing of a dearly beloved one is not his alone to bear in isolation, but is shared by all Jews, inasmuch as the Jewish people form one organism. This makes it easier to bear one's loss, which is the loss of all. May you not know of any sorrow in the future. ...

With blessing,

In response, Mr. Edelstein wrote:

May 18, 1964

My very dear Rabbi Schneerson:

How can I thank you enough for your consoling and strengthening letter of recent date? I have thought of you often during these past days and have, in the midst of my woe, taken occasion to note the signs of your attention and concern.

I enclose for your interest a copy of a letter I have written to one of your disciples, Rabbi Jacob Hecht, and also a copy of a letter I have written my mother-in-law in Israel, who is, I think, a devotee of yours.

...

Again I thank you. I thank you for your blessing.

Respectfully,

Wedding Witness

The little knowledge Mr. Edelstein had about Judaism came to play at my wedding. I was walking to the *chuppah*, which is always a solemn time, but in Chabad tradition it is emphasized as a very serious moment. Exactly at that time, he approached me, and happily outstretched his hand and said, “Oh Asher, I wish you the very best, I’m so happy you’re getting married.”

I was totally taken aback, and just continued walking and did not respond, as I should have. It was nerve-racking, and it seemed that he was offended when he left the wedding early. The next morning, it dawned on me that this could have a ripple effect on the relationship that the Rebbe had worked so hard to build. I wrote the entire story to the Rebbe, who responded that I should see if Rabbi J. J. Hecht, Sema’s uncle, was making one of the *sheva brachos* meals for us. “If they are,” he wrote, “they should invite him.”

As he was, I called up Rabbi Hecht and asked him to invite Mr. Edelstein. When he arrived, we welcomed him warmly and showed him respect, and he did not seem to be offended by what had happened at the wedding.

Decades later, I learned of a letter that Mr. Edelstein wrote to Rivka’s mother, describing our wedding. He wrote of how he had met many Zeil-ingold relatives there, the large number of rabbis from various parts of the Lubavitcher community at large, “ranging from London to Mexico City,”

and rabbinical students, “all of them fascinating to the eye, with their beards and their somber clothes.”

He continued that he had never seen a Chasidic ceremony, “nor had I ever seen such a large number of Hassids assembled in one place. There was a great deal of gaiety and pleasantries there, along with the sense of the seriousness of the occasion.”

Describing his walking over to me at the *chuppah*, he wrote, “Your nephew seemed almost paralyzed with terror. He was really glassy-eyed.” On the other hand, my father was an impressive figure, “all dressed and curried and combed. ... He seemed perfectly composed, although his son (the bridegroom) wasn’t.” My father, “was very warm and effusive in his greetings to me and Suzy.”

He then explained why he had left, which was not, as I assumed, because of my reaction to him at the *chuppah*. There had been a pressing issue that had come up that day, he wrote, and had it been up to him he would have not gone to the wedding at all but he went because of Suzy. “She is inordinately interested in weddings,” he wrote, “although she had never met your nephew, Asher. Indeed, I never had, or perhaps only on one occasion,” and “I had promised to take her to the wedding.”

However, he wrote, he did have to leave early to complete the “undone and very important and urgent project,” and ultimately was forced to work at his home office until almost 3:00 a.m., but it was worth it because, “Suzy had the time of her life, just seeing a wedding of such proportions and with such picturesque aspects.”

And for him, he wrote, “It was the most fascinating occasion I have ever witnessed.”

Wedding of Rabbi & Mrs. Zeilingold, the chosson's grandparents.

PHOTO: LUBAVITCH ARCHIVES

Suzy's Education

In Mr. Edelstein's first yechidus with the Rebbe, there was discussion about Suzy's education. In the Rebbe's letter from 23rd of Kislev, 5724, to Mr. Edelstein, the Rebbe raised the subject:

May I take this opportunity, while on the subject of religious feeling and corresponding daily conduct, to broach a personal subject. You will recall that when we met in the presence of Ambassador Jacob Herzog, the question of your daughter Shoshana's education came up, and it was urged that she should attend the Ramaz School. It is surely superfluous for me to remind you of this, but I thought I would take the liberty, nevertheless, to inquire about her.

At this time, before Chanukah, I extend to you and yours, my best wishes for a happy Chanukah. I am looking forward to hearing good news from you about all your affairs, both public and personal.

M. Schneerson

P.S. I requested the office to send some Chanukah literature to your daughter.

To that part of the letter, he responded:

About my daughter, my most heartfelt thanks and humble appreciation of your recollection of her. It is most meaningful to me. It so happens there were factors which prevented my enrolling her in the Ramaz School, although the good rabbi, Dr. Lookstein, who is the head of that school, did indeed write me and offer the hospitality of a vacancy. But it was not to be. I am thinking of it as a possibility for

next year. Yes, Suzy has received the Chanukah literature. She is at this precise moment busily devouring it.

After the funeral, I wrote to the Rebbe that my father had previously spoken to Mr. Edelstein about sending her to a Jewish day school. The Rebbe responded:

באופן המתאים כדאי שיעוררו עוה"פ עד"ז

In an appropriate manner, it would be worthwhile raising this matter once again.

In the Rebbe's condolence letter to Mr. Edelstein, the Rebbe wrote about this too:

It is my prayerful wish at this time, as my heart goes out to your orphaned daughter that you will devote your fullest attention to her education and bring her up – again to quote a traditional but happy phrase – to a life of Torah, chuppah and good deeds. I hope and pray that she will be a source of great comfort for you, in addition to the comfort which you will derive from your work in the public good, which you carry on with such discretion that few know of its full scope.

He responded to that part of the letter:

I have taken special note of your injunction with regard to my daughter. I have every intention of observing the spirit of this injunction, in many ways.

A few weeks later, the Rebbe wrote to Yaakov Herzog, sending him a copy of Mr. Edelstein's letter (here translated from the Hebrew):

... This is in continuation to our conversation about sending his daughter to a Jewish day school.

Since now is the time of registration for

the new school year, and it is still not clear whether Mr. Edelstein will actually follow through, it would be a good idea for you to write to him about this. It would most probably be best that Mr. Edelstein not know that your letter comes at my initiative; rather, you should say that it stems from our conversation when you visited here together.

While Rivka was not very religious, she had observed some mitzvahs and *yomim toivim*, and Mr. Edelstein believed that she would have wanted Suzy to receive a Jewish education. However, Suzy, aged eight, was comfortable at her current school, and the entire religious experience at Ramaz seemed foreign. She did not want to transfer. Her father understood and did not want to upset the already difficult situation they were in, and moved on, though he encouraged any Jewish religious experience she could have.

In one yechidus, the Rebbe brought up the issue, and my father spoke to Mr. Edelstein. Some time later, I asked the Rebbe if I “Should I push further? Should I first invite him for supper? Perhaps I should suggest that a girl could come to his house to teach his daughter ‘Hebrew.’”

**יתייעץ בהנ"ל עם אלו המכירים
[Edelstein] תכונות נפשו**

You should consult regarding the above with those who are familiar with [Edelstein’s] personal character.

Together with Rabbi Hecht I tried to arrange for someone to go study with Suzy at her home. In addition, now that the Zeilingold and Hecht families were intertwined, and Suzy’s fascination with weddings, they began to attend the many family weddings.

During this time, Rabbi Hecht continued to

write letters and send Jewish books to Suzy.¹⁹ Here is a letter that Mr. Edelstein wrote to him after one such letter:

A very happy and wonderful New Year to you.

Certainly you, of all people, deserve the best that the year can bring for you. I am aware, too, that you, in your way, just as I, in mine, share your blessings with others in your world.... so that if you have a good year, it will mean a good year for many, many people...but with the accent on youth.

Suzy proudly showed me the letter she received from you. It is a very moving letter...to think you went to such pains and wrote at such lengths to a little girl. I think that she will long treasure your letter. I know she treasures her memory of our visit to Camp E-Mu-Nah. Her composition on the subject is one of her prizes.

About the pictures taken at Camp E-Mu-Nah, I am absolutely delighted with your statement that the pictures turned out nicely. I am very impatient to see them. However, last week was a totally preoccupying one. And it also crossed my mind that you might have been very busy with your preparations for the High Holy Days. So I didn’t call you, as you suggested I should, to make an appointment to see the pictures. I would like to see them during this week, if it is possible.

19. The letters below are courtesy of the archives of NCFJE, with appreciation to Rabbi Sholem Ber Hecht and Shimon Sabol.

I would also like to know if it will be possible for me — and I wouldn't want to displace anybody — to attend one of your Yom Kippur services, preferably one at which Kol Nidre is sung.

As you know, I am always subject to the fire gong,²⁰ but I hope I can come, if it is possible for you.

Before Yom Kippur the Rebbe sent *lekach* via Rabbi Hecht to Mr. Edelstein and Suzy. In thanks, he wrote a letter to Rabbi Hecht:

My very dear Rabbi:

I am dictating these words in haste because the end of the day approaches, which marks the beginning of the next — the next being Yom Kippur.

I thank you and Suzy thanks you — with all our hearts — for your thoughtfulness in sending us the blessed honey cake to sweeten our tongues and our tastes as the eve draws near.

I shall take this Yom Kippur seriously, in my own way. I shall not be at the office — which is unprecedented for me — unless there is some unparalleled emergency. And I shall spend some time in contemplation and reflection — on the past and on the future. I shall express my devotion and also my determination. At least these are my intentions for tonight and tomorrow.

I was very touched that in the midst of your preparations for the observance of Yom Kippur, you found time to send us,

by the hand of your own son, the cake blessed by Rabbi Schneerson. Please tell him, when you have a chance, of my deep appreciation for his generous consideration. Perhaps I will write to him myself, but please do this in case I don't. One of these days I would like you to accompany me on a visit to him. I would like to talk to him concerning his thoughts about some of the currents of these times.

I am, indeed, following your behest and am enclosing a check for \$100 made out to you for Camp Emunah. This gift is for this occasion, and in Suzy's name, in Rivka's memory. We send it with our appreciation, which has no price, for the work being done there — for the opportunity afforded to so many young girls to see Nature there as one of the works of the L-rd, and also to enjoy each other.

Suzy particularly loved going to weddings, and after they joined the wedding of Bentzion and Bassie Hecht-Raskin, Mr. Edelstein wrote to Rabbi Hecht:

You certainly succeeded in your objectives. For this alone, I congratulate you. Above all, of course, I congratulate you upon the happiness of your daughter and the apparent worth of your new son-in-law. It was one of the gayest — no, the most joyous of all the occasions I can remember. Certainly it was the most picturesque and yet meaningful wedding ceremony I have ever attended. And you, of course, were the star of the occasion — as President Theodore Roosevelt was when he gave his niece Eleanor away in marriage to Franklin D. Roosevelt. You were

20. I.e. that he is always on call to his official duties.

the Teddy Roosevelt of 1966.

I shall never forget the occasion. Neither will Suzy — I mean Irving — and she (he) will have a much longer time in which to remember it.²¹ I was sorry that I had to leave. I am sure that the joy grew more and more unrestrained as the night wore on — and the dancers wore out. The transport was contagious. It caught me up, as you might remember — as it did your brother from New Haven.²² But I could not get back. I was lucky to be able to get Suzy home and then — to the office. Which proves that the more things change, the more they are the same.

I brought to the wedding a token of my esteem and regard for the new family, but I forgot to leave it. I am enclosing it with this note. I trust that you will transmit it to the addressee — along with my fond regards, in which Suzy joins me.

Before the wedding of my sister-in-law, and Rabbi Hecht's niece, Malka Hecht to Binyomin Katz, Suzy also wrote to thank Rabbi Hecht:

Thanks very, very much for those wonderful Jewish books. I've read about one book and a half of another. I find them to be delightful and quite interesting. Even though I did not open them up until just yesterday, the books were very worth waiting for. I love books, but these I will treasure exceptionally.

21. At the wedding, someone displayed discomfort that Suzy was in the men's section, so Rabbi Hecht jokingly placed on her head a yarmulka and named her Irving.

22. My father-in-law, Rabbi Moshe Hecht.

Abba and I look forward to seeing you both at Malka's wedding. We both hope and know it will be a big success. You must be very proud and happy.

Abba and I hope, by the way, that this coming year will be better for you and your family, and everybody.

I miss you terribly. Hope to see you again soon.

Lots of love and regards, Suzy Edelstein

Following the wedding, Malka kept in touch with Suzy, and the opportunity finally arose for someone to study Hebrew with her:

I got your wonderful card. About the Hebrew teaching, you'll have to make arrangements with my darling father, Abba. Of course, I'd love to learn Hebrew. Not everyone gets a chance to. Do you know for certain how long you'll be in New York? Well, anyway, even if it's not for a Hebrew lesson, I could see you just for more pleasure.

Once after Rabbi Hecht sent the Edelsteins' Pesach provisions, he wrote:

My heartfelt thanks, and Suzy's too, for the two basic elements of the Seder. You are so thoughtful! But, then, I repeat myself. Over and over again. It was a wonderful surprise to come home and find the Pesach remembrance. But, then, I shouldn't be surprised. It has happened before.

Our fondest and best to you on the eve of the coming Passover. I wish for each member of your family the same joy that I wish for my own. May each and all of us

find our promised land!

Over a decade later, in 1977, Rabbi Hecht wrote that the Rebbe did not forget Suzy:

I sent in your little note I received during Chanukah with the clipping from the Jerusalem Post, to the Rebbe. He sent it out, thanked me for sending it in to him, but, then, added a question: “What’s doing with his daughter?” I didn’t answer. I felt that I was not really the one to give the answer.

I would like to suggest to you that you drop a line to the Rebbe and perhaps touch base with him, once again, and tell him all about Suzy. It is important for you, as well as for Suzy. I am sure you won’t feel sorry for it. You could get a lot more from him than you could ever get from me. I have just not been blessed with the wisdom and G-dly powers of the Rebbe. So, all you have to do is dictate a letter to Rabbi M. M. Schneerson, 770 Eastern Parkway, Brooklyn, N.Y., 11213, mark it “personal” and you may rest assured you will be getting an answer from him.

Be well and let us hope that all will go smoothly for the new administration, so that we could all see a little bit of “nachas” for the next four years.

With all good wishes to you and with fondest regards to Suzy, and looking forward to the pleasure of sitting down again with you at lunch in the very near future, I remain, as ever,

Condolences to the Mayor

In 1964, after the passing of Mayor Wagner’s wife, the Rebbe sent his condolences, via telegram:

3/5/64

Honorable Robert F. Wagner Gracie Mansion 88th Street & East End Avenue New York City

My dear Mayor:

I was grieved to learn of your bereavement. Words cannot assuage the grief so widely shared at the untimely passing of Mrs. Wagner. Now that she has been laid to her eternal rest, the infinite wisdom of the Giver and Taker of life makes it possible to receive comfort and consolation. I extend my profound sympathy to you and the bereaved family. May you be spared any sorrow in the future and be recompensed with much good —

Menachem M. Schneerson (Lubavitcher Rabbi)

The Rebbe’s aide, Dr. Nissan Mindel wrote to Mr. Edelstein about the telegram to the mayor:

It will surely interest you to know that the Rebbe today sent a personal message of condolence to the Mayor on his sad bereavement, as per enclosed copy.

As the text of the message indicates, the Rebbe delayed his message of sympathy until after Mrs. Wagner’s interment. This is in accord with the Jewish custom, as stated in the Mishnah: “Do not console the bereaved when his dead is before him” (Avoth 4:18).

With myriads of condolences messages sent to the mayor, Mr. Edelstein made sure that the Rebbe's reached his desk, writing a memo to the mayor's personal aide:

The attached is a copy of a telegram that went to the Mayor — this copy was sent to me by Rabbi Schneerson who is the Lubavitcher Rabbi.

This may not mean much to you, although I am not sure of the limits and extent of your knowledge in this field. The Lubavitcher Rabbi is one of the great figures in the super-orthodox wing of the Jewish faith. He is, indeed, a most powerful and potent leader of a large flock, with worldwide connections.

All the above is intended to convey that if there are any special and personalized acknowledgments, Rabbi Schneerson ought to get one. I know that the Mayor would want him to get one.

After the mayor received the telegraphed condolences, Mr. Edelstein responded to Dr. Mindel:

I appreciate very much the goodness and thoughtfulness of Rabbi Schneerson in causing to be sent to me a copy of his message of condolence to Mayor Wagner, who was, indeed, touched by its sentiments, as he has since told me. It is a moving message. I, too, was moved by this death because I had first-hand knowledge of the great powers exercised by this quiet and modest lady.

I certainly appreciated the enlightenment as to the basis of the Judaic tradition with regard to consolation of the bereaved.

Please convey my respectful admiration to the esteemed, wise one, Rabbi Schneerson.²³

There to Assist

Over the coming years, Mr. Edelstein continued to assist Chabad, if it was dealing with issues of race in Crown Heights, or organizing visits from various dignitaries to the Rebbe, such as Bobby Kennedy, who was then running for the Democratic presidential nomination

This included *esrogim* that got stuck at customs before Sukkos. Rabbi Hecht reached out urgently to Mr. Edelstein, who immediately made every effort to have it cleared from customs and sent a telegram :updating him

Have made contact with Commissioner Brown who will contact Admiral Wills of American Export Lines and do utmost to unload Esrog in time for delivery to Rabbi Jacobson by Sunday evening

Julius CC Edelstein Executive Assistant to the Mayor

:When they were available to be picked up, he wrote

Esrogim have been unloaded and await pickup at Pier 84. If not picked up by 4:30 PM .will be closed for weekend

Julius C. C. Edelstein

Afterwards, Rabbi Yisroel Jacobson, whose merchandise was stuck at the port, wrote to Mr. Edelstein in 1964

23. From the archives of Mr. Edelstein and Teshurah Adar 6 5786.

I want to take this opportunity to extend to you my personal thanks and appreciation for the valuable service that you have rendered by using your strong influence and office to help us procure the special kind of Esrogim which are used especially by the Lubavitcher dynasty and their Chassidim .for generations long

Being the responsible individual commissioned for scores of years to supply these Esrogim, I want to extend my thanks in the same way I received thanks 35 years ago, in the year 5690, 1929. When the previous Lubavitcher Rebbe, Rabbi Joseph I. Schneerson, of sainted memory, visited America for the first time, I then presented him with a most beautiful Esrog. At that time the Rabbi gave me his holy blessing, and a time later, when I had the opportunity to visit him again, he gave me an explanation and the spiritual interpretation on the ²⁴.precept of Esrog

24. In the Yiddishe Heim, issues 57-8, Rabbi Jacobson described what happened:

The next year was the year the Rebbe was in America. I ordered 30 Yanever esrogim. The Rebbe ordered ten, plus lulavim and hadassim. ...

Then the Rebbe asked me where I got lulavim. They grow bountifully here in America, I informed him. "The lulavim and hadassim I received from Europe are good ones, but they are no longer fresh. They were a long way in traveling, and they came in Elul."

[The Rebbe told me, "Please get me a lulav — of medium height, not too thin, with a straight 'spine' the branches tight and not spread out, no 'kneplach' [folder or naturally looped branches] on top, there should still be 'much' opposite the spine but no 'shlesser' [the branches of the lulav should tightly hug its spine]." It was my great honor and privilege that the Rebbe used the "four kinds" that I provided.

I would, therefore, at this time like to extend to you my personal blessing (although I am not as holy a man as the Rabbi was, nevertheless, my blessing emanates from the depths of my heart, and this is indeed very precious in the eyes of G-d). I bless you that Almighty G-d should give you great success in all your endeavors, and you should be privileged to utilize your very important position that you hold, to do good to all those who are in need of [the] same and for holy and important purposes.

Now for the explanation: the Mitzvah of Esrog and the other three species, namely, the Lulav (palm branch), Hadassim (myrtles), and the Aravoth (willow branch), is connected with the holiday of Sukkot (Tabernacles). This holiday comes immediately after the holidays of Rosh HaShanah, the 10 Days of Penitence, and Yom

But the Rebbe more than repaid me. My oldest daughter had had a bad fright in Russia before we left, and since then her eyes seemed to be slightly crossed, and it worried us. When I brought her to the Rebbe for his holy blessing, he said to her, "My child, look me in the eyes." I repeated the request to her, she obeyed, and the Rebbe said, "Her eyes are perfectly straight" — and so they remain to this day!

The Rebbe ^{ה"ע} repaid me doubly for providing the "four species" he used on the Succos of 1929, although I felt myself privileged just by the fact that he recited the blessings over them. In addition to the holy blessing I received, I had the great honor of having the Rebbe explain to me the Kabbalah expressions in the passage of the siddur Torah Ohr preceding the Hallel prayer, which describes how to perform the ritual *na'anuim* — wavings of the lulav. A private chassidus lesson was a very special privilege indeed!

Kippur, the Day of Atonement.

This means that after a person makes an account for himself on the New Year, Rosh HaShanah, about the year that has gone by, considering what he should have done, and what he could have done, and what he actually did, and when he realizes and proves to himself that this is far from that which he should have done, comes a week — seven days — of penitence, regret for the iniquities of the past and sincere resolutions and acceptance for the year to come. Then comes the day of Yom Kippur, the day of forgiveness for the sins committed, because through this preparation, man is elevated on this day and is likened to an angel — he doesn't eat, he doesn't drink, but spends the entire day in the synagogue, praying to Almighty G-d.

Following this comes the holiday of Sukkot. The person sits seven days in the Sukkah (for seven days completes the cycle of an entire week, and this way of counting is accepted by all humanity throughout the world, subconsciously, for according to our Holy Torah, in seven days G-d created the world), and thus realizes that an entire life upon earth is only a temporary one, just as the Sukkah is only a temporary dwelling place.²⁵ When man comes to this elevation and realization, then all the classes of Jews, which are

symbolized by the four species, are bound together. The Esrog has a good taste and fragrance, symbolizing the category of Jews who possess the knowledge of Torah and also good deeds; the Lulav (which is a branch of a date tree) has a good taste, but no fragrance, symbolizing the category of people who possess the knowledge of Torah, but lack the accomplishments of good deeds; the Hadassim (myrtle) have a beautiful fragrance, but no taste, symbolizing the category that does good deeds, but lacks the knowledge of Torah; and the Aravoth (willow) has no taste and no fragrance, symbolizing the category of people who have no Torah and no good deeds. Thus, all the categories of people are bound together on one plateau.

After the completion of the aforementioned holidays, comes the joyous holiday of Shmini Atzereth and Simchat Torah — 48 hours during which the Jew rejoices with the Torah in various ways — when he could fully appreciate his good fortune in the fact that Almighty G-d presented us with His precious gift, the Holy Torah, which is a guide to our daily life. The Hebrew word Torah stems from the root “Horoah,” which means “teach.” According to the measure in which the Jew is elevated during the holidays of Rosh HaShanah, Yom Kippur, and Sukkot, in that same measure he feels the great privilege that was afforded him when Almighty G-d gave him the Torah, and in accordance with this, he expresses his joy and happiness.

Please convey my warmest regards and genuine appreciation to the Honorable

25. See the Chida, *Nachal Kedumim on Torah*, Bereishis 33:17:

על כן קרא שם המקום סוכות להודיע כי כל עניני
העה"ז עראי. ומי שהוא בחוץ תכף לא יוכל לע-
שותם עראי דעראי כמותו על כן קרא שם המקום
סוכות מלא למען ידעו כי העולם הזה עראי.

Mayor Wagner for his cooperation in this matter. I look forward to the opportunity of meeting with you personally to be able to extend to you my sincere appreciation for what you have done on behalf of the Lubavitcher community.

Cordially yours, Rabbi Israel Jacobson

Mr. Edelstein responded to Rabbi Jacobson's letter:

I want to thank you for your thoughtful letter of November 11 and to apologize for not having acknowledged it sooner. I had put it aside for a time when I would have the time to savor and absorb its meaning. Today I have made occasion to do so. It was indeed very meaningful to me. I hope I shall have the opportunity to convey its meaning to my daughter when she is able to understand it.

I cannot begin to thank you enough for your thoughtfulness in setting forth this enriching lore. I did what I did about the esrogim out of consideration for a request by Rabbi Hecht on behalf of the Lubavitcher, but I had no idea of the meaning of the Esrog. I did read something of it in a book that was supplied [to] me. The book, however, was very sketchy and unsatisfactory in its references. Now I know the facts, regardless of whether understanding of them is given to me.²⁶

A Greener Yom Kippur

When a few Jewish servicemen at the United States Air Force at the Thule, Greenland, army base, in 1964, requested that the army send a chaplain for Yom Kippur, they were taken by surprise and they responded that they could not organize a chaplain on such a short notice. From the early 1940s, the Rebbe saw it as an integral part of Chabad's mission to assist Jewish servicemen. When the need for a Jewish chaplain in Greenland was brought to his attention, he asked that someone be dispatched to assist the 180 servicemen there.

This was on a Friday, September 11th, and Yom Kippur would begin on the coming Tuesday. With the cooperation of the Radio Corporation of America, necessary communications were swiftly made with the remote servicemen. It turned out that a United States Air Force jet was leaving for Thule on Sunday and was the only means of transportation to Greenland before Yom Kippur.

The chaplain's office in Washington, DC approved the trip, but whoever would go on an army transport would need quick approval from the Pentagon. The army said that it would take at least four days.

Chabad in New York went into overdrive to obtain immediate permission. The American Joint Distribution Committee was contacted, but nothing moved forward. They reached out directly to President Lyndon Johnson with a telegram, but it proved insufficient, someone would have to place it on the president's desk.

We were making a request at a hectic time in Washington, DC. The attorney general Robert Kennedy had just resigned; Eduardo Frei Montalva, a candidate that the United States fiercely

26. From the archives of Mr. Edelstein and NCFJE.

backed, was elected President of Chile; NASA launched its first Orbital Geophysical Observatory; the German Democratic Republic, the oppressive Soviet sector of Berlin, began to permit short visits to West Berlin; and the Palestinian Liberation Army was formed.

Knowing that Mr. Edelstein had great respect for the Rebbe, the Rebbe's office turned to him and he in turn reached out to his friend Hayes Redmon, the president's assistant press secretary. It was a wild idea, but Mr. Redmon approached the president, who immediately agreed that it should be organized.

Congressman John W. McCormack, the Speaker of the House of Representatives, reached out to Air Force Secretary Eugene M. Zuckert, who ordered that the normal protocol reservation procedures for the flight be waived. This all was happening on Shabbos, so no one at 770 knew how fast the wheels were turning.

The Rebbe was leading a *farbrengen* that Shabbos, when a swarm of police officers came into 770. At the time, The Rebbe's mother, Rebbetzin Chana, was very ill, and the crowd became alarmed, thinking that something happened to her. The police asked for Rabbi Yehuda Krinsky, one of the Rebbe's secretaries. The White House had been calling his office but when no one was answering, the president ordered that someone make immediate contact with 770. They reached out to the local police precinct and here they were. They told him that the Chabad representative, my good friend Shmuel Lew, would be permitted to go on the Air Force jet, which would leave on Sunday and return on Friday.

Later that day, the Rebbe's mother passed away. The Rebbe guided Shmuel to still go, and gave him several guidelines. The trip was a success. The Rebbe wrote to thank those who had helped,

including President Johnson:

14th of Tishrei, 5725 (Sept. 20, 1964)

The Honorable

Lyndon B. Johnson

President of the United States

The White House

Washington, D.C.

Greeting and Blessing:

I have been informed of your taking a personal interest in the situation of the Jewish personnel at Thule Air Base, who had been left without a Jewish Chaplain for Yom Kippur. I understand the matter was brought to your attention by Mr. Julius C. C. Edelstein who had contacted Mr. Hayes Redman.

Thanks to the kind cooperation of the honorable John. W. McCormack and Air Force Secretary Eugene M. Zuckert, permission and all facilities were speedily granted to our emissary, Rabbi Shmuel Lew, to fly to Thule for Yom Kippur.

Our emissary has now returned from his spiritual errand, his mission successfully accomplished. He praised very highly the courtesy and cooperation extended to him both at AcGuire²⁷ [sic] and Thule. Rabbi Lew particularly emphasized the profound gratitude of the Jewish personnel at Thule to you and to all concerned for having remembered them in connection with this most solemn day in

27. The McGuire Air Force Base in Burlington County, New Jersey, from where Rabbi Lew flew to Greenland.

the Jewish calendar. It has given them a great spiritual uplift and a warm feeling of “at-homeness” even in that remote, arctic outpost.

Please be assured of our grateful appreciation.

With prayerful wishes for your wellbeing.

Cordially yours,

The Rebbe sent a copy to Mr. Edelstein, who in turn sent me a copy, including his letter to Mr. Redmon in which he had written:

September 26, 1964

Mr. Hayes Redmon

The White House

Washington 25, D.C.

Dear Hayes:

Just in case the attached letter from Rabbi Schneerson, the Lubovitcher Rebi, was not bucked²⁸ to you, I am sending you my copy for such interest as it may have... especially since it mentions your name.

Your name is now recorded in the Lubovitcher Heaven... and who knows what the worth of that might not be?

Cordially,

Julius C. C. Edelstein

CC Yaakov Herzog

Mrs. Bomerder

Zeilingold, Shlomo

Unforgettable

Throughout the years, Rabbi Hecht kept regularly in touch with Mr. Edelstein. In tribute to the Jewish leader, Mr. Edelstein once wrote to a NCFJE dinner:

I am happy to salute your service and dedication to the cause of youth and their spiritual and educational fulfillment. In this work you are serving all your fellow men. Your work for the welfare of youth consistent with the teachings of the Lubavitch movement as led by the great Rabbi Schneerson is being deservedly recognized tonight. I am sure the occasion will be a happy one.

In one of his meetings with Mr. Edelstein, Rabbi Hecht told him about my father's passing, and he soon after sent his condolences:

March 23, 1989

Dear Asher:

I trust you remember me, husband of the late Rivka Bomberder, daughter of your late Aunt Leah, of Bat Yam, Israel.

Yesterday I met, over lunch, with Rabbi J.J. Hecht. He told me of the passing of Uncle Shlomo. I can scarcely say how saddened I was to hear the terrible news, although I gather that it was a release from pain. He was such a wonderful man and such a good man, such a loving man, such a deeply religious and dedicated man. I will never forget him. Of course it is regrettable that we live in different worlds, and hence, we had lost sight of each other. Life is like that.

28. Meaning passed along to you.

Last night I told Suzy, my daughter. She was likewise saddened to hear of the passing of Uncle Shlomo whom she remembered from years ago. We wish the greatest possible comfort for you, your sister and your mother, and all possible surcease from grief.

Please convey not only my regards but those of my daughter Suzy to you and the members of your family.

Most sincerely,

Julius

Elul 5722.

PHOTO: LUBAVITCH ARCHIVES

מ-770 לברינא

מאת הרב אברהם בער הכהן ע"ה בלעסאפסקי

שלום רב וברכה, ראשית אני מקוה שהנסיעה?² היתה בהצלחה מופלגה ומסתמא כבר נתישבתם בהישיבה ומקוה כי אמת (?) שבכל סה"י על צד היותר טוב.

פותחין בדבר מלכות. קודם שנסעתם אמר ר' שמואל לוויטין לאד"ש שאד"ש יברך (?) אתכם שהנסיעה תהי' בשמחה. ואמר אד"ש מרבין בשמחה, עכלה"ק. (הכוונה לא סתם שמחה אלא גם ריבוי – מרבין.)³

כשבאתי היום חזרה ממיטוואך שעה שמעתי שהבחורים שנוסעים לא"י ת"ו⁴ חזרה הי' אצל אד"ש נכנסו בשעה 1:45 ואד"ש אמר להם מאמר ד"ה אל יפטר אדם⁵ וגם שיחה.⁶ ואח"כ נתן לכ"א מהם בידו הק' זילבערנע דאלאר וגם תניא קטן, וע"י הרב חזקוני נתן להם \$50.00 על הוצאות לכל אחד. גם הבחור

2. נסיעת קבוצת התלמידים השלוחים לצרפת, ואשר ציילינגאלד בתוכם. הפליגו בספינה ביום י"ב אדר ועש"ק תצוה. לכללות ענין הנסיעה ראה Clear Vision ח"א פי"א.

3. עד"ז קיבלו ברכה לריבוי שמחה ביחידות שלהם (אור לי"ב אדר ועש"ק תצוה), תו"מ חל"ג עמ' 124.

4. קבוצת תלמידי השלוחים שנסעו לישיבת תומכי תמימים לוד. ראה המכתבים מהרב אברהם סטאון להרב ציילינגאלד בתשורה "ריבקיין" י"א טבת תשפ"ו.

5. תו"מ חל"ג עמ' 125 ואילך.

6. שם עמ' 142.

מכתבים¹ אל יבלחט"א
הרב אשר שי' ציילינגאלד

N

בע"ה יום ד' פ' כי תשא [י"ז אדר] תשכ"ב
לפ"ק

לכבוד ידידי עוז הת' הנע' אשר שי'

1. המכתבים (חוץ מא') נכתבו בעת שהותו של הנמען במרחקים בשליחות בישיבת תות"ל ברינא, והי' משתוקק לחיי בית חיינו וידיעות מכל הנעשה שם. המכתבים כוללים כמין יומן, כמה הנחות ור"ד (מקצתם לא ראו אור עדיין למיטב ידיעתינו), וגם כמה אותיות מה"חיבור" או "ביכל" שר' אברהם בער הי' כותב אז מכל הסיפורים ופתגמים ששמע (עוד חלק מחיבור זה נדפס בתשורה "בלעסאפסקי" כ"ג טבת תשפ"א עמ' מב ואילך). הוספנו סימני פיסוק וחילוק קטעים, ותיקנו אי אלו טעויות כתיב להקל על הקורא. הוספות אחרות שלנו בתוך חצאי ריבוע. המחבר כתב סימן שאלה בתוך חצאי עיגול לסימן אי וודאות, השארנו כמו במקור.

The following letters were written by Rabbi Avraham Ber Blesofsky and comprises reports of events in 770, including transcripts of Sichos, for his friend Rabbi Asher Zeilingold who was then a bochur shliach in Brunoy. The letters also include excerpts from Rabbi Blesofsky's notebook where he was noting down stories and proverbs he heard. Selections from each have been translated for the English reading audience.

רואות את מורך ע"י משיח בלא לבושים¹³ ועוד...
 תוכן המאמר או עכ"פ נקודה הוא שדוקא
 בנפרדים לוקחים עצמות. ובהשיחה אמר להם שהם
 יתנו גרוס לכל הישיבות בא"י, וביחוד בהישיבות
 שלומדים דא"ח, ושיהי' להם הצלחה מופלגה אם
 יעשו במסירה ונתינה בלימוד נגלה ודא"ח וביחוד
 עבודת התפי'.

אצל אפרים ראזענבלום¹⁴ ואצל בנימין קליין
 ואצל יצחק גראנער¹⁵ ועוד.. נולד אצלם בת.

בהכיתה בדא"ח אצל רי"ד [ר' ישראל
 דזייקאבסאן] כמעט שגמרנו ההמשך תש"ט ומסתמא
 נלמד אח"כ המשך ר"ה תש"ח.

שכחתי לכתוב לך, בהשיחה אמר להם שיעשו
 אחד ממונה, אחד או ב', ושהם יכתבו מזמן לזמן
 לאד"ש.

זלמן דוכמן שליט"א מראה לכ"א המכתב שהוא
 שולח לכם, מסתמא זה יבוא קודם מכתבי זה, ואני
 נותן לכם עצה שתענו אותו ואז יכתוב לכם עוד הפעם
 ותהי' פרייליכער אביסול.

שומע אני ר' דזייקאבסאן צועק זאגט לחיים
 וואס שווייגט איר.

פנחס פעלדמאן ראה המכתב הזה ואמר לי איך
 בין אלרייט.¹⁶

מסתמא אתה רואה שאין לי עוד מה לכתוב, ולכן
 אקיים מה ששאלת קודם שנסעת מכאן, שאכתוב
 לך מהחיבור שלי איזה סיפור או פתגם, אכתוב לך

13. שם בסוף המאמר (ריש עמ' 141) הובא משל המחבק
 מלך הלבוש בכמה לבושים.

14. לימים מלמד בישיבת אחי תמימים פיטסבורג.

15. שניהם היו אז שלוחים באוסטרליה. אח"כ חזר הרב
 בנימין קליין לעבוד במזכירות כ"ק אדמו"ר, והרב יצחק דוד
 גראנער נשאר בשליחות במלבורן.

16. Alright.

יוסף שי' לאנגער⁷ נוסע עמהם ללמוד שם. ויצאו
 מחדר אד"ש בערך 2:45. שמעתי שאד"ש ישלח
 להשלוחים שנסעו לפאריז: 6 תניא וגם 6 דאלאר
 ומכתב. הם נוסעים מכאן היום, בשעה 8 האווירון.

חוץ מזה אין נייעס "גדול" ספעשול, ונייעס
 סתם אני יכול לכתוב לך. ראשית כמעט בכל לילה
 משעה שאתה נסעת הי' התועדות. מוש"ק התועדו
 הבחורים בעצמם כל הלילה וכ"א הי' "אנגעטרונקען".
 גם ליל ב' התועד הרב [ישראל] דזייקאבסון⁸ כל
 הלילה עד אחר שעה 5 בוקר. אתמול התועדו ג"כ
 כל הלילה הבחורים. כמוכן שהסדר בזה השבוע הוא
 חלוש, ובלשון הרב [מרדכי] מענטליק⁹ "עס איז דאך
 א בהלה".

מסתמא שמעת שלייבול שיינער¹⁰ נעשה חתן.
 ג"כ שמעתי שהת' אבא פאנטליאב¹¹ ג"כ נעשה חתן,
 אבל אל תפרסם א"ז מפני שאודות אבא איני יודע
 בבירור.

דרך אגב עכשיו אני יושב בביהמ"ד על השולחן
 שפנחס פ[עלדמאן]¹² לומד, ועל השולחן שחוזרים
 תמיד, הבחורים יושבים וחוזרים המאמר וצועקים
 (מפני שיואל כהן לא נכנס ורק הבחורים בעצמם
 נכנסו ולכן איז לעבעדיק). עכשיו הם מסיימים
 המאמר ושומע אני שהם אומרים שיהי' והי' עיניך

7. היום שליח בס. פרנסיסקו קליפורניה.

8. משפיע ב-770 ועסקן חב"ד שבמשך השנים מילא הרבה
 תפקידים בפעילות חב"ד בארה"ב, ראה עליו בזכרון לבני
 ישראל.

9. אחד מראשי הישיבה ב-770.

10. היה שליח בבוסטון ונפטר בתשע"ד, על זמנו ב-770
 ראה 'ולאשר אמר', עמוד 262.

11. ע"פ הוראת כ"ק אדמו"ר החליפו את שם משפחתם
 לפלטיאל. היה ר"מ בישיבת הדר התורה ועסקן בשכונת
 קראון הייטס.

12. היום שליח בסידני.

1) When the Rebbe Rayatz arrived in America for the second time, in 1940, Rabbi Yisroel Jacobson and Rabbi Shmuel Levitin were among those who boarded the ship as soon as it docked and went in to see the Rebbe.

The Rebbe told them that all his sufferings in the Spalerno prison did not compare to his sufferings under the Germans in Poland.

Then he told them that they should recite the brachah of “Mechayeh Hameisim” with Hashem’s name, and that they should tell all those gathered there to do likewise. Rabbi Jacobson announced on the microphone that everyone should say the brachah.

The Rebbe also told Rabbi Jacobson: “We will get through the ‘ceremony’... However, what we need to do is take up the work of spreading Torah and Yiddishkeit, here and on the other side of the ocean. Yes, we argue that we are exhausted, we have no strength, but Hashem is He Who gives strength to the weary. Every neshamah should praise Hashem, for every breath (neshimah) we must praise Hashem.”

2) Later, in 1943, the Rebbe told Rabbi Jacobson: “Other than the first few days, I did not relax for even fifteen minutes.”

3) Reb Pinchas Koritzer said: “‘What to you is hateful’ – your own negative character traits are hateful, but ‘do not do to your fellow’ – we must look upon another with a good eye.”

As the other passengers were disembarking, the committee that had boarded the ship with the government officials were

מה ששמעתי ליל ב' בהשיעור מרי"ד, וכתבתי זה בה"חיבור שלי, הוא אות רפ"ד וזהו:

בשעה שבא אדמו"ר הריי"צ לאמעריקע בפעם הב' בת"ש, נכנסו אליו מיד שבא הספינה אחדים ובתוכם הי' ר"ש לוויטין ור"ד שייקאבסון, ואמר להם אדמו"ר שהיסורים שהי' לו בשפאלערקע בהתפיסה קומט ניט צו די יסורים שהי' לו להיות תחת הנאצים ימ"ש בפולין. ג"כ אמר להם אז שיברכו בשם ומלכות ברכת מחי' מתים, ויאמרו לכ"א מנאספים שיברכו הברכה, ור' דשייקאבסון הכריז בהמייקראפאן שכ"א יברך הברכה. ג"כ אמר אז לר' דשייקאבסון מען וועט אפ-פטרין די צערעמני און מען דארף דאך נעמען צו דער ארבעט אף הפצת התו' והיהדות דא און אף יענעם זייט, איי מען טענה'ט מען אי[ן] פארמאטערט מען האט ניט קיין כח, דער אויבערשטער איז הנותן ליעף כח¹⁷, כל הנשמה תהלל י-ה¹⁸, על כל נשימה ונשימה צריכים להודות¹⁹. אח"כ בתש"ג בערך אמר לר' דשייקאבסון, אחוץ די ערשטע פאר טעג האב איך ניט צו-ריבען קיין 15 מינוט. ע"כ.²⁰

17. מברכות השחר ע"פ ישעי' מ, כט.

18. תהילים קנ, ו.

19. ב"ר פי"ד, ט ע"פ הפסוק בתהילים שהובא לפנ"ז. הובא ונתבאר בשיחת י"א ניסן ש.ז., עיין לקמן מכתב ה.

20. כך תיאר הדברים ב'די אידישע היים', גליון 34, ע' 7:

The Captain respectfully asked the Rebbe which he preferred — to be the first to disembark, or the last. He held everything up till the Rebbe gave his answer: the last. There was a stretcher waiting for the Rebbetzin Shterne Sora ע"ה, the Rebbe's mother, who was recovering from an operation. The Rebbe also sent word, relayed through me to Chazan Shmuel Kantaroff ע"ה, who announced it over the microphone, that those who were waiting at the pier should recite, when they caught sight of the Rebbe leaving the boat, the benediction: ברוך מחיה המתים — Blessed is He Who gives life to the dead.

יצא אד"ש ונסעו להאווירון. שם רקדו כנהוג אבל אנו לא חיכינו עד שהאווירון יסע, מפני שהי' איזה קלקול עם ה"מאטער", וחזרנו ל-770.

עכשיו אני יושב ומשתומם, וחושב איך יהי' הישיבה בלא הששה עשר בחורים. אבל היות שזהו רצון ה' ורצון אד"ש, שזה כולא חד, בטח יהי' על צד היותר טוב.

בכאן אני שולח לך בתור מתנה קטע משיחת י' שבט שנשמט מהשיחות.

פ"ש לכל הבחורים

חברך בלו"נ

אברהם בער בלעסאפסקי

1

בס"ד עש"ק פ' ויקרא י' אד"ש תשכ"ב לפ"ק

לכבוד ידידי עוז הת' הנע' אשר שי'

שלו' וברכה. היום קבלתי מכתבך בשמחה. ולכן לא כתבתי לך עד עכשיו, חוץ מהמכתב הא', שחשבתי "מי יודע", אולי אין לך פנאי לכתוב, שאתה אריין געטאן אין לערנען, והתחרטת על שביקשת ממני שאכתוב לך. אבל אחר ששמוא' לו שי²² מסר לי מה שכתבת לו חשבתי להמתין עוד איזה ימים עד שאקבל המכתב ממך.

נהנתי לקרוא במכתבך שאתם צופרידען שם, ונאך אלע מעשה'ס יש לכם ממה להיות צופרידען. ראשית זהו "שליחות", וגם כמו שאתה כותב לי יש לכם "משפיע"²³, ותדע שזה דבר גדול. ויש אומרים אפי' (אני אומר זה רק בשם אחרים) שלבחור נוגע

22. הרב שמואל לו שליח בלונדון, ראה עליו בארוכה ב-Clear Vision ח"א פ' כ"ו ועל מכתביו להרב ציילינגאלד, שם ע' 76.

23. הרב ניסן נמנוב, ראה עליו ב-Clear Vision ח"א ע' 74.

עוד א' – מר' פנחס קאריצער, "מה דעלך סני"²¹, דיינע מידות רעות איז סני, אבל "לחברך לא תעביד", אף יענעם דארף מען קוקען מיט א גוטע אויג.

מסתמא זה יהי' מספיק על עכשיו. מה נשמע אצלך, מסתמא תכתוב לי בפרטיות אודות הנסיעה, ואיך נסדרת בהישיבה, ומה אתה לומד ועם מי אתה לומד מי הם חבריך, ואם כבר הי' התוועדות עם ר' ניסן ומה הי' תוכן המדובר.

שמעתי שאד"ש אמר, בשעה שאמר שישלח לכם מה שכתבתי קודם – אמר עליכם "צו מיינע שלוחים אין פאריז".

עוד אחכה לסיים עד שיסעו הבחורים, כדי שאוכל לכתוב לך אם אד"ש יצא או לא, עכשיו הוא שעה 5:20.

התפללו מעריב עם אד"ש שעה 6:15, ואח"כ

received individually by the Rebbe in his stateroom. When it was my turn, the Rebbe said to me: "The sufferings I endured in prison in Russia do not compare to the torments of the 12 weeks I spent under their rule. Now we will take care of the formalities quickly, and get to our work immediately. Our work is Torah and the strengthening of Yiddishkeit here, and Torah and Yiddishkeit overseas. As for the contention that we are weak physically, that we have no strength — the Almighty is, after all, נותן ליער כח, He Who gives the weary strength." It is written — every soul shall praise Him; for every breath, we must give thanks and praise to G-d".

During the course of one of my audiences with the Rebbe a few years later, he told me in these holy words: "Outside of the first few days after my arrival here, I did not waste 15 minutes." He did not spare, in other words, a quarter of an hour from his work for Torah.

21. שבת לא, א.

יותר משפיע מרבי. והמ"י.

דא"י, והי' אצל אד"ש על ערך שעה.

אד"ש נסע אל האוהל ביום ב' ו' אד"ש, וביום ה' (אתמול) ט' אד"ש. והיות שידול קרינסקי שי' הוא חולה, לקח אותו הת' לייבול אלעווסקי²⁸ שי' בהקאר

לשיחה עם הרבי מליובביץ'. שום פרטים לא נתגלו משיחה זו שהתנהלה בדלתים סגורות במשך למעלה משלוש שעות, כשחסידי לובאביץ' צובאים כרגיל בשעות המאוחרות של הלילה על פתחו של הרבי. אך כפי שמוסרים יודעי דבר, נדונו בשיחה זו בעיות העומדות ברומו של העולם הרוחני של היהדות, דת, חינוך, נוער, דמותה הרוחנית של יש-ראל וכו'.

וראה אג"ק חכ"ב עמ' רב (אגרת ח'שצט).

28. פעיל בצא"ח הרבה שנים ושליח בקליבלנד, נפטר השנה. סיפר על נסיעה זו (כפר חב"ד, גליון 2157):

המזכיר הרב לייב גרונר קרא לי וביקש כי אשכור מכונית כדי להסיע את הרבי לאהל. הוא אמר לי את סדר הדברים: הרבי יצא מ-770 כשבידו שק מכתבים, יתיישב במושב הקדמי ויניח את השק לידו. עליי יהיה לשאת שק נוסף, ולהניחה ממש ליד השק שהרבי נשא. בדרך, הרבי יקרא את המכתבים.

כך היה; במהלך הנסיעה הרבי קרא את המכתבים, שהבחנתי כי נכתבו בשפות מגוונות. אופן הקריאה היה במהירות רבה, ממש כפי שהיה בעת ה'יחידויות' כשהגענו, הרבי ניגש לאהל, נקש בדלת הכניסה למבנה האהל ולאחר מכן בדלת הפנימית, הניח את שק המכתבים והחל לסדרם על גדר האבן המקיפה את הציון. לא ידעתי מה לעשות, אז עמדתי בפינה כשהשק בידי. כאשר סיים לסדר את המכתבים, הביט בי הרבי בתמיהה כאומר: 'מה אתה עדיין עושה כאן' והושיט את שתי ידיו לקחת את השק. לאחר שהרבי החל לסדר גם את השק שהגשתי, נשארתי לעמוד כי היה עליי לדעת באיזו שעה יש לשוב ל-770. הרבי סיים לסדר את המכתבים, הביט בי שוב בתמיהה ואמר: 'ארום פיר אַזייגער'.

כאשר השעה כבר הייתה חמש, הרים הרבי לפתע את עיניו באותו מבט תמה ושאל: 'שׁוין פיר אַזייגער?'. ענית: כבר חמש. הרבי החל מיד לא-רוז את המכתבים הנותרים והתכונן לצאת.

כאן בהישיבה ניכר החסרון מהבחורים בכל הענינים, אבל מעט כבר נרגלו בזה ומה יכולים לעשות וזה לך מעט נחמה, שאפי' אם היית נשאר פה, זה החסרון שיש שם שאין שם בחורים כ"כ²⁴ יש גם כאן. כמובן שאינו בדומה ממש, שכאן הוא פארט דא, אבל מ"מ זהו ניכר. גם עכשיו יש איזה "מגיפה" כמו ה"פלוא", והרבה בחורים הם חולים וזה ניכר כמובן.

חוץ מזה אין שום חדש מיוחד, רק בשבוע האחרון הי' תנאים ו-"ווארט" של י"ש ענגול²⁵ ואבא פאנטאליאו שיחי'. אצל ענגול הי' התנאים מוש"ק האחרון, והבחורים התוועדו שם אח"כ עד שעה מאוחרת, ואצל אבא לא הייתי אבל לא הי' שום דבר מיוחד.

אתמול בלילה התוועדו הבחורים ב-Troy²⁶, אני לא הייתי, מסתמא אתה מבין למה. הי' היו"ט, שם בפאריז אין זה יו"ט כ"כ, אבל כאן הוא יו"ט, שאדמו"ר הריי"צ נ"ע בא לאמערקע ביום זה, אין אני צריך לכתוב לך זה, מסתמא אתה יודע בעצמך?

מה שאתה מבקש שאכתוב לך כל הפרטים מה שנעשו כאן, ובפרט אצל אד"ש וכמו מי הם הנכנסים וכו', האמת אגיד לך שאני ליג ניט בזה במיוחד, לידע מי ומי הם הנכנסים והדומה. אבל מה שאני יודע שבשבוע זה, איני יודע היום, הי' אצל אד"ש (אם אני זוכר השם בדיוק) בייגין²⁷, הוא מה"פאליטיקאנטען"

24. ראה אג"ק חכ"ב עמ' ל ואילך (אגרת ח'רמז).

25. הרב ישראל שמואל ענגעל, היה מלמד בישיבת תומכי תמימים המרכזית ונפטר בתשפ"א.

26. 274 טרוי אבניו (פינת לינקולן פלייס), פנימיה לבחורים מתומכי תמימים ב-770. אחרי שקנו 749 א.פ. לערך בשנת תשכ"ו, הבחורים עברו לשם.

27. מנחם בגין, אז יו"ר תנועת הרוח, ולימים ראש ממשלת מדינת ישראל. לאחרי היחידות נכתב ב'חרות':

אחרי פגישת רעים זו יצאו מר בגין ומר קלארמן

שלו על האוהל ב' הפעמים.²⁹

ביום ג' הי' כאן לוי' של א', אפשר שאתה יודע מי הוא, שמו הוא "גריפול",³⁰ הי' מהעסקנים שהי'

עושה בעניני אד"ש, הגם שלא הי' כ"כ חסיד דוקא מחב"ד, והלוי' עבר 770 ואד"ש יצא כרגיל.

שמוא' הי' מסתמא כתב לך אודות מה שעשינו הרשימות, אלי' חיים'ס³¹ רשימה ועוד איזה ענינים, גם עשינו עבורך וזה אצל שמוא' שי' [לן].

בש"ק הזה הי' האופרופעניש של משה הערסאן שי'³², החתונה שלו הי' בשושן פורים. בהשבועות הבאים הי' מסתמא ג-ד חתונות, אהרן חיטריק שי'³³, אבא באלקין שי', זאב סיראטא שי', י"ש ענגול שי'. כולם הי' מסתמא קודם חג הפסח.

מסתמא אין זה נוגע לך כ"כ, אבל מ"מ אכתוב לך, המרכז הדפיס ספר חדש בשם "אוצר השיעורים" מהרה"ג פיקארסקי שי'³⁴, וזה השיעורים שאמר כאן

"בדרך ל- 770 סיים הרבי את אמירת ה'מענה לשון' ו'קרבנות' למנחה. כשהגענו ל- 770 התפלל הרבי מנחה ושב למכונית כדי לנסוע הביתה. כש- נכנס למכונית, התיישב הרבי במושב האחורי מצד ימין. זה הציב אותי בדילמה נוספת: באותם ימים, כל אימת שהרבי נסע הביתה – התיישב מאחור ומשמאל, ואילו כאשר נסע לבקר את אמו הרבנית חנה – התיישב מאחור ומימין. והנה, בעוד וסברתי שהרבי ייסע לביתו לאחר יום הצום, מתיישב הרבי במקום המורה כי בכונתו לנסוע אל הרבנית חנה. הסתובבתי ושאלתי: צו די מאמען?, הרבי ענה: 'ניין, צו דער היים', ועבר אל המושב השני.

29. ביומן שמודפס בתשורה "ברוק" י' סיוון תשפ"ו, ע' 32, מדווח:

שאל אם הי' נהג בעוד 10-15 רגעים. אמרתי שיודל אינו בקו הבריאות, ועשה בתמהון.

שאל א"כ מי ינהג האוטו? אמרתי לייבל אלעווס-קי. שאל אם יודע הדרך. אמרתי הן.

בשעה 12:40 שאל אם יכולים לנסוע. אמרתי כן. ושוב שאלני אם יודעים בבירור שהנ"ל יודע הדרך. אמרתי הן.

30. ד"ר יעקב גריפל, כך כתבו עליו אז בניו יארק טיימס (May 15, 1962):

Dr. Jacob Griffel, a member of the executive committee of the Union of Orthodox Jewish Congregations of America, died Tuesday in his home at 1206 Bergen Street, Brooklyn. He was 62 years old. Dr. Griffel was also on the board of directors of the union, and was a member of its Overseas Commission. He held a Doctorate in Jurisprudence from the University of Lvov, Ukraine, was a leader in refugee relief work in Europe during and after World War II. He represented the Vaad Hatzalah, a world-wide Jewish relief organization. After escaping from Poland ahead of the German invasion in 1939 he went to Palestine and later to

various countries of southeastern Europe. He came to this country in 1949.

כך סיפר הרב יוסף וינברג ב-No Small Jew עמ' 54:

As a fundraiser for the United Lubavitcher Yeshivoh, I would travel around the globe, and in that capacity served as a conduit of many businessmen and the Rebbe. Famed Jewish activist Dr. Jacob Griffel served for many years as an unofficial conduit between various religious communities and the Rebbe. He would regularly give the Rebbe reports of his visits around the world, and the Rebbe would follow up with community leaders about their activities.

31. ר' אליהו חיים אלטהוויז מקורב להרבי הרי"ץ ברוסיה ואחרי זה בריגא. חלק מרשימותיו נדפסו במשך השנים, כולל בספר השיחות ועוד מקומות. ראה עליו בספר חסידים הראשונים ע' 219-226. נהרג על ידי הגרמנים בתש"ב.

32. אז מנהל תומכי תמימים בנוארק.

33. מהדיר ספרי ראשונים וספרי חסידות (אור התורה, תניא עם לקוטי פירושים וכו'), ואיש עסקים (ראה אודותיו בנגיד וחסיד).

34. ראש ישיבת תומכי תמימים ב-770, הספר נמצא כאן: hebrewbooks.org/40754

1) It is said of the great chassidim that their service began with Modeh Ani. That they remembered who is the ani (I) and Who is the lefanecha (before Whom).

2) The Rebbe Rayatz said: "A full life with all spiritual and material good does not compare to the reward for kissing a Sefer Torah even once."

3) From either the Tzemach Tzedek or Reb Hillel Paritcher: "He has more chumros than hairs on his head."

א

בע"ה שושן פורים [ט"ו אד"ש] ה'תשכ"ב לפ"ק
פה 770 (בית חיינו) אני יושב כעת על שולחן אד"ש
סמוך להארון קודש

לכבוד ידידי עוז אשר שי'
שלום וברכה,

מה שלומך ומה נשמע אצלך, איך הי' הפורים,
מסתמא הי' התוועדות, ומסתמא השתדלתם אודות
התעמולה דמשלוח מנות ומתל"א, מסתמא קבלתם
הטעלעגראם מאד"ש ע"ז, ואם לא תכתוב לי ואשלה
לך הנוסח.

מסתמא אתה רוצה לידע מה הי' כאן, איך הי'
התוועדות וכו', באמת זהו דבר כבד מאד לכתוב לך,
אבל אכתוב כמה שאוכל.

בתענית אסתר בבוקר בעת אמירת סליחות
כשהגיעו ל"רחמנא" התחיל אד"ש לנענע עם ראשו
הק', והתחילו לנגן ואד"ש עזר עם ראשו על סימן
שינגנו. אבינו מלכינו לא נגנו. במנחה קראו אד"ש
למפטיר כרגיל. אח"כ בלילה התפללו מעריב למטה
בביהמ"ד החדש, ואצל ה"סטענדער" של אד"ש הי'
שולחן, ושם שם אד"ש המגילה שלו. בעת אמירת

בהשיבה.

עכשיו אמלא בקשתך ואכתוב לך איזה קטעים
מה"ביכול שלי"

(אצלי זהו אות ב') מספרים על חסידים הגדולים
שהעבודה אצלם התחילה מ"מודה אני", שזכרו מי
הוא האני ומי הוא מלפניך. ע"כ.

(אות נ"ח) פעם דיבר אדמו"ר הרי"צ אודות
ענין השכר, אמר "איינער זאל אפ לעבין כל ימיו און
האבין כל טוב בגשמיות וברוחניות, קומט דאס ניט
צום שכר פון קושען א ס"ת איין מאל אפי". ע"כ.

עוד א' (אות רמ"ד) מהצ"צ אור' הלל פאריטשער
"ער האט מער חומרות ווי האר אין קאפ". ע"כ.

זה יהי' מספיק על עכשיו מסתמא.

עוד לא כתבת לי מי הם חבריך בלימוד, בנגלה
ובדא"ח, ואיך הוא השיעור אצל רנ"נ³⁵ שי'. אנו
כמעט שגמרנו ההמשך תש"ט עם חזרה, ואין אנו
יודעים בבירור מה נלמד אח"כ. כמו שאתה יודע ר'
דשייקאבסון שי' הוא משנה בכל פעם.

אחר פורים (כתב על הכותל) יהי' בחינות בנגלה
ובדא"ח.

כאן כבר מדברים אודות מצות שהבחורים יאפו
בב' שבועות מעכשיו בערך.

חוץ מזה אין אני רואה דבר מיוחד מה לכתוב.

ואסיים זיי געזונט

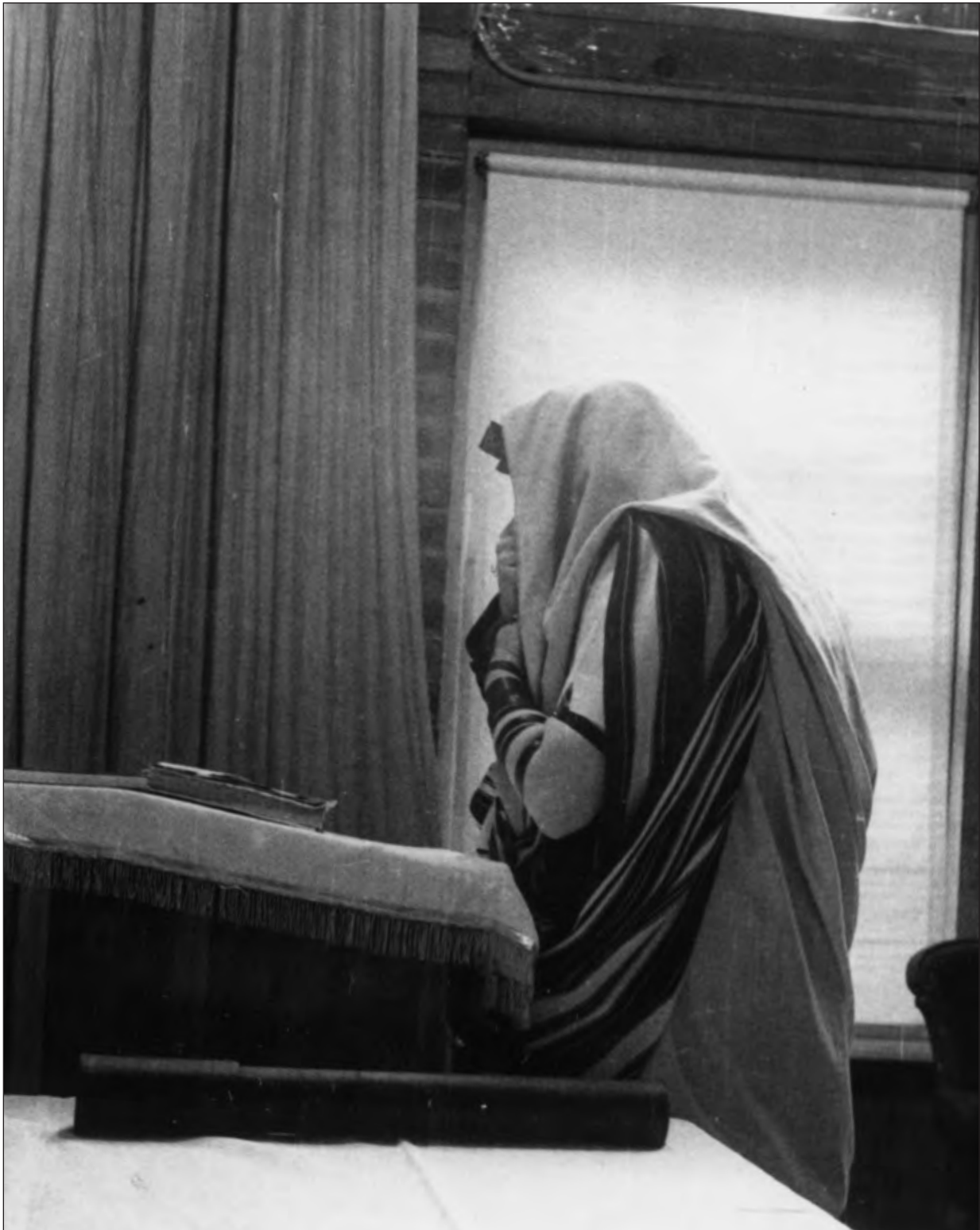
תן פ"ש להבחורים שמרי', אברהם, שמעון,³⁶
וכולם.

ידיך בלו"נ

אברהם בער

35. הרב ניסן נמנוב.

36. שמריהו רויטבלאט, אברהם ליפסקר ושמעון לזרוב.

Purim 5722.

PHOTO: LUBAVITCH ARCHIVES

תר"פ שנדפס בת"ש⁴⁰, ואמר ששם דיבר אדמו"ר נ"ע אודות מעלת פורים, ואמר אד"ש איבעראל רעט זאך די מעלה פון פורים וואו רעט זיך אנדערש, ורש"ל אמר שוב שדיבר אודות יוכ"פ כ-פורים וכו', ואמר פון תו"א רעט זיך שיין וועגין פורים כ-פורים⁴¹.

הי' עוד איזה דברים אחדים שרש"ל דיבר אבל לא שמעתי. בנתיים נכנס אמו של אד"ש ואד"ש עמד. אח"כ ירד אד"ש להיכל, ובשעה 8:45 נכנס להתוועדות, שהי' עולם גדול מכל המקומות, מהרבה ישיבות ועוד. והתחילו עם ניגון שמת, ואד"ש עזר הרבה עם ידיו הק', ואח"כ צוה אד"ש שינגנו אבינו מלכינו. השיחות והמאמר לא אכתוב לך במילואם, מפני שעוד לא חזרו רק המאמר, שחזרו זה אחר ההתוועדות, ועכשיו כל העולם הם על החתונה של משה הערסאן שי'. אני הייתי שם עד אחר החופה, ויש שם עולם גדול. ושמעתי, אני יודע אם זה אמת או לא, ששלחו לפאריז טייפ מההתוועדות⁴², אבל מ"מ אכתוב איזה נקודות מהשיחות.

השיחה הא'⁴³ הי' אודות מעלת פורים שלא יתבטל אפי' לימוהמ"ש, שאז כל המועדים בטלים חוץ מפורים. שהענין בזה הוא שההמשכה והגילוי דפורים גבוה מההמשכה מימי החול דלעתיד, שבכלל זה גבוה מכל היו"ט, שלכן כולם יתבטלו, משא"כ פורים הוא גבוה מזה, וזה יש גם עכשיו. והגם שאין מרגישים זה, מ"מ אין זה מחליש הענין, וע"ד הסיפור, כאן הי' מאמר המוסגר בצחוק על פני ק', ואמר איך זע אז מען פאנגט אן מיט א מעשה ווערט פרייליכער –

והמשיך שהרבי סיפר, שפעם כשנסע אדמו"ר נ"ע על דאטשע דיבר עם משכיל א', שהוא הי' טוען על ענין נבואה ועל עניני אלוקות בכלל, שהם ענינים

40. תורת שלום עמ' 246 ואילך. אך לא דובר שם מזה, רק לעיל מיני' פורים תרע"ה עמ' 219 ואילך.

41. תורה אור מג"א צה, ד. קכא, א.

42. ראה Clear Vision ה"א ע'

43. תו"מ חל"ג עמ' 179 ואילך.

המן הי' מכה עם רגלו על הקרקע (רק בעת אמירת המן בן המדתא או האגגי וכו' להעיר מהמנהגים³⁷). למחר פורים בבוקר התפלל אד"ש עם המנין עם טו"ת והמגילה הי' כדאמתול.

בלילה בליל פורים התוועדו כאן בכמה מקומות ב"770" ובמקומות אחרים כל הלילה. כוונתי כאן בלילה הראשון. מנחה התפללו כרגיל בשעה 3:15, אני לא הייתי שם אבל שמעתי שבשעה שאד"ש יצא ממנחה אמר, הלשון אינם זוכרים אבל התוכן הי', "עס איז שוין באלד נאך חודש אדר וואו איז די שמחה" הלשון אינו מדויק. והתחילו לרקד, ובנתיים יצא אד"ש בעצמו עם מזונות, והבחור אהרן וויספיס³⁸ הי' עומד סמוך להדלת, ואד"ש נתן לו המזונות והראה שיחלק זה ונכנס להיכל קדשו, כמובן שברגעים לא נשאר מזה כלום. אח"כ יצא כ"ק אד"ש עוד הפעם מהיכלו עם בקבוק חצי גאלען יין ונתן זה לא' שיחלק זה, ורקדו משך זמן.

אח"כ בערב קודם ההתוועדות המנהג הוא שאד"ש הולך למע' אצל ה"רעבעצין"³⁹, ויש שם עולם אלו שאוכלים שם ביו"ט (מסתמא היית שם ביו"ט כסלו שהי' עד"ז). ועשה ברכה על המזונות ואמר לחיים. הי' שם עולם חוץ מהמסובים, ור' שמואל לעוויטין אמר לאד"ש אודות הפורים של

37. ספר המאמרים תש"ח עמ' 126.

38. מצרפת. לאחר נישואיו גר במנשסתר. הסיפור איך שסיפר:

We were dancing after Mincha in the lobby of 770. I was closest in the circle to the Rebbe when the Rebbe emerged from Gan Eden Hatachton. The Rebbe handed me a large cream cake that he had received for mishloach manos. Immediately everyone pounced on the cake, and the whole thing fell on the floor. I did not receive a single crumb.

39. הרבנית נחמה דינה בדירתה ב-770.

The first sicha was about the special character of Purim, that even when Moshiach comes and all other festivals will be nullified, Purim will not be nullified. The reason for this is that the divine revelation that occurs on Purim is greater than that of an ordinary day in the era of Moshiach. The fact that we do not sense this in no way detracts from it, as is illustrated by the following story.

Here the Rebbe paused and remarked with a smile: "I see that when we start a story, everyone perks up."

The Rebbe Rayatz recounted: Once the Rebbe Rashab spoke with a maskil (member of the Jewish 'Enlightenment' movement) as they travelled to vacation. The maskil was arguing that prophecy, and theology more broadly, are incomprehensible. He was an observant Jew, but these doubts had their effect on his practice too.

The Rebbe Rashab answered him: "Our travels have three different intentions. The passengers aim to add energy to their observance of Torah and Mitzvos. The wagon driver hopes his wages will enable him to provide for his household. While the horses think of nothing higher than the hay that they will be able to eat when we arrive."

"Just because the horses know nothing of angels, does not mean that there are no angels." So too in all matters of Torah and Mitzvos, even though the horse – the animalistic soul – does not always perceive, that does not change the truth.

באגלייטען, והיחידות נגמר עכשיו. הי' אצל אד"ש

שאין יכולים להבינם. והוא המשכיל הי' שומר תומ"צ, אבל זה פעל עליו גם על פועל. והשיב לו הרבי נ"ע, כשנוסעים על דאטשע יש ג' כוונות בזה: הכוונה של הנוסעים הוא שיתוסף כח בעניני תומ"צ, ובעל עגלה כוונתו הוא שיהי' לו פרנסה לפרנס בניו ובני ביתו, וכוונת הסוסים שיכלו לאכול ההאבער. וסיים צי דען ווייל די פערד ווייסען ניט פון מלאכים זיינען די מלאכים קיין מלאכים ניט. וכמו"כ הוא בכל עניני תומ"צ, הגם שאין הפערד הנפה"ב מרגיש הענינים, מ"מ אין זה סותר להענין כמו שהוא.

וסיים עם תורת האריז"ל⁴⁴ על והימים האלו נזכרים ונעשים,⁴⁵ ע"י שנזכרים עם חיות ולעבעדיקייט המתאים, עי"ז ונעשים. והביא ג"כ תורת הבעש"ט⁴⁶ על הקורא למפרע לא יצא, שאם קורא א"ז כמו סיפור שהי' מאות שנים מקודם, אז זה לא קיים המצוה כדבעי, אלא בכל שנה נמשכים הענינים וכו'.

שיחה ב"י⁴⁷ היתה אודות ענין חינוך, שעיי"ז ממשיכים הענינים, שזה וזכרם לא יסוף מזרעם,⁴⁸ שמחנכים הילדים באופן שאפי' כשיגדלו לא יפסיקו מלקיים תומ"צ. וזה ימשיך משיח, שאט אט קומט משיח. והסימן על ימוהמ"ש הוא שיהי' והשיב לב אבות על בנים⁴⁹, שהבנים יפעלו בהאבות⁵⁰ וזה רואים עכשיו שהבנים פועלים בהאבות, והם עושים אותם שומרי תומ"צ וזה הי' ההנהגה דהנשיאים ביותר ע"ז חינוך וכו'.

השעה עכשיו 1:45AM ואני הולך על שבוע זה

44. ראה לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.

45. אסתר ט, כח.

46. ראה כתר שם טוב, הוספות, ס"ק.

47. תו"מ הל"ג עמ' 183 ואילך.

48. אסתר ט, כח. הובא ונתבאר בריש שיחה א'.

49. מלאכי ג, כד.

50. פירש"י שם ד"ה על בנים.

איני זוכר בודאי אם זה הי' הלשון, אבל הי' עד"ז. אחר שיחה ט' צוה לנגן הקאפעליע מאדמוה"א. אחר שיחה י' צוה לנגן עסין עסט זיך. ואח"כ ביקש שימזגו לו ב' כוסות יין זה אח"ז ושתאם כולם, ואח"כ התחיל השיחה בעיניים סגורות (רק ההתחלה הי' עם עיניים סגורות), והתחיל⁵³ אם לא עכשיו אימתי, ומסתמא אלו שאינו לפי רוחם לא המתינו עד שעה 1:30, ודיבר אודות ענין שהחטא דפורים הי' שנהנו מסעודתו של אותו רשע שעיקר ההדגשה הי' על מה שנהנו לא כ"כ שאר העיניים אלא למה נהנו.

וביאר זה שכמו"כ רואים שכשבא לעיני חינוך, אז בשעה שילד יש לו 100 על ענגליש אז עושים טומל מזה, ואם יודע הסיפור ד"שייקספיר" או אן אנדער שיכור א גוי עושים מזה טומל בהצייטונגען וכו'. משא"כ אם ילד יודע מאה דפים גמ' בע"פ אין עושים מזה שום דבר. והמשיך, ממילא אם צריכים ללמוד הלימודים אלו ממילא, אבל למה יש הנאה, זה הי' לשונו הק' "פאר וואס האט מען הנאה", וחזר זה כמה פעמים, און האט זיך זייער געקאחט בכל השיחה הזה. אח"כ הי' הניגון צמאה – ד' בבות לאדמוה"ז ועוד שיחה א' אודות יהודי רוסיא – מס"נ ואח"כ נגנו הושיעה, ואד"ש יצא עם זה הניגון. הסיום הי' בשעה 2:30.

כשתכתוב לי, תכתוב לי אם הבנת מה שכתבתי לך או לא. אודות ההתוועדות עכשיו הוא עש"ק שעה 2 בערך, ואני חושב שאמתין מלשלח לך המכתב עד מוש"ק, מפני שאומרים שיהי' התוועדות בש"ק, אין זה וודאי אבל אומרים שיכול להיות, לכן אמתין מלסיים. תכתוב לי ג"כ אם שלחו שם טייפ מההתוועדות דפורים. שכחתי לכתוב לך בפעם האחרון אודות שתשלח לי הנוסח דהברכה דאד"ש לכם רק אם זה מוגה. בנתיים אכתוב לך איזה פתגם מה"חיבור" שלי.

(אות קסו) פעם שאל א' מכ"ק הריי"צ

איזה סטודענטס שולמן שעכטער⁵¹ הביאם על פורים. והיות שהשיחות איני יודע בטוב ומסתמא ישלחו טייפ, לכן לא אכתוב עוד מהשיחות. ואכתוב לך בכללות, ס"ה הי' י"ב שיחות, ד' לפני המאמר, וח' אחרי המאמר. קודם המאמר אחר שיחה ד', צוה אד"ש שינגנו כי בשמחה לצאת מהגבלת הגוף, ואח"כ צוה לנגן הבינוני, ואח"כ הי' המאמר ד"ה ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וגו'⁵². אחר שיחה ו' צוה לנגן קול ביער – ניגון מהר"ש – ימין ה'. ואחר שיחה ז' הי' המגבית, וצוה לנגן ופרצת, "פון אלע זייטען",

51. אז מנהל 'הלל' בויניפג קנדה. הוא פעם סיפר:

As a Hillel director I would meet with other Hillel directors so from time to time I would bring them into New York to be with the Rebbe. Often, I served as an interpreter, because the Rebbe didn't want to speak in English. He could very well but [chose not to (see Clear Vision p. 140)]... From time to time, he would correct me because I would choose the wrong word, not quite the nuance that he meant and he would say the English word at that time.

The Rebbe turned to the students and said, "Do you have any questions?" Piny Switzer, the Hillel student president, who said, "What's a Rebbe good for?"

Instead of getting *b'rogez* about it, the Rebbe said: "It's a good question, let me tell you... But I can't talk about myself, I can only talk about my father-in-law. You see, we are called *eretz cheifetz*, and there all kinds of treasures in the earth. And if you dig without knowing where to dig you can get mud. You get rocks. But if you go to a geologist and he tells you where to dig you can find silver, that's the love of G-d; you can find gold, which is the awe of G-d; you can find diamonds, that's faith... The rebbe is the geologist of the soul. But digging you have to do yourself."

53. תו"מ חל"ג עמ' 226 ואילך.

52. תו"מ חל"ג עמ' 166.

Once someone asked the Rebbe Rayatz at a farbrengen, "If the teachings of the Baal Shem Tov are so necessary, why weren't they revealed earlier?"

The Rebbe Rayatz answered, "Teeth are necessary, so why aren't we born with them? Obviously, they come in when we need them. So too the teachings of the Baal Shem Tov were revealed when they became necessary."

פ"ש מלייבול טורק⁵⁹ שי'

Regards to everyone Izzy⁶⁰

פ"ש מיוחד ממני אהרן סערעברנסקי⁶¹
ויוסף הומינער

T

בע"ה יום ב' ה' ניסן תשכ"ב לפ"ק

לכבוד ידידי היקר הת' הנע' אשר שי'

שלו' וברכה. אבקש סליחתך שלא כתבתי לך קודם, אני בעצמי קבלתי מכתבך אתמול הגם שבא לני. יום ה', אבל מפני סיבה הי' מונח בכיסו של א' עד אתמול ולא הגיע אלי עד אתמול. קודם לא הי' לי פנאי לכתוב לך מפני כמה סיבות, ראשית שאתמול לפנות ערב יצא אדמו"ר שליט"א לשאוב מים שלנו כרגיל, שאפו היום בשביל כפר חב"ד ובית הרב. הסדר דמים שלנו הי' כרגיל, שקודם שפך אד"ש איזה כלים עם מים לה"גאלען⁶² (jar) ושטף הגאלען, ואח"כ

בהתוועדות, אם תורת הבעש"ט הוא נחוץ כ"כ למה לא נתגלה קודם. וענה לו הרבי, שיניים (ציינער) הם נחוצים, למה אין נולדים בהם, אלא זה באה בשעה שצריכים אותם. כמו"כ בני"ד תורת הבעש"ט נתגלה בהזמן שנצרך. ע"כ.

תן פ"ש לשמעון לזרוב מיוסף הומינער⁵⁴ – פ"ש לך מזיסול פיקרסקי⁵⁵

פ"ש לך מאת מיכאל ניגון⁵⁶ הוא הי' כאן על פורים.

עכשיו הוא מוש"ק, בש"ק לא הי' התוועדות ולא הי' שום דבר מיוחד על ש"ק זה, רק שבשעת מפטיר הי' אדמו"ר שליט"א בוכה הרבה והי' קשה לו אפי' לומר התיבות, גם בהברכות שלאחרי' אמר בקול בכי'. היות שאין לי מה לכתוב עוד אסיים. עכשיו אומרים פלפול בנגלה, הת' יוסף הומינער אומר. בחסידות אין אומרים פלפול עוד מפני שלא נשאר "קנה"ס⁵⁷, ואומרים רק בנגלה.

נו זיי געזונט

ומסתמא תכתוב לי

ידיך בלו"נ אברהם בער

נ"ב שמוא' שי' לוא יושב על ה"באנק" שאני יושב, והוא ישן מפני שהי' קידוש שהי' "אופרופעניש" של אהרן חיסריק ומסתמא לקח משקה.

פ"ש לכל הבחורים ממני

אני שולח לך השיחה מש"מ, השיחה הוא מוגה מאד"ש והוסיף מראה מקומות והערות.⁵⁸

54. לימים תושב שכונת ק.ה. ועובד במאפיית המצות.

55. לימים מעורכי ספרי חסידות עבור אוצר החסידים – קה"ת ומחותן עם הנמען.

56. מקורב ממונטריאל, לימים מזכיר בית הדין בלונדון.

57. ראה Clear Vision ח"א ע' 54.

58. לקו"ש ח"ג עמ' 933 ואילך.

59. לימים שו"ב.

60. ישראל רונפלד לימים עסקן בשכונת קראון הייטס, ראה עליו ב- tinyurl.com/IzzyRosenfeld.

61. לימים שליח במלבורן אוסטרליה.

62. ג'לון.

This past week someone had a private audience with the Rebbe. Perhaps you know who he is. His name is [Rabbi Dr. Abraham] Twersky. You certainly know his family. His father is the Milwaukee Rebbe and has several sons. The one I'm talking about is a doctor in Pittsburgh and he has some connection with Chabad. Anyway, when he had his private audience, (all this I know only approximately) the Rebbe told him to do something and he said that if that's the divine command he will do it. So the Rebbe responded, "What do you want, that winged angels should descend from heaven to tell you?"

יום הבהיר י"א ניסן. הבחורים הי' עובדים כאן הרבה על המראה מקומות וכו' להכין זה שיהי' מוכן לדפוס על י"א ניסן.

בשבוע העבר הי' על יחידות א', אולי אתה מכיר אותו, שמו הוא טווערסקי⁶⁵, המשפחה שלו אתה

65. הרב דר. אברהם יהושע העשיל טווערסקי שנתפרסם כפסיכיאטר. הוא סיפר על היחידות ב- Conversations with the Rebbe ע' 179:

I was by this Rebbe several times, relatively short visits. The first time was when I was a resident in Psychiatry, at which time the Rebbe strongly urged me to move to New York after I finished. He said there were many problems for which a psychiatrist was needed for people who were Bnai Torah, and there was danger in sending them to secular psychiatrists, and my services would be sorely needed in New York. I told the Rebbe that I could not see myself surviving as a unique being. To be the only person to turn to in a city like New York would have been crushing. No day, no night, no Shabbos, no Yom Tov, no nothing.

מילא הכלי עם מים ג' פעמים ושפכו לה"גאלען", ואד"ש חזר להיכל קדשו. ואח"כ כרגיל כ"א נותן שם מים, ומנגנים קלי אתה ומרקדים וכו'. ובלילה הייתי בהבעקרי להכין הענינים עבור האפי', ובאמצע אמרו לי שהרב חדקוב צלצל ושאל בשם אד"ש אם הכל הוא בסדר ואם יש כל ההדורים וכו'.

ת"ח עבור מה שאתה כותב מההתועדות דרנ"ג, ואבקש שתעשה כן כל פעם.

הנתי לקרוא אודות הקירוב שיש לך מרנ"ג שי', ואל תהי' בטלן "חאפ אריין". איידער מען גיט זיך א קער איז מען שייך אייס בחור.

קודם שאשכח אני רוצה לשלוח לך פ"ש מדובער שי' אלעניק שתמיד פרעגט ער זיך נאך וועגין דיר.

עכשיו אכתוב לך מה שאני זוכר מה שקרה כאן בזמן האחרון. ראשית, בב' ניסן שהי' עש"ק הי' אד"ש על האוהל, נוסף על ער"ח (להעיר מה שכתבת לי מההתועדות), וחזר בערך 15 מינוט קודם הזמן והי' ממחר מאד. עד כדי כך שבאמצע חזרת הש"ץ לקח המעות מכיסו, והי' אוחז זה בידו הק' עד אחר התפי', ונסע במהירות עם הקאר. מסתמא נסע אז להמקוה.

בשעה שהי' אדמו"ר שליט"א על האוהל, הביאו לו שם הספר החדש של קונטרסים⁶³ שיצא עכשיו בדפוס מהמרכז, ושם יש כל הקונטרסים הישנים מא' – עד כ"ב שנדפסו בווארשע ועוד מקומות, שלא הי' בנמצא. בקרוב יצא עוד כרך ב' עד קונטרס מ"ג.

ג"כ יצא מסתמא בדפוס הליקוטי שיחות⁶⁴ על

63. ספר המאמרים 'קונטרסים'.

64. חלק א'. ב-Lubavitch News Service דיווחו:

For the first time selected excerpts from various public addresses of the Lubavitcher Rebbe, Rabbi Menachem M. Schneerson, world leader of the Lubavitcher movement, will be published in New York in volume form. Preparation of a second volume is already under way.

1) Once, Rabbi Jacobson was discussing the Rebbe with the Rebbe Rayatz, as they often would, and Rabbi Jacobson shared something the Rebbe had told him. The Rebbe Rayatz said, "Tell over everything he says, for nothing he says is merely his. It all derives from his vast Torah knowledge. He is fluent in Talmud and commentaries, halachic authorities, both earlier and later, midrash and kabbalah, and all the works of chassidus." (I don't remember the list exactly.)

2) A chassid wrote to the Rebbe asking whether he should send his son to a misnagdishe yeshivah, until he can send him to Tomchei Temimim. Since there is no other yeshivah in his city, perhaps it is better than nothing, for otherwise he won't learn anything at all. The Rebbe answered by editing from "better than nothing" to "better than absolutely nothing".

לפלא שאין אתה מזכיר כלום אודות זה, אם אתה מבין מה שאני כותב (כוונתי ביחוד מזה).

(אות רפו) פעם כשהי' ר"י דשייקאסון אצל אדמו"ר הרי"צ, ודברו אודות אד"ש (שהי' מדבר עמו הרבה אודותו), ורי"ד סיפר איזה דבר שאד"ש אמר לו, ואמר אדמו"ר הרי"צ זאג איבער אלעס וואס ער האט געזאגט ער זאגט דאך קיין אייגענע, אלעס וואס ער זאגט שטייט. ער איז דאך קלאר (איני זוכר בדיוק) ש"ס ומפרשים ופוסקים ראשונים ואחרונים מדרש קבלה אלע ספרי דא"ח ועוד...

(אות רכא) א' מאנ"ש שכתב לאד"ש, שהיות הוא גר עכשיו בעיר שאין שם רק מתנגדישע ישיבה ועד שיוכל לשלוח בנו לתו"ת, הוא שואל אם ישלח אותו להתנגדישע ישיבה, שאם לא כן לא ילמוד כלום, וא"כ זה בעסער ווי גארניט. וענה לו אד"ש,

יודע בודאי, האב הוא המילואקי רבי ויש לו איזה בנים, זה שאני מדבר אודות דר. בפייטסבורג ויש לו מעט שייכות כאן. עכ"פ כשהי' על יחידות (כ"ז איני יודע בדיוק) אמר לו אד"ש שיעשה איזה דבר, וענה אם זה יהי' ע"פ הדיבור אז יעשה זה, ואמר לו אד"ש "וואס ווילסטו עס זאל אראפ קומען א מלאך פון הימול מיט פליגלאך און דיר זאגין".

בשבוע העבר הי' כאן ד' חתונות כ"י. אני הייתי רק על ב', אהרן שי' סערעבראנסקי, והב' מסתמא אתה מבין מעצמך, י"ש ענגול. והחתונה של ענגול שהי' ביום ה', בפאריז הי' ג"כ חתונה אז מסתמא הייתם שם. עכ"פ החתונה של ענגול הי' שמח ולקחו משקה. ש"ק הי' שבע ברכות ולקחו משקה והחתן בתוכם.

בכלל בישיבה הסדר הוא חלש, כבר בשבוע האחרון הי' בחינות על נגלה ואתמול על חסידות. אנו לומדים עכשיו פסח תש"ח בהשיעור.

מה שכתבת לי אודות הטייפ, וכתבת לי בסוד גדול, וזה כמו כל הסודות שחצי העולם יודע, וזה אפישול⁶⁶ OFFICIAL בסוד, כ"א יודע מזה וזה רק "שאפישול" צריך להיות בסוד. כאן ב770770 כמו שאתה יודע יש בכל פעם איזה ענינים שעל זמן "צועקים" זה ע"ד "טשא בוי", כמו"כ עכשיו הוא אפישול. לדוגמא אפישול יש בהישיבה כאן יותר ממאה בחורים, לפועל יש מעט מחצי מזה. ואפישול לומדים כאן, ולפועל אתה יודע איך הסדר הוא כאן. כמו"כ כל דבר הוא אפישול, אם צריכים רשות על דבר צריך להיות אפישול "אסיפה" וכו' וכו'. כמו"כ בזה הענין, אפישול זה סוד, אבל אל תפחד אני לא אגיד זה בלי"נ. ורק אני אומר לך סתם שזה ממש צחוק.

עכשיו אכתוב לך איזה סיפור מה"חיבור" שלי,

The Rebbe sort of smiled, then he agreed...

66. במכתב שלאחרי זה מפרש שזה הי' מרגלא בפומי' של הרב מענטליק, ר"מ בישיבה.

Purim 5722.

PHOTO: LUBAVITCH ARCHIVES

ולא שילמתי עד היום. עוד \$5 למ' הילביץ⁷¹ יחד עם \$2 שלי עבור מאיר פאהנס. \$25 הנשארם מוסג"פ ונא ונא ונא, אם רק ביכולתך בקל לשלוח עוד ממון, מטובך לעשות כן. כי עלי כבר כו"כ חובות, ומאין יהי לקנות דברים החדשים. (מחר אלך לפוטוסטאטים בל"נ). יש לי כו"כ STUFF עבורך, ביניהם ב'קאפיעס מהמארגען דשורנאל, איפה שהי' כ"ק אד"ש בעמוד א' אודות מכתב יושן העולם.⁷²

ידיך שמואל [לו]

Best regards to everyone from Izzy R.⁷³

תגיד לב"צ שאפראן⁷⁴ שבעדו איה"ש בלנד"ר אבקש בע"פ, אבל אינני רואה שום מבוא בעדי לבקש בעד אבא. נסעתי לדיטרויט בשליחות צאגו"ח וכו',⁷⁵ וטרוד הייתי ביותר אבל איה"ש כשאתפנה אכתוב. ויה"ר שביום הבהיר י"א ניסן הבעל"ט נתקשר באמת ובתמים, ונהי' עבדים טובים המשמשים את רבינו שליט"א שלא ע"מ לקבל פרס. ד. בוימגארטען.

פ"ש מאת צבי שיינער

פ"ש מאת ר' פנחס קארף⁷⁶

71. הרב מנחם הילביץ, לימים נהיה מלמד בפיטסברג.

72. המכתב שהרבי כתב על גיל העולם, ראה: Challenge: Torah Views on Science and Its Problems, ע' 142, וכאן:

<https://www.chabadnews.us/Old%20Letters/RA000014.htm>

73. מהמעטפה.

74. הרב בן ציון שאפראן, לימים עסקן ציבור ונואם בחסד עליון. ראה עליו The Oracle ע' 348.

75. באותו תקופה נסע מסביב לארה"ב להרצאות באוניברסיטאות (ראה השליח והמשלח – תשורה "בויטנר" י"ד כסלו תשפ"ד, ע' 133).

76. לימים משפיע בישיבת תומכי תמימים מונטריאל.

במקום בעסער ווי גארניט "בעסער ווי גאר גארניט". עכשיו הוא שבע ברכות כאן של י"ש ענגול, במילא אסיים שהיות שאני "שטיקול" מחותן.⁶⁷

זיי געזונט

ידיך אברהם בער

פ"ש לכל החברים ממני

פ"ש מאת פנחס פעלדמאן

פ"ש מאת משה שקליאר ותתן פ"ש לגאלדבערג⁶⁸ משקליאר

פ"ש משמואל לו וישראל [לאבקאווסקי]

פ"ש לבבית לאברהם שי' ליפסקיער ולכל השאר. שמואל

בס"ד ה' לחו' גאולתנו [ניסן], כ"ב⁶⁹

ידידי אשר שי'

כוונתי לכתוב לך בארוכה גדולה הלילה, כנראה לא תתגשם ולא תבא לפועל עד יום קרוב בעזה"י. קבלתי מכתביך היום ות"ח ת"ח עבורם, וכנ"ל שיש לי כו"כ דברים מעניינים יקרים וחביבים לך לכתוב, מיהו אין הזמן גרמא עתה, מפני שבע ברכות הת' י"ש ענגל. "טרוד" (פתגם ר"מ מענטליק) אני מאד ימים אלו "אפישעל" (עוד פתגם מהנ"ל) על זה"פ ועוד כו"כ דברים, כשאתוב בל"נ אגיד הכל כאשר לכל. \$50 שלך – הנה \$20 מיד מסרתי לר"ד בוימגארטן⁷⁰, בתשלום להכ' דולר שלווית ביום צאתך מכאן על ידי,

67. אחותו יהודית הייתה נשואה להרב אליהו ענגעל.

68. יעקב גולדברג, אחד הבחורים השלוחים, לימים מדפיס בק.ה.

69. נכתב מעבר לדף על נייר המכתב שלפנ"ז.

70. הרב בערל בוימגארטען, לימים שליח לארגנטיינה, בן דוד של הרב ציילינגאלד.

Then he made a siyum on Gemara Pesachim, a whole pilpul in nigleh about redeeming the firstborn son, which comes up at the end of Pesachim. Then he explained that according to Chassidus, redeeming the firstborn refers to the coming of Moshiach, when our Father will redeem His children. And he spoke about this at length with much sobbing, (a bit like on Simchas Torah when he spoke about the Jews in the USSR) and in the middle he wiped his tears with the sleeve of his kapote.

שזה שייך רק לרבנן, משא"כ כשעושים סיום זה שייך לכ"א. (בכלל זה רק נקודות נקודות). ואמר איך וויל ניט פאמאטערין דעם עולם ונגנו.

ואח"כ אמר הסיום על פסחים⁸⁴ ענין פדיון הבן סוף פסחים, פלפול בנגלה. ואח"כ ביאר ענין זה עפ"י חסידות, ענין פדיון הבן, אב פודה בנו, ענין משיח. והאריך בזה, וזה הי' עם בכיות גדולות לפי"ע (והי' מעט ע"ד שמח"ת כשדיבר אודות יהודי רוסיא⁸⁵), ובאמצע הי' מקנח הדמעות עם ה-sleeve של הקאפאטע. אח"כ הי' מאמר ד"ה וידבר הוי' וגו' אחרי מות וגו'⁸⁶ אודות תהו ותיקון מעלת ר' עקיבא שנכנס בשלום ויצא בשלום.⁸⁷ אח"כ הי' שיחה ונתן תודה עבור כל הברכות שנתנו לו⁸⁸ וביאר המאמר כל המברך מתברך.⁸⁹ אח"כ הי' עוד שיחה אודות ענין

84. לקו"ש חי"א עמ' 42 ואילך.

85. ראה תו"מ חל"ב עמ' 140 ואילך, עמ' 146 ואילך.

86. תו"מ חל"ג עמ' 261 ואילך.

87. חגיגה יד, ב.

88. תו"מ חל"ג עמ' 295.

89. תו"מ חל"ג עמ' 293 ואילך. לקו"ש חי"ז עמ' 428 ואילך.

פ"ש מאת ישראל לאבקאווסקי⁷⁷

תמסור פ"ש ממני לכל הת' השלוחים י.
לאבקאווסקי

ה

בס"ד מוצאי יום הבהיר י"א ניסן תשכ"ב

לכבוד ידידי היקר אשר שי'

שלו' וברכה.

מה שלומך. אני יושב עכשיו בבהמ"ד הגדול, ההתועדות נגמרה בערך חצי שעה, עכשיו הוא בערך 1AM. כ"ק נכנס בערך 8:30 עם הסידור וגם הליקוטי שיחות בידו הק'. (הליקוטי שיחות יצא ביחד עם ב' ביכלאך קונטרסים הראשונים מ"א עד מ"ג שיחה לשוחטים משח"ת (?) [תר]פ"ט, מאמר וידבר וגו' אחרי מות וגו' [תר]מ"ט, ובקרוב יצא תנועת ההשכלה "בענגליש" על י"ג ניסן.⁷⁸) וזה שאחזו בידו הוא ספר מיוחד שעשו עבור אד"ש, עם אותיות מ"גאלד" והי' קאווער ע"ז.

השיחה הא'⁷⁹ התחיל עם ענין כל הנשמה תהלל י-ה⁸⁰ ממדרש על כל נשימה ונשימה צריכים להודות⁸¹ וקישר זה עם ענין יום הולדת והביא מגמרא אודות יום הולדת הששים⁸² ענין ר' יוסף עביד יומא טבא לרבנן בשעה שנתמלאו שיתין שנין לו.⁸³ אח"כ ביאר

77. לימים משגיח בתומכי תמימים המרכזית ו-770.

78. נדפס אז בקונטרס בפ"ע: The Tzemach Tzedek And the Haskala Movement.

79. תו"מ חל"ג עמ' 283 ואילך.

80. תהילים ק"ג, ו.

81. ב"ר פי"ד, ט.

82. אותו שנה היתה יום הולדת הששים של כ"ק אדמו"ר (ראה לקו"ש פ' ויצא שיחה א' בסופו).

83. מועד קטן כח, א.

Firstly, at the end of the second sichah, when the Rebbe spoke about Moshiach, about the redeeming of the firstborn, he said that it has already been many years since the Rebbe Rayatz said that we need only to polish the buttons; everything else is already done. The Rebbe continued that all the end-dates have already passed and the birth pangs have been sufficient, and even more than sufficient. He spoke about how Moshiach needs to be a soul encloded in a body. All this was through tears (as I wrote to you before). ...

In general, it was a joyous farbrengen. I can't remember another time when the Rebbe spoke so much about himself. For example, he spoke about his birthday, which he mentioned many times in the course of the farbrengen.

יותר מדאי. ודיבר אודות משיח נשמה בגוף וכו' וכ"ז הי' עם בכיות (כמו שכתבתי לך קודם). ג"כ בהסיום שאל קושיא ואמר שהצל"ח מתרץ זה אבל "במחילת כבוד תורתו"⁹⁶ אין יכולים לומר כן ואד"ש האט אים אפ געשלאגין.

איזה פעמים בהתועדות הזכיר התניא, במאמר ובשיחה, ואמר "בספר תניא קדישא". ג"כ בהשיחה אחר המאמר הב', שדיבר אודות לימוד התורה, הביא⁹⁷ מש"כ בתניא פ"ד ומשם נסעה בסתר המדריגות וכו', בכדי שכל נפש ורוח תוכל להבינם וכו'. כשהזכיר שכל נפש, אמר תיבת שכל בקול רם ובדגוש, "עס האט אפ געקלונגען".

96. שיחות קודש תשכ"ב עמ' 367.

97. תו"מ חל"ג עמ' 300 ואילך.

תהו ותיקון,⁹⁰ שנתדבר בהמאמר, ושזה עילוי בהנשים שהם לא יבלבלו מלימוד וכו'.

אח"כ הי' מאמר ב', בלא ניגון, ד"ה גדול העונה אמן יותר מן המברך,⁹¹ וזה הי' כעין תודה על הברכות שנתנו לו, ועל המעות (קרן הששים). והתוכן הי' שאמן ממשיך מלמע' יותר מן המברך. אחר המאמר הי' עוד שיחה אודות ענין לימוד התורה בלי הגבלות אפי' אחר החתונה (שכבר דיבר אודות זה פעם) ב' ג' שנים אח"כ עד שיהי' לו הרבה בנים.⁹²

שכחתי איפה הי' זה,⁹³ אבל צוה לנגן והריקותי לכם ברכה וסייע עם ידיו הקדושים הרבה. ובאמצע הפסיק ואמר שהברכה יהי' גם לאלו שלא היו יכולים לכתוב, היינו אלו שנמצאים ברוסיא, וגם אלו שנמצאים במקומות אחרים סמוכות לה וכפר חב"ד, והמשיך לנגן זמן רב. בסוף הי' שיחה קטן⁹⁴ אודות שישתדלו אודות מצה שמורה, ולסוף ההתועדות התחיל לנגן בעצמו אני מאמין, ונגנו זמן רב, ויצא עם זה הניגון.

כמובן שכל מה שכתבתי לך כאן מהשיחות ומאמר הוא רק נקודות דנקודות, ולכן אכתוב עוד איזה ענינים שהי' מיוחדים (כוונתי שאצלי הי' זה נראה בולט שלא כרגיל).

ראשית, בסוף שיחה ב', כשדיבר אודות משיח ענין פדיון הבן אב פודה בנו, דיבר⁹⁵ שכבר עברו הרבה שנים משעה שאמרו שכבר נגמר כל העבודה וצריכים רק אפ-רייניגען די קנעפלעך, והמשיך שכבר כלו כל הקיצים, וכמו"כ חבלי משיח כבר הי' די, וכביכול

90. תו"מ חל"ג עמ' 290 ואילך. לקו"ש ח"ג עמ' 987 ואילך.

91. תו"מ חל"ג עמ' 274 ואילך.

92. תו"מ חל"ג עמ' 299.

93. תו"מ חל"ג עמ' 295.

94. תו"מ חל"ג עמ' 301.

95. שיחות קודש תשכ"ב עמ' 376.

Chol Hamoed Pesach 5722.
PHOTO: LUBAVITCH ARCHIVES

1) During the Rebbe Rayatz's visit in America in 1930, Rabbi Jacobson brought someone to see him who was learned and attended several farbrengens. When the Rebbe Rayatz left, this individual started growing a beard and learning Chassidus. When Rabbi Jacobson visited the Rebbe Rayatz in 1937, he mentioned this person and the Rebbe Rayatz told him: "Yes, I took him in the middle of a maamar. I just gave him a look and he became mine."

2) Last night, I heard from Rabbi Zalman Duchman that he heard from the Rebbe's mother yesterday: When the Rebbe was two years old, he already recited Mah Nishtanah.

געגעעבן, האב איך עם גענומען¹⁰⁰.

100. מתכוון לר' שמואל היין, וזה מה שכתב עליו ב'די אדישע היים' חוברת 54, ע':

One person we recruited at my suggestion was Reb Shmuel Hein ע"ה whom I mentioned once before in this series. He was a nephew of the learned chosid, the Gaon and Rosh Yeshivah Rabbi Hirshel Note ע"ה of Potchep, whose students were also distinguished scholars. Reb Shmuel had lived in America many years and was affiliated with various secular organizations; had, in fact, organized and served as the director of some. He had also, L'havdil, organized several Nusach HoAri shuls in Brownsville. I felt that his experience in community work might be useful to us.

Reb Shmuel Hein showed a tremendous growth in his relation to Torah and mitzvos. When I visited the Rebbe in Vienna in 1937 I was able to give the Rebbe the good news that Reb Shmuel Hein now wears a full beard and *payos*, a long

שמואל אמר לי שהוא כתב לך ג"כ, מסתמא משני המכתבים תוכל להבין מעט, ומסתמא ישלחו לך (כמובן בסוד) הטייפ.

ביום י"א ניסן נסע אד"ש על האוהל. נסע בערך 12:30 וחזר בשעה 5:40, והתפללו מנחה אח"כ. אומרים שאד"ש לקח עמו על האוהל המעות שנתנו לו על י"א ניסן (קרן הששים). ובכלל בהתוועדות הי' שמחה, וכמה שאני זוכר לא הי' פעם שדיבר כ"כ אודות עצמו, למשל יום הולדת שלו, והזכיר זה כ"פ בהתוועדות.

עכשיו הוא י"ב ניסן שעה 3:45, עוד לא התפללו מנחה שאחד הוא אצל אד"ש, הוא שם בערך שעה ומחצה, איני אדע מי זה אבל עוד לא יצא מאד"ש ומחכים על אד"ש למנחה.⁹⁸

בנתים אכתוב לך איזה ענינים מהחיבור שלי:

(אות רלח) כשהי' כ"ק אדמו"ר הריי"צ באמעריקע בשנת תר"ץ בפעם הראשונה, הביא ר"י דשייקאבסאן א' להרבי, שהוא הי' לפי"ע למדן ואח"כ הי' כ"פ על התוועדויות של כ"ק, ואחר שחזר אדמו"ר עזב הנ"ל זקן והתחיל ללמוד דא"ח וכו'. ואח"כ כשהי' רי"ד בשנת צ"ז אצל הרבי⁹⁹ סיפר לו אודות היהודי הנ"ל ענה לו כ"ק וזלה"ק: יע איך האב עם גענומען אין מיטין מאמר, האב איך אף עם א קוק

98. בעוד יומן (תשורה "שוסטערמאן" ח' ניסן תשפ"ד) כתוב:

הי' אצלו איזה פראפעסער על יחידות – בלי זקן.

ביומנו של מאיר הארליג (תשורה "לעווענטאל" מג' ניסן תשפ"ה) כתוב:

בשעה 2:40 נכנס אחד לכ"ק אד"ש והיה שם עד 4:00 ואחרי זה התקיימה תפילת מנחה.

99. במקום מרפא בפערטאלדסדארף אוסטריה. זכרון לבני ישראל פל"ה. ושם עמ' רה: "הבאתי עמדי רשימה מהתלמידים הקבועים הלומדים דא"ח, והבאתי פדיונות מכל אחד."

שוב רש"ג וענה אד"ש שכל הלשון לקח משם ממש. ואמר אד"ש שיכול להיות שאצל אחרים הוא בהעלם. שכחתי אבל קודם כשדברו אודות אחרי מ"ט¹⁰³, אמר אד"ש שב' השיחות הנדפסות בסוף¹⁰⁴ לקח ממכתב של מו"ח¹⁰⁵, ולכן אין עוד מהשיחה.

בסדר הב' לא הי' מיוחד, כ"א שבסוף הסדר סיים י. כץ¹⁰⁶ קודם אד"ש, והי' אד"ש אומר ההגדה בקול לפי"ע והי' יכולים לשמוע. אח"כ ירד אד"ש לביהמ"ד הגדול. השיחות אכתוב לך אח"כ, קודם אסיים עם ה"ארום". למחר בעת הסעודה הי' ג"כ איזה דיבורים, אני באתי בסוף אבל מספרים ששמרי' גור-ארי' שאל אודות אם יחוג ב' ימים יו"ט או א', ואד"ש ענה לו עוד מקודם שישאל מרב, אבל דיברו אודות זה עוד, ואד"ש הי' אומר על ב' ימים. וסיפר אד"ש ששמע שאדמוה"ז אמר אם הי' יכול הי' מתקן ג' ענינים, א' שיחוגו בא"י ב' יו"ט, ובפרט בתל אביב,¹⁰⁷ ב' שישאו כפים בכ"י¹⁰⁸, והג' אמר שאינו זוכר.¹⁰⁹ ושאל מר' ש. לעוויטין, שדאכט זאך ששמע זה מאתו, ורש"ל לא זכר. אח"כ שאל י. כץ שכתוב שאדמו"ר נ"ע הי'

(רצב) (זה שמעתי אתמול בלילה מזלמן דוכמאן) הוא שמע זה מהרבנית אם המלכות אתמול: שכשהי' אד"ש שתי שנים כבר שאל הד' קושיות.¹⁰¹

אסיים מכתבי עכשיו. היום שכבר הייתי באמצע כותבי לך קבלתי מכתבך ות"ח ע"ז. ובל"נ אכתוב לך אי"ה מחה"פ כמה שאוכל ואזכור.

פ"ש לכ"א

ידיך בלו"נ

אברהם בער

חג כשר ושמה

אצל אד"ש הי' פרפסור טאופיסט.

ת"ח על הברכה שכתבת לי מה שאד"ש נתן לכם.

נשיקות לבביות וחמימות ממני זיסל
[פיקארסקי]

1

[כנראה המכתב מחוה"מ פסח¹⁰² – חסר עמ' 1 ועמ' 4 מתוך 6]

...וענה אד"ש שזה לקח משיחה של מו"ח, ושאל

jacket, and since his retirement devotes himself to learning Torah—Talmud and Chassidus—constantly. The Rebbe was not surprised. He said, "I know; when I was in America I once gave him a look as I was saying a ma'amar, and I saw that 'ich hab im ginumen'—I had drawn him."

101. ראה ב"די אידישע היים", חוברת 18, עמ' ד:

צו צוויי יאר האט ער שוין געפרעגט די פיר קשיות.

102. שהוזכר לקמן מכתב ז.

103. המשך מכ"ק אדמו"ר הרש"ב שיצא לאור כקונטרס לכבוד י"א ניסן תשכ"ב (נדפס אח"כ בספר המאמרים תרמ"ו-תר"נ, עמ' רל"ג ואילך, הפתח דבר של הקונטרס נדפס בהוספות שם עמ' תקפז).

104. נדפס אח"כ בהוספות לספר הנ"ל, עמ' תקסב-תקסה.

105. ז אייר תרצ"ב אל ר' הלל זלאטפולסקי, אג"ק ח"ב עמ' תו ואילך. נדפס ממנו בהיום יום, יום כ"ז אד"ש ויום כ"ו ניסן, ובלקו"ד ח"א עמ' תד (במהדו"ח) וש"נ. וראה גם רשימת היומן עמ' רכז ואילך.

106. יעקב כ"ץ, איש עסקים משיקגו.

107. במכתב ז' מתקן עצמו ומבהיר שהי' זה כמובן הוספת כ"ק אדמו"ר.

108. ראה שווע"ר סי' קכה סע' נו. לקו"ש חי"ח עמ' 448 ועוד.

109. ראה לדוגמא לקוטי סיפורים (פרלוב) עמ' קיז (בהוצאת תשס"ב) אות פה, בשם רש"ג. ושם הג' הוא "שיאמרו שיר השירים במקום לכו נרננה".

שמור שיין שמורה וחלב שמורה (שמעתי הפשט כאן אם הי' שותה ביחד עם מצה) ושאל מה זה שמורה. ואמר אד"ש שלא יהי' שם מים, ושאל שלא יהי' מעורב מים, וענה אד"ש שלא יהי' בהכלים מים.

בכלל בכל התפי', גם המוסף דש"ק, נגנו בש"ע אתה בחרתנו, ואיזה פעמים לא התחיל החזן לנגן ועשה אד"ש עם ידיו לסימן שינגנו. חוץ מזה איני זוכר איזה ענינים מיוחדים, ואכתוב לך כאן מהשיחות וכו'. ס"ה הי' ו' שיחות עם מאמר, ראשית כל השיחות, חוץ מההתחלה דשיחה האחרון, הי' עם עיניים סגורות. כשנכנס אד"ש אמר עס דארף דאך זיין בשמחה רבה, ונגנו ניגון שמח ואד"ש עזר הרבה.

אח"כ התחיל שיחה א¹¹⁰ אודות מה שכתוב בסידור האריז"ל, שמיד שבא לביתו צריך להיות בשמחה רבה, שאז הוא הזיווג עד עולם העשי'. שבכלל ע"י כל מצוה נעשה יחוד קוב"ה ושכנתו, אבל כאן הוא עד למטה עולם העשי', וזה פועל גם ענינים גשמיים. שבכלל יש הכלל אין סומכין על הנס, וכאן פותחין הדלת מפני שהלילה הוא שמור מן המזיקין, ולא רק מזיקין רוחניים, שלזה לא הצריכו לפתוח הדלת הגשמי, אלא גם מן מזיקין כפשוטו, מפני שזה ההשגחה פועל גם ע"ז כנ"ל. וזהו גם הסיפור שסיפר מו"ח הרבי, שבליובאוויטש הי' גנבים ידועים, ובליל פסח שבתו ממלאכתם (שלא גנבו), ואין זה סתם צחות בעלמא אלא שזה פועל גם על גשמיות כנ"ל. ענין גניבה ברוחניות גניבת דעת, גמ' שבת¹¹¹ כך אומנותו של יצה"ר היום אומר לו עשה כך וכו', וביאר מו"ח הרבי שהיצה"ר מסכים על עבודתו בקדושה "עשה כך", ואח"כ מדרגא לדרגא עד שאומר לו עבוד ע"ז. וזהו ההוראה ונתנית כוח שאין צריכים להניח היצה"ר אפי' לשאול דעתו בכלל, וזהו הענין שצריכים לפעול למטה מטה, וזהו ג"כ הענין שהרבי הי' שולח שלוחים לפעול ביהדות, שצריכים לפעול

בגשמיות מטה מטה וכו'.

שיחה ב¹¹². שאל הקושיא, השתא הכא לשנה הבאה בארעא דישראל השתא עבדין לשנה הבאה בני חורין, למה כתוב ב' פעמים, מובן ממילא אם הם בא"י ממילא הם חורין. אלא כמו שביאר מו"ח הרבי א"י הוא ארץ אשר וגו' מראשית שנה ועד אחרית שנה, שלא רק בהראשית ר"ה אלא גם בהאחרית הוא עיני הוי' וגו' בה. שזהו ענין שויתי הוי' לנגדי תמיד, שאז אינו שייך לחטא. שאפי' כמו"ש בתניא שאמר ר' יוחנן לתלמידיו, יהי רצון שיהי' מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם, ואפי' אז שמור מן החטא, כ"ש כשיש שויתי שהוא שמור מן החטא. וזהו ענין א"י, ומ"מ אם חסר ענין לפעול עם השני הוא עוד עבד ולא בן חורין.

אח"כ הי' המאמר¹¹³ (בלא הניגון הרגיל) ד"ה עבדים היינו וביאר ענין מצרים דלעו"ז, וביאר זה בעבודה אם חסר עבודה פנימיות ורק בבחינת מקיף וכו'.

אח"כ הי' עוד שיחה¹¹⁴ אודות ענין ד' בנים, ושאל למה מפרט זה לד', הי' יכול לומר בקיצור כנגד כל הבנים דברה תורה, וברפט שתורה הוא תורה אחת וכו'. אלא הביאור הוא שזה אחר מ"ת, משא"כ קודם הי' התחלקות, וכאן מדברים ביצמ"צ קודם מ"ת. וכמו"כ יש ההתחלקות הזו לאחר מ"ת גופא בין תומ"צ, בתורה יש התחלקות משא"כ מצות שהם כולם בשוה. וזה הי' בקשת אברהם אבינו ע"ה במה אדע כי אירשנה¹¹⁵ ... [חסר כאן עמוד 4] ... שיהי' בגשמיות דוקא, וכמשי"ת לקמן בארוכה (בהתועדות הזו לא ביאר זה ואולי יהי' זה באחש"פ). וזהו ההוראה שכשצריכים לקרב אחר צריכים זיך צו פאסין, שיהי' לפי"ע, כנגד ד' בנים (מפני שכשרו[צ]

112. תו"מ חל"ג עמ' 312 ואילך.

113. תו"מ חל"ג עמ' 303 ואילך.

114. תו"מ חל"ג עמ' 314 ואילך.

115. בראשית טו, ה.

110. תו"מ חל"ג עמ' 309 ואילך.

111. קה, ב.

הוא שאחר כל ההגדה ואחר אמירת לשנה הבאה בירושלים בקול אז שופכים כוס של אליהו חזרה, ולכאו' זה הי' צריך להיות קודם אמירת לשנה הבאה, שזהו הסדר שיבוא אלי' לפני בא משיח. אלא הענין הוא שגם לאחר שיבוא משיח יהי' ענין עבודת הברורים, שזהו הענין הלכתא למשיחא, כמו"ש באגה"ק¹²⁵ שגם אז יהי' קיום המצות לברר הגשמי. וזה שמצות בטלים, זה יהי' לע"ל בתחיית המתים. ולכן אומר זה אחר לשנה הבאה, שזהו גם ענין אלי' הנביא, והשיב לב אבות על בנים,¹²⁶ שזה יהי' גם אחר משיח. וזהו ג"כ ההוראה לאותם שחושבים שאחר שיבוא משיח יכולים לילך לישן, אלא גם אז יהי' עבודה וכו'.

שכחתי לכתוב לך שבב' הסדרים ובפרט בהא' הי' אד"ש ממחר לאכול האפיקומן קודם חצות.

יותר מזה לא אכתוב לך עכשיו, ומקוה אני שתבין כל זה, מפני שכתבתי כ"ז במהירות כדי לשלוח זה עוד הלילה בעזה"י.

ראיתי משה פעלער¹²⁷ שי' הוא בא על חה"פ.

חוץ מזה אין לי מה לכתוב, מהחיבור שלי לא אכתוב עכשיו, ואמשיך בפעם הבא בלי"נ.

זיי געזונט

פ"ש לכל החברים

השיחות אם תרצה תוכל לפרסם

אברהם בער

נ"ב כשתכתוב לי, תכתוב לי אם קבלת מכתבי מי"א ניסן, שעוד לא קבלתי ממך תשובה ע"ז.

125. פכ"ו.

126. מלאכי ג, כד.

127. לימים שליח במינסוטה, ראה ב-Clear Vision, ע' 148 ואילך.

ים לקרב א' הוא ע"ד קודם מ"ת?), ולא כהטועים שיש להם רק נוסח א' לקרב כ"א, וזה רק על יוצא זיין, אבל כשרוצים לפעול בפנימיות צריכים זיך צו פאסין להמקבל.

שיחה ד'¹¹⁶ הי' על ואקח את אביכם מעבר הנהר ואולך אותו בכל ארץ כנען¹¹⁷, שלכאורה למה נוגע כאן מעבר הנהר וכו'. אלא ענין נהר הוא בינה, עבר הנהר הוא מקיף, וצריכים להמשיך המקיף בפנימיות.

שיחה ה'¹¹⁸ ואחרי כן יצאו ברכוש גדול,¹¹⁹ והקשה לכאורה מה נוגע ענין רכוש גדול, העיקר הוא ענין יצאו, וזה אומר במילה אחת, וענין רכוש גדול זהו כל החידוש. וגם מה שרש"י מפרש¹²⁰ כדי שלא יאמר אותו זקן ועבדום וגו'¹²¹ קיים ואחרי כן יצאו לא קיים, הלא אברהם אבינו לא ביקש זה לכאו' בכלל, ולמה הצריכו להבטיחו ואח"כ לומר כדי שלא יאמר אותו זקן. אלא הענין הוא הדברים הגשמיים לבררם, ודוקא עי"ז הוא היציאה האמיתית. וזהו ג"כ הנקודה דבמכתב¹²² שענין חירות אמיתי הוא דוקא ע"י בירור עניני גשמיות וכו'. וזהו ג"כ הענין שאצל הנגעים הי' הכהן אומר שיוציאו כל הכלים מהבית, פכים קטנים כדי שלא יטמאו, ומפרש ע"ז המגיד¹²³ שזה מפני הנצוצי קדושה שיש בהם (וצריכים לבררם כנ"ל).

שיחה ו'¹²⁴ שאל שהסדר שסידר הרבי בהגדה

116. תו"מ חל"ג עמ' 316 ואילך.

117. יהושע כד, ג.

118. תו"מ חל"ג עמ' 317 ואילך.

119. בראשית טו, יד.

120. שמות יא, ב ד"ה דבר נא.

121. בראשית טו, יג.

122. די"א ניסן שנה זו (אג"ק חכ"ב עמ' רג ואילך). הובא לעיל בשיחה ב', אות ה (עמ' 312) בתו"מ שם.

123. כתר שם טוב סרי"ח.

124. תו"מ חל"ג עמ' 319 ואילך.

On the second day of Chol Hamoed, Rabbi Yolles of Philadelphia made his annual visit for the anniversary of the Rebbe's bris. At first he was talking with the Rebbe in shul, but, as you probably recall, last year the Rebbe told him that he doesn't appreciate chaos so they should go to the Rebbe's room. This year, too, he went up to the Rebbe during the last kaddish and asked that the Rebbe speak in the shul and there won't be any pushing. The Rebbe didn't answer him, just gestured towards the crowd and took him to his room. He was in there for about forty-five minutes and afterwards he told us one thing:

The Rebbe gave an explanation on the gemara he had spoken about on Yud Aleph Nissan. The gemara (Moed Katan 28a) recounts that Rav Yosef made a meal upon reaching sixty years of age and his student Abayye asked him why he did so. Reaching sixty was significant because that meant he had passed the age at which one passes away if they receive the kares penalty. However, Abayye countered, sixty is past kares of years, but Rav Yosef could technically receive "kares of days", that is kares in the form of sudden death at any age. Rav Yosef responded, "At least take half in your hand." (Meaning, I have escaped at least one type of kares.)

(continued...)

יחוגו ב' יו"ט, ואני כתבתי "ובפרט בתל אביב" וזה טעות, שאין זה מאדמוה"ז אלא אד"ש הוסיף בפרט בתל אביב.

I

בס"ד אור ליום ג' פ' קדושים [כ"ז ניסן] תשכ"ב
לפ"ק

ידידי היקר אשר שי'

שלו' וברכה. קבלתי מכתבך היום. והאמת אגיד שחשבתי לא לכתוב לך, מפני שלא ידעתי אם אתה מקבל מכתבי או לא, היות שלא קבלתי תשובה על ב' מכתבים, וכמובן שזה לוקח זמן לכתוב וכו'. ובפרט שא' מהם כתבתי בחוה"מ, שעפ"ד יש שאלה, ובפרט כמו שאתה מחמיר בזה כמו שכתבת לי, הגם שעפ"ד לא ראיתי חומרא כ"כ על אגרת שלומים. אבל מהדיוק הלשון שלך (איני יודע אם אתה כיוונת לזה) אתה כותב ששם אין המנהג לכתוב בחוה"מ, ובשו"ע מחלק במנהג המקום. אבל אני לא הייתי "פרום" כ"כ, א' שזה הי' מבית רבינו, וב' שבכלל אף יענעם חשבון איז מען ניט פרום. אבל עכשיו שקבלתי מכתבך אכתוב לך.

ד"א ת"ח על ההתוועדות שכתבת לי מרנ"נ. (מסתמא אין אתה מקפיד אבל כמעט כל פעם שאתה כותב אודות זה אני מראה לבערול אלעניק שי', שהוא מתעניין תמיד אודות זה ואודותך בכלל.)

שמואל אמר לי שכבר כתב לך מאחרון ש"פ איזה נקודות, ומש"מ כתב באריכות, זה ראיתי וגם כתבתי איזה הגהות ע"ז. מסתמא אתה רואה שאין זה כ"ק שלו, וזה הי' כ"ק שלי, אודות למה עשה הוי' וכו'¹²⁸ ועוד איזה.

אבל אכתוב בכלל איזה ענינים שאני זוכר מיו"ט. ראשית אני רוצה לתקן טעות שלי, אודות מה שכתבתי לך¹²⁹ מה שדיבר אד"ש למע' בעת הסעודה, אודות הג' ענינים שאמר אדמוה"ז שאם הי' יכול לתקן זה הי' מתקן זה, וא' הענינים הי' שבני א"י

128. תו"מ הל"ג עמ' 380.

129. במכתב שלפנ"ז.

The Rebbe and Rabbi Yolles.
PHOTO: LUBAVITCH ARCHIVES

The Rebbe explained: The word half here alludes to what the Zohar says, that husband and wife are each half a body, which matches the two categories we're talking about. Years are determined by the moon, so they refer to the feminine Malchus; while days are determined by the sun, so they refer to the masculine Ze'ir Anpin.

Thus Abayye is arguing: True, Rav Yosef had completed the feminine service. The masculine service, however, remains for him to do, and it is the more difficult service, particularly since the greater a person is, the greater is their evil inclination.

Rav Yosef responds that since he succeeded in the first "half", he will succeed in the second "half" too.

When everyone got back from tahalachah on Shvi'i Shel Pesach, they went upstairs to attend the Rebbe's Yom Tov meal. The Rebbe said they should be given the honor of starting a niggun and they chose Napoleon's March. The Rebbe said this was continuing the earlier discussion about Chabad and (the chassidim of) Poland. Someone remarked that the chassidim Poland took the sense of smell and then remarked that they also took faith, and each time the Rebbe responded, "What do you mean, 'took'?", that is, took exclusively. Then the Rebbe said, "The Polish (chassidim) say that Hoshiah is a Polish niggun. Let's make it a Chabad niggun," and they sang the niggun.

התהלכה בניגון, ונגנו נאפליון מארטש. ואח"כ אמר זה הי' בהמשך למה שדברו קודם אודות פולין וחב"ד.

יום ב' דחוו"מ, כרגיל בא הרב יאלעס¹³⁰ מפילאדעלפי' לאד"ש (ליום הברית). ובראשונה הי' אד"ש מדבר בהביהכ"נ, אבל בשנה האחרון, מסתמא אתה זוכר, אמר אד"ש שאינו אוהב בלתי סדר, וקרא אותו לחדרו. וכמו"כ הי' עכשיו, שהוא הלך לאד"ש באמצע הקדיש דרבנן האחרון, וביקש שאד"ש ידבר בביהכ"נ ולא יהי' שטופעניש, ואד"ש לא ענה אותו ורק הראה לו על העולם, ולקחו והלך עמו לחדרו והי' שם בערך ג' רביעי שעה. ואח"כ סיפר דבר א', שאד"ש נתן ביאור¹³¹ על מה שדיבר בי"א ניסן אודות הגמרא, שר' יוסף עביד סעודה כי מטא לשיתין שנין, ואמר לו אביי נהי דנפיק מר מכרת דשנים מכרת דיומי מי נפיק, (הגמ' הוא בסוף מועד קטן כ"ח ע"א עיי"ש) וענה לו נקוט מיהא פלגא בידך (עיי"ש). וביאר אד"ש שענין פלגא הוא מלשון פלג גופא (איש ואשה כ"א מהם הם פלג גופא), וענין שנים קאי על מל' וענין יומי קאי על ז"א. והיות שכל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו, ור"י הי' לו עלי' ממל' לז"א. וזה שאמר לו נהי דנפיק מר מכרת דשנים ממל' (פי' מהעבודה דמל') אבל מכרת דיומי מי נפיק (מהעבודה דז"א), שכל הגדול יצרו גדול כנ"ל. וזה שענה לו ר' יוסף נקוט מיהא פלגא בידך פלגא, מלשון פלג גופא, היינו מל' וזה מיהא נקוט וכו'. אני מקווה שתבין.

שכחתי לכתוב לך מהברכה שנתן אד"ש 676 קודם הסדר¹³², והברכה הי' ס'זאל זיין א פרייליכער פסת, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול סיי ברוחניות און סיי בגשמיות. פני קדשו הי' בשמחה בשעה שהי' בהשיבה אז.

שביעי ש"פ אחר התהלכה כשחזרו, אמר אד"ש (למע' בהסעודה) מסתמא יכבדו אלו שהלכו על

130. הרב אפרים אליעזר יאלעס, ראה שליחות לאהבת החכמה, ע' 321 ואילך.

131. תו"מ הל"ג עמ' 286 הע' 32.

132. איפה שהיה המטבח ופנימיה של הישיבה באיסטרן פארקוויי.

1) It is said in the name of Reb Shmuel Gronem Esterman, that originally the Alter Rebbe wanted to call his followers Baalei Teshuvah, but he chose to call them chassidim so that their opponents could consider themselves just not chassidim, not exceedingly pious. If he had called his followers Baalei Teshuvah then the opponents would be forced to consider themselves wicked.

2) Once, either the Rebbe or the Rebbe Rayatz was together with a Polish Rebbe. Someone came in and the Polish Rebbe engaged in some sort of superficial shtick. After this person left, the Rebbe (or Rebbe Rayatz) said to him, "Did you know Lavan?"

II

ב"ה עש"ק פ' אמור [ז' אייר] תשכ"ב לפ"ק
 ידידי הת' אשר שי'
 שלו' וברכה,

אחדש"ה. קבלתי מכתבך היום. וכמו שאתה רואה שבכלל אני עונה לך מיד ("מצד גודל א"י שלי"¹³⁴), מפני שאני מבין איך מחכים שם לשמוע מכאן. וכמו שביאר אד"ש פעם בהתוועדות בנוגע לענין השליחות, שכל אלו שמסייעים להשלוחים באיזה אופן שתהי', אפי' בגשמי' יש להם חלק בהשליחות, ובפרט ענין כזה.

כאן יש "סטייל" חדש "חתנים", מסתמא כבר שמעת מכולם ומ"מ אכתוב לך: א' יעקב שי'

שא' אמר שפולין לקחו ענין ריח, ואמר אד"ש (זה אינו בדיוק מפני שלא שמעתי טוב אבל בערך) וואס עפעס צוגענומען (הכוונה שלא רק הם לקחו זה). וגם אמר א' שהם פולין לקחו אמונה, ואמר אד"ש ג"כ כנ"ל, וואס עפעס צו גענומען. ואמר אד"ש די פולישע זאגין אז הושיעה איז א פולישע ניגון, זאל מען דאס מאכען א חב"דסקע ניגון ונגנו הניגון.

בש"מ אחר ההתוועדות כשיצא אד"ש פגש בר"ש לעוויטין, ואמר רש"ל לאד"ש שלא חשב שאד"ש יצא עכשיו, ואמר לו אד"ש אט אזוי וועט קומען משיח, מען וועט אזוי ריידן און פלוצלינג וועט משיח קומען.

בכלל בהתוועדויות האחרונים, אחרון ש"פ בפרט, דיבר הרבה אודות משיח.

שביעי של פסח אחר שחזרו מהתהלוכה מסר אד"ש ע"י ר' חדקוב אחר הסעודה, "ס'זאל זיין בקרוב והדריך בנעלים".

אכתוב כאן איזה פתגמים מהחיבור שלי:

(רמ) אומרים בשם גרונם שאדמוה"ז הי' רוצה לקרות החסידים בשם בע"ת, ולא קרא אותם כן מפני הצד שכנגד, שיאמרו הם רק לא חסידים, משא"כ אז הי' הם רשעים.

(קמו) פעם הי' או אד"ש או הריי"צ אצל א' מהפולישע גוטע אידן, ובנתיים נכנס א' ועשה הפולישע גוטע איד איזה חיצוניותדיקע שטיק. ואחר שהנ"ל יצא אמר לו אד"ש או הריי"צ, הידעתם את לבן (?)¹³³.

אסיים עכשיו, פ"ש מזיסול פיקארסקי ומפ. פעלדמאן

ידיך אברהם בער

134. אולי גם זה מצטט בצחות מלשון הרב מענטליק, וראה לעיל במכתב ד, ובפרט בסופו במכתב מאת ר' שמואל שי' לו

133. בראשית כט, ה. וע"ש בפ"א הרמב"ן.

1) Someone once told the Rebbe that as a result of them sharing Chassidus in shul they benefited physically (I think they found a shidduch). The Rebbe responded, "If only everyone knew that it is literally a physical benefit too."

2) At a farbrengen, the point is not so much what one hears as much as what one sees... This is similar to a difference in terminology between the Talmud and the Zohar. When a proof is brought in the Talmud, it says "come and hear", while in Zohar it says "come and see". Let this suffice for the understanding. (I heard this from Sholom Morozov.)

שבדקו בכל גבול ישראל ולא מצאו ילד א' שלא הי' בקי בתו' (הלשון אינו מדויק), והגאולה הי' ע"י וירד מלאך ה' ויכה וכו'.

ואד"ש ביאר זה בעבודה, שמבלי להביט על המצב, שנעשה גרוע מיום ליום המלכות תהפך למינות וכו',¹⁴¹ מ"מ אין צריכים להתפעל מזה, והסדר העבודה שצריך להיות, הוא לא לעשות שטורעם וכו', אלא כמו שהי' אז שבדקו בכל גבול ישראל וכו', עבודה בפועל והגאולה תהי' ע"י מלאך הוי' – פי' מלמע' בקרוב ממש, הגם שאינו נראה כן לפי המצב.

מדברים כאן שמסתמא יהי' התוועדות בל"ג בעומר מפני הפליין מענגלאנד עם ל"ג בעומר ביחד.

חברך שמואל שי' נסע על ש"ק לקאלידש סמוך לבאלטימאר.

ביום ה' אתמול הי' לי עלי' במנין אד"ש והב"ק הי' ד. ראסקין כרגיל. ובקריאה במקום ואמרת אליהם טעה וקרא ואמרת אליו, ואד"ש תיקן אותו בעצמו

141. סוטה מט, ב.

שוויי¹³⁵ עם משפחה מא"י, ב' לייבול שי' טורק עם א' ממאנטריאל, ליב סברדלוב (כבר כתבת בעצמך) עם בוטמאן, והחתן החדש הוא יוסף שי' דייטש¹³⁶ עם צמח גורעוויטש, ויהי' גיסו של לייבול גראנער.

מה שאתה מבקש שאכתוב לך מההתוועדות דאחש"פ, הי' הרבה שיחות ובכל ההתוועדות דיבר אודות משיח. מה שאני זוכר עכשיו, דיבר שלע"ל יתגלה ה"פי הוי'" (כי פי הו' דיבר), הכוונה שיראו בכל דבר הדבר הוי' ויגעו (מען וועט הארעווען), להבין למה הצריכו ליגיע כ"כ בזמן הגלות להבין האלקות ולהסיר העלמות, היות שכל המציאות הוא הדבר הוי'.¹³⁷

גם הי' שיחה¹³⁸ מיוסד על ההפטר דאחש"פ, עוד היום בנוב לעמוד וגו'.¹³⁹ ושאל הקושיא, לכאורה מה נוגע הפסוק עוד היום וגו' לעכשיו שקוראים זה באחש"פ, ממילא כל ההפטר נוגע ששם מדבר אודות משיח ואחש"פ הוא הגילוי דמשיח (ובכלל זה נוגע, אחכה לו בכ"י שיבוא (?)), משא"כ הפסוק עוד היום בנוב.

וביאר ששם מדבר (עי' בנ"ך ישעי' סי' י') שסנחרב המלך הי' הולך וגדול ומיום ליום נעשה חזק, וכשבא לירושלים ביטל זה ואמר שיכול להתמתין עד למחר ויחריב זה, ואמר עוד היום בנוב לעמוד. והגאולה מזה הי' ע"י שירד מלאך ה' והכה מחנה סנחרב, וביקש ה' לעשות חזקי' משיח, אלא מצד ענין א' לא עשה אותו. והגאולה אז בא לא ע"י שעשו מלמטה שטורעם וכו', אלא ע"י כמו שמספר¹⁴⁰

135. לימים ר"י בתומכי תמימים המרכזית רוב בשכונת ק.ה.

136. לימים בניו הייען.

137. תו"מ חל"ג עמ' 332 ואילך.

138. תו"מ חל"ג עמ' 349 ואילך.

139. ישעי' י, לב.

140. סנהדרין צד, ב.

ידידי הת' אשר שי'

של' וברכה, אחדש"ה. מכתבך קבלתי בזמנו ות"ח ע"ז. אבל לא הי' לי פנאי לכתוב עד עכשיו. ושמוא' אמר לי שהוא כבר כתב לך מל"ג בעומר איזה נקודות, הרבה יותר מזה לא אוכל לכתוב לך, ומסתמא תקבלו או כבר קבלתם הסוד הידוע ותשמעו.¹⁴⁴

ראשית אכתוב לך אודות י"ג אייר העבר. מסתמא אתה זוכר שאשתקד הי' מאמר בבוקר בי"ג אייר פ' קדושים, אבל בשנה הזו לא חל בש"ק [אלא ביום חמישי]. אבל כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר קדיש בכל התפי', גם אמר משניות, ובבוקר בא ל-770 בשעה 7:10 ופגש בלימא מינקאוויטש¹⁴⁵ שי', ואמר לו שיצלצל להמקוה, ושאל הנ"ל מאד"ש מה השם שיוכל לשאול ב"אינפארמישיין", וענה אד"ש ritualarium, ושאלו אד"ש מה צריכים ע"ז ניקולס דיימס, וענה או ב' ניקולס או דיים, וחיפש אד"ש בכיסו ולא מצא, ואמר הנ"ל שיש לו מעות, ואד"ש נכנס להזאל מקודם והביט על כל הספסלים ולא הי' שם רק הנ"ל.

ואח"כ כשהנ"ל הי' עומד אצל הטעלעפאן יצא אד"ש מחדרו ועמד בההאל סמוך להעלעווייטער, ושאל להנ"ל אם יודע מה לשאול, ואמר אם יש מקוה, ואמר אד"ש שישאל אם יש מקוה ואם יכולים לבוא ומי שרוצה לבוא. ונכנס לחדרו, והנ"ל, אחר שצלצל, נכנס לחדר אד"ש, שהדלת הי' פתוח, ואמר לאד"ש שבעוד 15 מינוט יוכל לבוא, ואד"ש אמר א גרויסען דאנק. בשעה 7:35 יצא אד"ש מחדר והביט בהזאל, וגם הלך דרך ההאל לחדר ב' והביט גם שם, ס"ה הי' בערך מנין. בשחרית אמר קדיש מאחר הקריאה, שאמר חצי קדיש והי' אוחז עם ב' ידי הק' על העמ', ואמר כל הקדשים אחר התפל', וכמו"כ במנחה.

ראיתי אחיך שי' על ה"ער פארט", אבל לא הי'

144. ההקלטה דהפארברענגען של כ"ק אדמו"ר שלא היה רשות לפרסם אותם וע"כ נעשו בסוד (כדלעיל מכ' ד' וה').

145. לימים מנהל בבית רבקה המרכזית.

אליהם. זה הפעם הראשון שאני שומע. וכמו"כ שמעתי מאחרים שאד"ש תיקן בעצמו.

כאן לומדים עכשיו בהשיעור מהווארשעווער ביכלאך,¹⁴² מאמר מצ"א ג"כ הרבה לומדים זה.

כבר שאלתי לך פעם ולא ענית לי, מי הם חברך בנגלה ובדא"ח.

שמעתי ג"כ שהאחוה ביניכם אינו כ"כ כדבעי, האמת אם לא.

אכתוב עכשיו מהביכול שלי:

(אות שא) פעם סיפר א' לאד"ש, שע"י שחזר דא"ח בביהכ"נ הי' לו פשוט טובה בגשמיות (כמדומה לי שזה הי' שידוך). וענה לו אד"ש, הלואי הי' כולם מכירים זה, שזה פשוט טובה בגשמיות ג"כ.

(רפח) בהתוועדות העיקר הוא לא כ"כ מה ששומעים, אלא גם מה שרואים ... וע"ד ההפרש בין לשון הגמ' ת"ש - שמיעה - זהו בנגלה - לימוד - משא"כ בזהר הלשון הוא ת"ח ראי' וד"ל. (זה שמעתי מש. מארזוב.)

(רע) כל ליצנותא אסורה חוץ מליצנותא דע"ז.¹⁴³ מזה ראי' שמותר לעשות ליצנות ממתנגד, שהוא ע"ז ישות וכו', וד"ל.

פ"ש לך מאת ישראל ראזענפעלד.

חברך אברהם בער

אם תרצה תשלח הנוסח ממכתב אד"ש לכם.

U

בס"ד עש"ק פרשת בחוקותי [כ"א אייר] תשכ"ב פה 770 "בית חיינו" ברוקלין

142. ראה לעיל שנדפס אז מחוברות המאמרים שהרבי הריי"ץ אמר בורשה.

143. סנהדרין סג, ב.

1) Before the Rebbe's chuppah he went in to the Rebbe Rayatz for a brief talk. Afterwards, the Rebbe Rayatz tied the gartel around the Rebbe and said that he would've wanted to say the brachah of "Ozer Yisroel Bigevurah" ("Who girds Israel with strength") if he had not already said it in the morning blessings that day.

2) From the Rebbe Rayatz at farbrengen: There is reason to believe that the souls of today are lofty souls, in order that they be capable of withstanding the difficulty of exile.

שמעתי שאתה יש לך איפה להשיג בענגלאנד "התמים", שאביך או אחר ממשפחתך עזב שם, איני יודע אם זה אמת או לא, אבל אם זה אמת ומסתמא תהי' אחר שבועות הבע"ל בענגלאנד, ואם תשיג אל תשכח ממני.

חוץ מזה אין חדש, רק שמעתי היום, איני יודע אם זה אמת או לא, שהשלוחים שנסעו לא"י יחזרו כאן על ר"ה הבע"ל, ואחרים יסעו שם, אבל כמו שכתבתי קודם איני יודע אם זה אמת. ואולי תשמע מא"י שמסתמא אתה כותב שם.

-מחיבורי-

(רפב) קודם החופה של כ"ק אד"ש נכנס לשעה קלה לחדר עם כ"ק אדמו"ר הרי"צ ודיבר שם עמו, ואח"כ חגר לו הגארטול, ואמר שבאמת הי' רוצה לברך ברכת אוזר ישראל בגבורה, ורק מפני שכבר בירך היום לא יברך.

(שטו) מאדמו"ר ריי"צ בהתוועדות: יש דעה חזקה שהנשמות דעכשיו הם נשמות גבוהים בכדי לעמוד - דורך טראגין - קושי הגלות.

פב"ש לכל הת' ממני.

שמעתי שבקרוב יצא התניא באנגלית.

לי הזדמנות לדבר עמו עוד.

ביום ל"ג בעומר לא ידעו עוד אם יתועד אד"ש או לא, ואד"ש מסר שאם יבואו קודם השקיעה יהי' התוועדות והפליין הי' צריך לבוא בשעה 5 PM בערך אבל נתאחר, ואחר תפי' מנחה שהי' מאוחר מפני שאד"ש נסע על האוהל, נסענו להער פארט. ושם שמעתי שיש סברה שאד"ש יתחיל להתוועד עוד מקודם שיבואו האורחים, ולקחנו קאר וחזרנו במהירות ובאנו כאן איזה רגעים אחר שאד"ש נכנס. אד"ש נכנס בשעה 8:10 זמן השקיעה, ושמעתי אז שאד"ש אמר קודם לחדקוב שיתוועדו, זאלין זיי אן קומען אין א ל"ג בעומר-דיקען פארברענגין. תוכן השיחות הי' אודות רשב"י ומעלתו ומ"מ האט ער זיך אראפ געלאזין בעולם ב' ענינים הפכים יחוד מע' מטה. ההוראה הוא ג"כ לנו שצריכים לפעול בעולם מבלי להביט על מעלתו.¹⁴⁶ גם דיבר¹⁴⁷ אודות ענין אחדות הנה מה טוב¹⁴⁸ וכו' ושזה ממשיך כל הברכות. גם אמר מאמר¹⁴⁹ בתוך שיחה אודות הסיפור שרשב"י הביא מטר ע"י תורה, וביאר זה שהגם בכלל מצינו שלהמשיך מטר הוא ע"י תפי', אבל ע"י תורה ממשיכים עוד למע' מהשתלשלות, ואז ההמשכה אינו לפי"ע האתדל"ת. גם דיבר¹⁵⁰ אודות שאצל אדמוה"א הי' ל"ג בעומר מהיו"ט המצוינים, מה שכתוב בהיום יום¹⁵¹, וביאר השייכות לרשב"י, שאצל שניהם הי' ההסתלקות כשאמרו "חיים".

אתמול במנחה בחזרת הש"ץ הי' אד"ש מביט בפרקי אבות, כמדומה לי שהי' פרק ה'. אתמול הי' יחידות עד שעה 5 בבוקר.

146. תו"מ חל"ג עמ' 407 ואילך.

147. תו"מ חל"ג עמ' 411 ואילך.

148. תהילים קלג, א.

ספר המאמרים מלוקט, אדר-סיון, עמ' רע ואילך. 149.

תו"מ חל"ג עמ' 415. 150.

ל"ג בעומר. 151.

מסייע עם ידיו הקדושים. גם נגנו בב' הימים האדרת והאמונה, וביום הב' עזר הרבה עם ידיו הק'. יום א' הלכו כרגיל על התהלכה בכארא-פארק ובאיסט נ.י., וכשחזרו לא עלו למע' מפני (מסתמא כבר שמעת מזה) בשבת מברכים דיבר אד"ש בהתוועדות שלא יעלו עוד למע' בקומה שני', אלא אם כבר למדו בנגלה ובדא"ח ובכל דרכך וכו'. ואמר אז שהדלת יהי' פתוח והקונץ יהי' שמ"מ אל ילכו, ואם ילך מי שהוא אז ישאלו אותו אם הוא כדבעי בנגלה בדא"ח ובכל דרכך, ואם לא וועט זאך ניט לויינען ניט פאר עם און ניט פאר מיר. כ"ז הוא בקיצור ואם לא שמעת מזה תכתוב לי ואכתוב לך באריכות יותר מזה.

ועכ"פ נחזור לעניינינו כשחזרו מהתהלכה חיכו למטה ונגנו ורקדו עד שסיימו לאכול, השעה הי' כבר בערך 11:30 ואד"ש ירד מהטרעפ והי' מחכים למטה אצל הדלת, והי' צחוק על פני קדשו ופני קדשו מזהירים ועזר הרבה עם ידיו הק'. ואח"כ נכנס הרב חדקוב ויצא ואמר שאד"ש אמר שיהי' "א הצלחה-דיקער יאר, א תורה-דיקער יאר, א פרייליכער יאר" ובערך 10 מינוט אח"כ יצא אד"ש עם זוגתו הרבנית הביתה, והי' מנגנים ועזר כנ"ל, וממש פני קדשו הי' מזהירים, מלכות-דיק. כמו"כ על ההתוועדות ביום ב' הי' בשמחה גדולה (שמוא) אמר לי שהוא כבר כתב לך השיחות והמאמר לכן לא אכתוב).

וכשדיבר¹⁵⁶ אודות ענין ופרצת בג' ענינים¹⁵⁷ בתומכי תורה, שיתנו למע' מכל הגבלות דשכל ואפי' למע' מזה, דיבר אז אודות הבנינים דכאן ובענגלאנד בא"י, והשביח מאד ר' זעליג סלנים (לא הזכיר שמו), אבל אמר מסתמא וועט עם ניט צו קומען קיין ישות,

156. תו"מ חל"ד עמ' 44 ואילך.

157. "והנה, מג' הענינים דמזון לבוש ובית כפי שהם בתורה, נמשך גם בנוגע לתמכין דאורייתא – שצריכים לתמוך בכל ג' הענינים דמזון לבוש ובית של לומדי התורה, ובפשטות, שהתמיכה צריכה להיות הן עבור אכילה ושתי' של התלמידים, הן עבור הלבוש של התלמידים, והן עבור הקמת בנינים של הישיבות". – שם.

מענה כ"ק אד"ש לב¹⁵²:
סדר לימוד דא"ח למתחילים מבוגרים
בתניא ח"ג-ח"ב-ח"א
קונטרס ומעין
דרמ"צ הדרושים הבלתי ארוכים בכמותם.
חברך אברהם בער

1

בס"ד אסרו חג א' לפ' נשא [ח' סיון] תשכ"ב
לפ"ק
ידידי הת' אשר שי'
שלו' וברכה,

אדש"ה. מכתבך הגיעני בזמנו, וחכיתי לענות לך עד עכשיו, כמו שבקשת לכתוב לך מחג השבועות. והאמת אני שקשה לי מאד לכתוב, ראשית איני יודע איך להתחיל, ובכלל זה מהענינים ע"ד דתוונא דליבא לא כתבי אינשי,¹⁵³ שזה קשה מאד לצמצם זה באותיות, ומ"מ אכתוב כפי יכולתי.

ראשית, קודם שאשכח מגודל ההתפעלות, אכתוב לך מב' חתנים א' יצחק שווארץ, והב' יעקב מאגאלניק ממאנטריאל.

ליל א' דשבועות בשעה 3 כרגיל הי' מאמר ד"ה צאינה וראינה,¹⁵⁴ שלו' בער ליבעראוו¹⁵⁵ שי' יביא אתו ההנחה לכם ותראה א"ז אצלו, המאמר שהה 35 מינוט. בכל התפילות דהחג נגנו אתה בחרתנו, ואד"ש הי'

הרב דובער "בערל" בוימגארטען (מודפס גם בתשורה 152. ל"ג בעומר תשס"ו ע' 33).

סנהדרין לה, א בפירש"י ד"ה ליבא. הובא בכמה 153. מקומות בדא"ח, לדוגמא ראה סה"ש תש"ח עמ' 196.

תו"מ חל"ד עמ' 4 ואילך. 154.

לימים שו"ב בצרפת. 155.

Lag Beomer 5722.
PHOTO: LUBAVITCH ARCHIVES

When the Rebbe spoke about Ufaratzta, regarding supporters of Torah, that they should donate without regard to rational limitations or even limitations beyond that, he spoke about the buildings in England and Eretz Yisroel. He praised Reb Zelig Slonim greatly (without mentioning his name). Then he said that presumably this will not result in any additional arrogance, even though there are several minyanim of Jews here. He said of Rabbi Slonim: "One person took it upon himself, ignoring all those who laughed at him. He built buildings which are already standing, apartments, shuls etc. etc. etc. And perhaps this is because he comes from the family of the Rebbes."

The lesson from this is that even one person can do all this. We saw this in Montreal too. Fortunate is he who grabs the opportunity to work on this in places that have yet to begin. The Rebbe mentioned the girls' school in France and spoke about the special status of women. ...

Lately, at Kos Shel Brachah, the routine is that we sing. This began already while you were still here. Reb Moshe Teleshevsky sings, and obviously everyone joins in. The Rebbe paused in the middle of Kos Shel Brachah and started gesturing with his hand to the singing, and even actually dancing, to the point that wine was spilling out of the cup he was holding. Then he grabbed hold of one Pushtach and started dancing with him. Perhaps you know him. I mentioned him in my letter about the Pesach Sedarim. Engel and Shlomo Cunin brought him to Chabad.

ס'איז דאך דא כמה מנינים מישראל. ואמר איין איינציקער האט זאך גענומען, מבלי להביט שצחקו ממנו, ובנה כעת בנינים, וכבר הם עומדים, דירות ביהכ"נ וכו' וכו' וכו' (זה הי' לשון אד"ש). וזה יכול להיות מפני שהוא בא ממשפחה דרביים וכו'.

ההוראה הוא שאפי' אחד יכול לעשות כ"ו. וכמו"כ במאנטריאל. ואשרי מי שעוסק בזה, און וועט אויס חאפען לעסוק בזה בהמקומות שעוד לא התחילו. הזכיר צרפת אודות החדר עבור בנות ודיבר במעלת הנשים.

ובהתוועדות הי' בשמחה ביותר, חלק הרבה משקה, ושמרי' גורארי' ניגש לאמר לחיים באמצע ההתוועדות, על השטאק כמו שהרבה עושים, ואד"ש האט א שלעפ געטאן זיין היטול, כמו שעשה פעם למענטליק, מסתמא אתה זוכר.

ואחר שסיים השיחה הנ"ל, התחילו לנגן ופרצת וב[אמצע] פתאום עמד אד"ש ממקומו והתחיל לרקד, ועזר הרבה עם ידיו ונגנו זמן רב. גם דיבר¹⁵⁸ בהשיחה אודות לימוד התורה בלי הגבלות, מבלי להביט על הראשי ישיבה משפיע, קודם לסדר ללמוד באמצע הסדר הלשון, הי' גאר פרי גאר שפעט טיף, ברייט בלי הגבלות כלל.

בכוס של ברכה הסדר בזמן האחרון הוא שמנגנים, זה הי' כבר בזמן שאתם עוד הי' כאן, שמה טעלעשעווסקי מנגן, כמובן שעוזרים אותו, ואד"ש הי' מפסיק באמצע כוס של ברכה והי' מסייע בידו, וגם רקד פשוט עם רגלו, והיין הי' נשפך מכוסו מפני הריקוד, גם אחז באחד פושטאך שמו, אולי אתה מכיר אותו, הוא מקורב מענגול ושלמה קונין (כבר כתבתי לך אודותו פעם אודות הסדרים)¹⁵⁹ והתחיל לרקד עמו.

אחר כוס של ברכה אמר, ס'זאל זיין א געזונטער

158. תו"מ הל"ד עמ' 50.

159. כנראה בעמודים החסרים במכתב ו.

זומער, א פרייליכער זומער, א תורה זומער.

שמואל מבקש ממני שאכתוב לך המאמר, מפני שהוא רוצה ליתן זה לשלוי' ליבעראוו, והשעה מאוחר והם נוסעים באיזה מינוטין. המאמר¹⁶⁰ התחיל וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר אנכי. והקשה למה אמר וידבר את כל הדברים, הי' יכול לומר וידבר אנכי. גם מהו לאמר, כאן אין שייך לומר שיאמר לאחרים, שהכל הי' שם, ואפי' גרים ואפי' אותם נשמות שכבר הי'.

והביאור הוא שאלה הוא גילוי, כשמוש"כ בלקו"ת¹⁶¹ פי' שכל התורה כלול בעשה"ד, ולאמר הוא על העש"מ, שעשה"ד עושה קיום בעש"מ. והקשה מהו המעלה דעשה"ד על עשרה מאמרות, הלא ההתהוות הוא בראשית נמי מאמר¹⁶², והתרגום [ירושלמי] אומר בחוכמתא ברא, ובעומק יותר כמו"ש בתרגום [אונקלוס] בקדמין ברא. ועוד יותר שההתהוות הוא מעצמות, הוא לבדו בכחו, מציאותו מעצמותו וכו', כמו"ש באגה"ק¹⁶³ והתורה ירדה למטה בדיו על הקלף עד לתשבע"פ, שכל אנושי, וא"כ מהו המעלה דתורה.

אלא הביאור (בקצרה) שתורה הוא תורת אמת, אמת אותיות א-מ-ת (מבריה מן הקצה?) בלי שינוים, ולכן גם כמו שהיא למטה, היא למעלה משינוים, היפך ענין שקר, וגם היפך כזב שיש לה שינוים, משא"כ תורה. ולכן זה נותן קיום בעש"מ, שהיא כמו שבא למטה ע"י העלם ויש לה שינוים, משא"כ תורה ולכן זה נותן קיום.

ולהבין זה גופא למה התורה אין שינוים למטה. והביאור (בקצרה) הוא מפני שהיא מפנימיות, ע"ד ההפרש בין נשמות ומלאכים, חיצוניות ופנימיות.

160. תו"מ הל"ד עמ' 15 ואילך.

161. במדבר טו, ג.

162. ר"ה לב, א.

163. סי' כ.

אח"כ ביאר הפסוק והי' אמונת עתך, והתוכן הי' ג"כ על זה הענין שתורה ממשיך בעש"מ.

הלילה הוא יחידות מסתמא יהי' על כל הלילה.

אסיים עכשיו מפני שאני עייף עוד מהחג, שלא ישנתי ג' לילות, כמובן שישנתי ביום אבל מ"מ אני עייף, ואצפה שתוכל להבין מה שכתבתי מפני שכתבתי במהירות.

פ"ש לכולם

אברהם בער

פ"ש מש"י חדקוב¹⁶⁴

יא

בס"ד אור ליום ד' פרשת בהעלותך [י"ח סיון]

תשכ"ב לפ"ק 770

ידידי הת' אשר שי'

שלוי' וברכה! אחדש"ה: קבלתי מכתבך בזמנו ונהנתי לשמוע מהנח"ר שגרמתי לך.

עכשיו אני יושב וממתין על תפי' ערבית, הזמן עכשיו הוא 10:45 ויש יחידות, וממתינים על כ"ק אד"ש. יום א' העבר הי' מעריב ג"כ בערך זה הזמן.

ראשית מז"ט, ליב שי' אלעווסקי וזלמן שי' ליפסקער¹⁶⁵ "חתנים". בקרוב תצטרכו לשוב מפני שלא ישאר כאן בחורים, "זיי האבין ניט וואס צו טאן".

בכלל אני זוכר איזה ענינים מיוחדים שקרה כאן. רק ביום א' אסרו חג הי' יחידות כל הלילה עד שעה 5 בערך, ואח"כ חיכה אד"ש עד שעה 6 והי' קריאת התורה. המנין הי' מאותם שהי' על יחידות ואותם שישנו על הספסלים.

מסתמא כבר ראית ועכ"פ שמעת שהתניא

164. שלום ישראל, לימים עובד במשרד מל"ח המרכזית.

165. לימים מלמד ושליח בפילדלפיה.

I forgot to tell you, yesterday the Ohel Moshe yeshiva in Boro Park was here and the Rebbe spoke about the gemara they were studying, about lashes.

I heard that one of the students asked the Rebbe, how it could be that they send rockets up into the heavens? Doesn't the verse say "the heavens, the heavens belong to G-d"? And the Rebbe responded that they send rockets up into the atmosphere, not into the heavens.

you to contradict the statement in the Torah "the Heavens belong to G-d, and the earth He gave to the children of man."¹

Actually there is no contradiction at all, if you consider the term "earth" not in the narrow sense referring only to our globe but in its proper sense, as meant in this verse, which includes also the atmosphere and the whole physical universe, with which mankind is concerned and directly affected by. We must not confuse the terms "Heaven" and the "planets." The stars, planets, moon, etc. are not called "Heaven," since "Heaven" is something spiritual, whereas those planets are physical and belong in the physical universe.

The fact that G-d created the so-called heavenly bodies to serve our world, and to give light, warmth, and energy to it, and placed them in the firmament of the sky at a certain distance from our earth, does not preclude man's attempt to learn all about them. Similarly, when the Torah states that G-d placed the moon in the sky so to give light on earth², this does not exclude the possibility of man's landing on it at some future time. The meaning of the verse "the Heavens belong to G-d," etc., is in the sense that while G-d is everywhere, including the Heavens, man was placed in the physical universe, and

בענגליש כבר יצא מדפוס. כתבת לי שאתה לומד עם רנ"ן שי' תניא ביחידות, אציע לך אם תשמע ממנו ביאורים מיוחדים (כוונתי לא הפשט) תרשום זה בכתב, ואם אתה חושב שיש מה לכתוב לי מזה, אבקשך שתכתוב. שגם לי יש סדר קבוע עם א' ללמוד תניא בכ"י, כבר למדתי עד פרק כ"ו עם חזרה.

מה שאתה שאלת אודות אם אני הולך בשליחות המל"ח, אי"ה מסתמא אלך, אבל איני יודע עם מי.

בכלל חוץ מזה אין שום חדש, רק המחדש בטובו! בשיעור אנו לומדים עכשיו שיחה! של שבועות צ"ג נדפס בליקו"ד חלק ד'.

שכחתי אתמול הי' דישיבה דאוהל משה בבארא פארק,¹⁶⁶ ואד"ש דיבר להם אודות מה שלומדים בישיבה אודות מלקות.¹⁶⁷

ושמעתי, איני יודע אם זה אמת, שאחד מהתלמידים שאל מאד"ש (הי' שאלות ותשובות) האיך יכולים לשלוח "ראקעט"ס לשמים הלא כתוב השמים שמים לה' וגו',¹⁶⁸ וענה אד"ש שאין זה שמים רק האטמוספער ¹⁶⁹atmosphere.

166. צבי מאיר שטיינמיץ היה מביא כיתה ח' בסוף שנת הלימודים לרבינו (ראה תשורה "ריבקיין" י"א טבת תשפ"ו, ע' 88).

167. בתו"מ חל"ד עמ' xiii במפתח כתבו "י"ט סיון לתלמידים המסיימים ישיבת "אוהל משה" ובהערה שם "לע"ע לא הגיע לידנינו. בא' הרשימות, שדובר אודות מסכת מכות שלמדו בישיבה. "ואולי יש להשלים ע"פ הרשום כאן.

168. תהילים קטו, טז.

169. באותו זמן כמה וכמה מדינות הגיעו ליכולת לבצע טיסות תת-סלוליות מחוץ לאטמוספירת כדור הארץ.

במכתב מכ"ב אייר תשכ"ב כ"ק מסביר את זה יותר באריכות (באדיבות Rebbe Responsa):

I received your letter of April 24th, in which you write about the apparent contradiction between the latest scientific attempts to penetrate outer space, especially reaching the moon, which seems to

When the Rebbe Rashab was travelling to Rostov to take up residence there, he said that Rostov is not like Lubavitch because there is evil there. True, we have no connection to it, but we know it's there and it is evil that we know.

Peace and much blessing. After asking after your wellbeing. I received your letter on time and thank you. Probably you already received Shmuel's letter with his account of the farbrengen of Shabbos Mevorchim, so I will not write to you of that, just of one special aspect that I remember. The Rebbe said, "It is the ufruf of Reb Ber Chein (meaning, of his son Reb Mordechai) of the Russian refugees" and instructed that they sing "Mimitzrayim". Then he said, "It should be a good beginning for the others," and told all the Russians to say "Ichaim".

נסעו, אני לא נסעתי.

מסתמא שמעת שבא "פליין" מענגלאנד לכאן¹⁷⁴, נחמן סודאק¹⁷⁵ בא גם ר' יצחק דובאוויטש¹⁷⁶ וכן ציון שם-טוב¹⁷⁷, ואביו של אברהם דשאפי¹⁷⁸ ומצא

174. ראה לעיל מכתב ט.

175. מנהל בית ליובאוויטש בלונדון.

176. רב ומגיד שיעור במנטשסטר.

177. שליח בלונדון.

178. זלמן יפה, עסקן במנטשסטר, וכך הוא כתב על זה, ב- My Encounter ה"א:

I also recall when Avrohom, many years ago, wanted to grow a beard, he asked the Rebbe if he could do so. I have since asked many people to guess what the

עכשיו מהחיבור שלי:

(רל"ב) כשהי' כ"ק אדמו"ר הרש"ב בהדרך סמוך לרסטוב, כשנסע להתישב שם, אמר שרסטוב אינו כמו ליובאוויטש מפני ששם יש רע, והגם שלכאורה אין לנו שייכות לזה, מ"מ זה גופא שיודעים ממנו ורע שיודעים¹⁷⁰

י

בע"ה אור ליום ועש"ק פ' קרח [ד' תמוז]
תשכ"ב לפ"ק

ידידי חברי היקר אשר שי'

שלו' רב וברכה! אחדש"ה. קבלתי מכתבך בזמנו ות"ח ע"ז. מסתמא כבר קבלת מכתב משמוא' מההתועדות דש"מ, ולכן לא אכתוב מזה רק איזה ענין מיוחד שאני זוכר. אמר ס'דאך די אויפרופעניש פון ר' בער חן (הכוונה על בנו מרדכי¹⁷¹ שי') פון די פליטי רוסיא וצוה לנגן "ממצרים" ואמר "ס'זאל זיין א התחלה פאר די אנדערע" ועמד במקומו ורקד הרבה ועזר עם ידיו הק' וצוה לכל הרוסישע שיאמרו לחיים.¹⁷²

עכשיו אני יושב על השבע ברכות של הת' מרדכי חן שי', החתונה הי' ביום ב' העבר בפיטצבורג ששם דר חותנו¹⁷³, והי' באס מיוחד ואחדים מהבחורים

is part of it, and, therefore, must make the most of it, as long as there is life on this earth. There is nothing in actual scientific experiments and accomplishments that contradict the Torah, nor is there such a possibility since the Torah is Truth.

170. נראה דחסר כאן עוד עמוד.

171. לימים מדפיס בק.ה.

172. תו"מ הל"ד עמ' 100.

173. ר' שמאי שפירא.

Monday night, the night before they left for camp, the Rebbe called Yaakov Hanoka in for a private audience. He was in there for about half an hour and then he also went to camp. Among other things, the Rebbe told him that he should finish college, and said that if he has initials after his name, then his words will be heeded more and he will be able to accomplish more for Yiddishkeit. The Rebbe also told him to go to camp. ...

Last Sunday, Erev Rosh Chodesh, when the Rebbe returned from the Ohel, there was a woman with a child and she requested a brachah for her child. The Rebbe told her to go to the office, but she wouldn't let up. The Rebbe told her several times to go to the office and write the child's name. "Without a name I cannot give a brachah."

בנו אברהם שי' מגודל עם זקן (שעזב זה בספירה), ועוד אחרים שאין אני מכיר אותם. לא הי' שום שיחה מפני שבאו בשעה 6AM בבוקר, ואומרים שיוכל להיות שיהי' התוועדות בש"ק מפני זה, וגם מפני שיש ב' אופרופעניש, א' של הת' אבא פאנטאליאב, והב' אברהם שי' ששונקין¹⁷⁹, שבא אתמול מא"י לכאן. מסתמא אתה מכיר אותו, הוא הי' כאן בערך שנה ולמד כאן, המחותן שלו הוא שלו' פונזער¹⁸⁰ מפיטצבורג. כ"ק אד"ש אמר לו שיעשה החופה כאן ב"770" והחתונה תהי' בפיטצבורג. יש סברא(?) שאד"ש יהי' מסדר קידושין, אבל זה רק סברא¹⁸¹. וגם עוד טעם מפני ג' תמוז. לכן יש ספק על התוועדות.

ביום ג' העבר נסע הקעמפ ואד"ש יצא על הטרעפ ועמד שם עד שנסעו, עמד זמן רב בערך 20 מינוט. שמוא' נסע לקעמפ¹⁸² הוא אסי[ס]טינד העד קאנסלער ביחד עם אלי' טייטעלבוים¹⁸³, ההעד

קאנסלער הוא א' בשם זישע העשיל¹⁸⁴, אולי אתה מכיר אותו.

בלילה קודם שנסעו לקעמפ, ליל ב', קרא אד"ש ליעקב שי' חנוכה ליחידות, והי' שם בערך חצי שעה, הוא נסע לקעמפ ג"כ. בתוך הדברים אמר לו אד"ש שיסיים קאלידש, ואמר שאם יש לאחר השם איזה INITIALS דבריו נשמעים יותר ויוכל לפעול יותר ביהדות. גם אמר לו שילך לקעמפ.

ביום א' העבר ער"ח כשחזר אד"ש מהאוהל הי' אישה א' עם ילד וביקשה ברכה עבור הילד, ואמר לה אד"ש שתלך להאפיס, והיא לא עזבה. ואד"ש אמר לה איזה פעמים שתלך להאפיס ושתכתוב את השם

Communications Network, מגדולי מפיצי יהדות בטלפון.

184. בנו של הרב אברהם יהושע העשיל מקופיטשניץ, לימים נהי' רב בביה"כ בני אברהם-קופיטשניץ בבורו פארק

Rebbe answered and not one has ever got the right answer. He replied, "You must ask your mother."

179. לימים שליח בתענך ארה"ק ועובד ב'בזק'.

180. מנהל אחי תמימים.

181. במקדש ישראל ע' 279 מסופר:

מספר חדשים לפני החתונה רבינו אמר לאבי הכלה הרב שלום פויזנער השליח בפיטסבורג באופן של אתערותא דלעילא על האפשרות שהוא יסדר את הקידושין. הדבר הפתיע אותו מאוד, מפני שאז רבינו כבר הפסיק בסידור הקידושין.

מספר החתן:

סעודת החתונה היתה צריכה להיות בפיטסבורג ובינו הציע אפוא לעשות את החופה בשעות הצהר-דיים ואילו את הסעודה בשעה המתוכננת בפיט-סבויג מרחק של שש שבע שעות נסיעה במכונית וכשעה בטיסה. כך אכן היה, ובבשעה שתיים בצהר-ריים יצא הרבי מ-770 וסידר קידושין.

182. ראה "ולאשר אמר" מס' 33.

183. למד אז בתול"ל. לימים מנהל 'Torah'

Before I write the sichos for you, I'll write about the "atmosphere". In the middle of the farbrengen Reb Yitzchok Dubov began to sing "Yomim Al Yemei Melech Tosif" ("Add Days to the Days of the King) and the Rebbe's face changed. Then he said, "Nu, help him." There was also sheva brachos for Mordechai Chein and after sheva brachos the Rebbe said, "This is a Russian sheva brachos; we should sing Uforatzto," and they sang and the rebbe gestured with his hand a lot. Then he said to sing "Ki Vesimchah Seitzei" ("For With Joy You Will Go Out") for the Russians. He gestured a lot with his hand. In the middle he stood up and danced a while and then left while they were still singing that niggun (as this was at the end of the farbrengen).

אמר נו העלפט עם. ג"כ הי' שבע ברכות של מרדכי חן שי', ואחר השבע ברכות אמר אד"ש ס'איז דאך א רוסישע שבע ברכות, זאל מען זינגען ופרצת ונגנו, ואד"ש עזר עם ידיו הרבה. אח"כ צוה לנגן כי בשמחה תצאו עבורם, ועזר ג"כ הרבה ובאמצע עמד במקומו ורקד משך זמן, ואח"כ יצא בזה הניגון (זה הי' בסוף ההתועדות).¹⁸⁷

שיחה א'¹⁸⁸

בהסדרה מספר אודות מחלוקת קורח על נשיא הדור ואתפשטותי' בכל דרא עד נשיא דורינו מו"ח הרבי הנשיא. וכמו שדיברנו כ"פ אודות פתגם אדמוה"ז לעבין מיט דער צייט, והכוונה הוא על פרשת השבוע שיכולים ללמוד מכל הפרטים בהסדרה, ומכ"ש שיכולים ללמוד מכללות הסדרה. שהטענה שלהם הי' כל העדה כולם קדושים וגו'

187. תו"מ חל"ד עמ' 100.

188. תו"מ חל"ד עמ' 90. לקו"ש ח"ד עמ' 1048 ואילך.

של הילד, ואמר "אן א נאמען קען איך ניט געבין קיין ברכה".

מסתמא שמעתם אודות "יאסעלע"¹⁸⁵, כאן הי' טומל גדול מזה וכולם הי' מדברים מזה.

מה שכתבת לי אודות מה שאתה שמעת מרנ"נ שי' בטח תמשיך. זה שכתבת כתוב בערך לזה בהביאור לר"ש גרונם.

מה נשמע שם אצלכם, האם אתם יודעים מתי תחזרו לכאן. מא"י שמעתי שלא יבואו כולם, רק אחדים מהם.

מה אתם עושים בקיץ, האם תלמדו כל הקיץ או תעשו בהפצת המעיינות.

אסיים עכשיו, פ"ש לכל החברים ממני, אברהם בער

נ.ב. המכתב מאד"ש לכם בבקשה לשלוח אלי העתקה מזה. ת"ח.

פ"ש מאהרן סערעבראנסקי

יה

בס"ד

מוש"ק [קרח ה תמוז] חכיתי מלשלח לך המכתב עד עכשיו מפני לכתוב לך איזה ר"פ מההתועדות. ס"ה הי' ד' שיחות וא' הי' מאמר, וב' הראשונים הי' ענין אחד רק שצוה לנגן ניגון בנתיים.

קודם שאכתוב השיחות אכתוב ה"ארום". באמצע ההתועדות התחיל ר' יצחק דובאוו לנגן ניגון על ימים על ימי מלך תוסיה¹⁸⁶ ופ"ק נשתנו, ואח"כ

185. יוסל'ה שוחמכר שנחטף בארה"ק וחפשו אותו בארה"ב, כולל ב-770 שהיה לו קרובי משפחה בחב"ד (שטראקס).

186. תהילים סא, ז. הפרק שכנגד שנות כ"ק אדמו"ר באותו שנה. אפשר לשמוע את הניגון כאן: [youtube.com/watch?v=0QV0LhP7MQ0](https://www.youtube.com/watch?v=0QV0LhP7MQ0)

ומדוע תתנשאו על קהל השם.¹⁸⁹

ולכאורה אינו מובן, הלא גם הם הי' ראשי סנהדראות וכו', א"כ בטענה דלמה תתנשאו ביטלו מציאות עצמם, שהלא גם הם הי' ראשי סנהדראות כנ"ל. ג"כ אינו מובן למה המתין קרח עד אז, למה לא טענו מיד אחר בנין המשכן, שאז נעשה אהרן כהן גדול, וזה הי' בסוף אדר התחלת ניסן, ולמה המתין עד אז שהי' אחר תשעה באב, שאז הי' המאורע עם המרגלים, והסיפור עם קורח הי' אחר הסיפור עם המרגלים, ולמה המתינו עד אז. ומשמע מזה שיש שייכות דוקא לאחר המאורע עם המרגלים, וכמו"כ שמשמע בסדר עולם שיש שייכות עם המרגלים.

ויובן בהקדם ענין טענת המרגלים, שהם לא רצו ליכנס לא"י מפני ששם התחיל הסדר לעסוק בגשמיות, חורש וזורע וכו'. משא"כ במדבר הי' הסדר שלא הי' כל הענינים, וכל ענינם הי' רק לימוד התורה. שתורה אין שייך לגשמיות, לא נתנה תורה אלא לאוכלי המן, משא"כ מצות בגשמיות דוקא. ולכן טענו, היות שכל הדרכים בחזקת סכנה, מי יודע אם יצליחו שם. יהי' יותר טוב לישאר במדבר ברוחניות. וע"ז בא תשובת משה ויהושע וכלב, אם חפץ בנו הוי'¹⁹⁰ עלה נעלה יורשנו אותה¹⁹¹ אם זה רצון הוי' יצליחו, ויהי' עלה נעלה ב' עליות, שדוקא בעשי' לוקחים עצמות כל הגבוה וכו'.

ועפי"ז יובן טענת קרח, שטענו שהיות שהכוונה העליונה הוא דוקא בגשמיות, עשי', ולכן טענו ממילא מצד תורה יש חילוקים, אין דעותיהם שוים בהבנה והשגה – עומק – המצאה, ובזה גופא יש חילוקים א' מבין יותר וכו'. משא"כ במצות כולם שוים, ממילא בכוונת המצוה יש חילוקים, אבל בהמעשה, שהוא העיקר שאם יכוין כל הכוונות ולא יקיים בפועל לא יקיים המצוה, משא"כ אם יקיים בפועל הגם שהכוונה

חסר, אבל המצוה קיים כפי רצון הוי'. וזה הי' טענת קרח, ממילא מצד תורה ידע קרח שמשנה גבוה ממנו, מפני שמשנה קיבל תורה מסיני מפי הקב"ה, ולימדה אח"כ לאהרן ולהזקנים, ולכן ידע שיש מעלה עליו, אבל טען שהיות שרצון הקב"ה הוא לא תורה במדבר כ"א דוקא בא"י מצות – מעשה – ולכן מצד מעשה כולם שוים כנ"ל, כל העדה כולם קדושים ובתוכם הוי', מצד מעשה לוקחים הוי' (?) ולכן מצד זה מדוע תתנשאו.

ועפי"ז יובן למה טענו מדוע תתנשאו, הגם שהם הי' בעצמם ראשי סנהדראות וכו' ולכאורה זה סותר למציאות עצמם ג"כ. אלא טענו אמת הגם שמעשה הוא העיקר אבל יש חילוקים גם מצד תורה, אבל החילוק מצד תורה הוא רק טפל, אבל לא שיהי' התחלקות גדול כ"כ כמו שהי' אצל משה שהי' נשיא. שענין נשיא הוא מלך, ומלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול. והטעם הוא מפני שמלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיע, ולכן זה כבוד של הקב"ה. ולכן טענו שהתחלקות גדול כ"כ אין צריך להיות, היות שהעיקר הוא העשי' בפועל. ולכאורה היא טענה צודקת.

(כאן אמר אד"ש שיפסיקו בניגון)

וע"ז בא תשובת משה רבינו, בוקר וידע הוי' את אשר לו ואת הקדוש והקרוב אליו¹⁹² הקרוב זה שבט לוי והקדוש זה אהרן¹⁹³, וזה הי' בבוקר. ולמה בבוקר, כמו שמפרש רש"י¹⁹⁴ גבולות הציב הקב"ה, כמו שלא תוכלו לשנות זה כמו"כ בנוגע לכהונת אהרן וכו'.

ולכאורה אינו מובן, א' למה הזכיר משה אודות שבט לוי, הלא הם לא טענו אודות זה. וגם למה המתין עד בוקר, הלא לראות ענין גבולות הי' יכולים לראות בלילה. שמחלוקת קרח הי' ביום, מפני שכל

192. במדבר טז, ה.

193. רש"י שם.

194. שם ד"ה והקריב.

189. במדבר טז, ג.

190. במדבר יד, ח.

191. במדבר יג, ל.

מקיים. אלא הכוונה הוא דירה בתחתונים, ודירה צריכה להיות א ליכטיגע דירה. ולכן צריך להיות המצות כדבעי, וע"ז צריכים עבודת התפי', התבוננות בנותן התומ"צ, ושנתנו לו זה בחסד חנים ונותנים לו כוחות ע"ז, ולכן אין לו ממה להתגאה וכו'. וזה הי' טענת קרח, הלא אם מעשה כולם שוים. והשיב לו משה בוקר וידע הוי' שהכוונה שיהי' בוקר, מעשים טובים, שיהי' בהירים שיהי' כדבעי (ולכן אפי' מצד מעשה יש חילוקים).

וע"ד הסיפור שסיפר בעל השמחה עם ר' הלל, שהתאונן להצ"צ שע"י שנוסע להכפרים הוא מאבד זמן תורה והתפי' וכו'. והשיב לו הצ"צ, אנן פעלא דימא אנן, אונזער ארבעט איז מאכין ליכטיג. הגם שבדעתו הפרטית הי' ג"כ ליכטיג געמאכט, אבל העיקר הוא מאכין ליכטיג. וצריך להיות בוקר וידע הוי', שיהי' ניכר האלוקות. שיכול להיות שיקיים המצוה וישכח על הקב"ה לגמרי, וזה צריכים לפעול שיהי' בוקר. (חסר קצת)

ומי נותן זה, זה משה ואתפשטותיה בכל דרא ודרא, והוא נותן כוח שיהי' המצוה כדבעי בהירים. וזה הי' בכל הנשיאים, וכמו"כ בעל השמחה, שהי' עבודתו בכל הקצוות. במעשה שהוא העיקר, גם לאלו שאינם במצב כדבעי מצד איזה סיבה שתהי', להוסיף אצלם בהמעשה המצות, אפי' מצות אחדים, וגם להוסיף בתורה. וזה העבודה שצריכים לעשות, להמשיך אור התורה והחסידות להאיר בכל הענינים.

אח"כ הי' המאמר¹⁹⁵ בניגון של שיחה על פסוק ויקומו לפני משה¹⁹⁶ והביא מביאורי הזוהר להצ"צ. ואיני יודע זה בטוב, לכן לא אכתוב זה רק נקודה מזה. שאצל כ"א אם הוא בשמחה זה גורם ישות, משא"כ נשיא ישראל יכול להיות ב' הקצוות שמחה וביטול ביחד, וביאר הענין בספירות.

195. תו"מ חל"ד עמ' 87 ואילך.

196. במדבר טז, ב.

הפרשיות הי' ביום, וגם משמע כן מהסיפור דאון בן פלת, שאשתו הצילתו שעמדה בהפתח ולא יוכל ליכנס מפני שהיתה ראשה פרוע, וזה הי' צריך להיות ביום שיוכלו לראות. וגם מצד טעם הב' שכתב רש"י שלמה המתין עד בוקר שיוכלו לעשות תשובה, הלא תשובה אינה תלוי בזמן, בשעתא חדא וברגעא חדא, ואם חשב ליתן יותר זמן אם יקח יותר זמן א"כ אין לדבר סוף, דאחרים יכול ליקח עוד יותר מזה. וגם לכאורה הי' קרח צודק בטענתו כנ"ל.

אלא הביאור הוא, הגם שהעיקר הוא מעשה המצות, אבל צריך להיות מעשים טובים. וכידוע ביאור אדמוה"ז למה אומר תשובה ומעשים טובים, למה אומר מעשים טובים הי' יכול לומר סתם מעשים, והי' יודעים שזה על מצות כמו כשאומר בתורה סתם ומ"מ יודעים שזה על תורה, הגם שתורה יש בגוים תאמין, מ"מ כשאומרים תורה סתם יודעים שזה תורה כמו"כ הי' יכול לומר מעשים סתם. אלא הכוונה הוא שצריך להיות מעשים טובים דוקא, עד"מ אבן טוב שמאיר יכול להיות אם הי' מכוסה ברגבי עפר בלאטע, אז לא יעשה פעולתו ולא יאיר. וכמו"כ במצות יכול להיות שקיים המצוה, אבל עי"ז יוסיף חיות בקליפות עם זה.

וזהו הענין שמבואר הטעם שבמקום שיהודים נמצאים בגלות המדינה ההיא גובר, מפני שענין הגלות הוא ומפני חטאינו גלינו. ולכן היות שהם במצב של חוטאים לכן ע"י המצות שמקיימים מוסיפים כוח בהקליפות. ולכן הי' מצרים חזק כ"כ כשהיהודים הי' שם, וכמו"כ – בבל – נבוכדנצר, וכמו"כ מלכות רומי. אבל מ"מ פוסק אדמוה"ז שמ"מ יקיים המצוה, מפני שסוף כל סוף יעשה תשובה ואז תורתו עולה עמו, אבל בינתיים הוא מוסיף חיות בקליפות. שהענין הוא שיכול להיות שיקיים מצוה ויהי' לו מזה ישות, על שעמד בנסיון וקיים המצוה. ולכן עי"ז הי' היפך ממה שמצוה צריך לפעול, להאיר בעולם ועי"ז הוא עוד מוסיף חיות בקליפות.

ולכאורה יכול לחשוב מה זה נוגע אליו אם מוסיף חיות או לא, המעשה הוא העיקר וזה הוא

ששמעתי הי' זה ע"י אד"ש ובזמן קצר ביותר.
 מה נשמע אצלך. אבקש סליחתך על שלא
 כתבתי קודם. קבלתי מכתבך אבל לא הי' לי פנאי.
 אכתוב לך עכשיו כמה שאוכל מימי הגאולה. ליל
 ש"ק י"ב תמוז אחר מעריב התחילו לנגן, ואד"ש עזר
 בידיו הק' בצאתו. בבוקר רימו אד"ש עם ידיו שינגנו
 האדרת והאמונה. ש"ק אחר התפיל' הי' התועדות,

leave the camp and to spend Shabbos at
 Crown Heights in order to meet Hilary.
 (We did not know about this.) ...

On the following evening, Sunday, there
 was a Farbrengen at '770,' during the
 course of which the Rebbe called me
 up to the top table. He handed me some
 Lekach (cake) and indicated that I should
 give this to my daughter. I was told by
 Rabbi Dvorkin that this signified a blessing
 for a Shidduch.

This pleased me very much, but I obviously
 did not expect the Rebbe's Brocha
 to be fulfilled with so much haste and
 speed.

Next day, Monday, Hilary and Shmuel
 met again for the second time.

That night, I received a message that the
 Rebbe desired to see Roselyn and me
 straight away. Roselyn refused. She had
 a bad headache, was already prepared
 for bed and was generally upset with this
 'Shmuel' business. She did not wish any
 further involvement - so I went alone.

I admit I do not remember much about
 this Yechidus. Events were moving too
 fast for me. I was being carried along by
 the current of circumstances over which
 I had no control. The Rebbe suggested
 that it should take place in the month of
 Tishrei or in Tammuz. I surmised that
 the Rebbe was discussing the Tenoyim
 (engagement) but the Rebbe was talking
 about the WEDDING - and neither Rose-
 lyn nor I had yet made Shmuel's acquaint-
 tance. ...

אח"כ הי' עוד שיחה,¹⁹⁷ אבל השעה עכשיו הוא
 2:30AM לכן לא אכתוב רק נקודה, שאצל נשיאי
 ישראל המעשה הוא ג"כ באופן אחר, ע"ד הגמרא
 בזבחים (צא?¹⁹⁸) שחושב איזה קודם להקריב תמיד
 או מוספים, מפני שתמיד תדיר קודם, או מוספים
 שהם יותר קדוש. והגמרא אומר שכמו שאהני ש"ק
 למוספים אהני ש"ק לתמידים, שיהי' באופן אחר,
 שהקדושה דש"ק פועל ג"כ על התמידים. וכמו"כ
 בנוגע לנשיא שהקדושה שלהם פועל גם על המעשה
 פשוטה.

י

בס"ד עש"ק פ' פנחס [י"ח תמוז] תשכ"ב

ידידי וכו' אשר שי'

שלו' רב וברכה!

ראשית "מזל טוב!" מסתמא כבר שמעת אודות
 שמוא¹⁹⁹. אין לי מה לאמר אודות זה, אבל כפי

197. שיחות קודש תשכ"ב, עמ' 513 ואילך.

198. ע"א.

199. ששמואל לו נהיה חתן. כך כתב זלמן יפה (My
 Encounter ח"י):

Hilary, as usual, accompanied us to
 Brooklyn. Avrohom met us at the airport
 and imparted to us all the latest flows and
 events about '770.' He kept interspersing
 his remarks with the name of one special
 friend. Shmuel Lew who seemed to be
 the paragon of all virtues, a Talmid Cho-
 chom of the highest degree, athletic and
 very good looking. ...

Meanwhile, there was an undercurrent of
 great activity going on with Rabbi Shem
 Tov and Avrohom, whispering and plot-
 ting in corners. I heard later that they
 also involved the Rebbe. Shmuel was a
 counselor at the Lubavitch camp in the
 Catskills. The Rebbe had advised him to

As you requested, I will write of the “between” the sichos. In the middle of the farbrengen, the Rebbe wanted to give mashkeh to Zalman Jaffe, the father of Avraham Jaffe (and Shmuel’s future father-in-law). Zalman Jaffe preferred a different mashkeh, which he had given to the Rebbe before the farbrengen. The Rebbe jokingly said, “Don’t mix into the management here; it’s enough that in Manchester you mix in, here you can leave it to me.” Then a bit later the Rebbe said, “No hard feelings.”

Reb Zalman Duchman told the Rebbe that in 1927 the meal to celebrate the Rebbe Rayatz’s release was kept quiet, and today it is able to be publicized. The Rebbe responded (earnestly), “You call this publicized?” and gestured dismissively with his hand.

לנגן הושיעה ואד”ש הפסיקם וצוה לנגן ופרצת, ועזר עם ידיו הרבה ועמד ורקד. וממש בכל ההתוועדות הי’ זייער אויפגעלייגט, איני זוכר, חוץ משמחת תורה, זמן שאד”ש יהי’ כ”כ אויפגעלייגט.

אכתוב לך כמו שבקשת לכתוב “בין” השיחות באמצע ההתוועדות רצה אד”ש ליתן לזלמן יאפה אביו של אברהם יפה (מי שהי’ חותנו של שמואל) משקה, והוא רצה שאד”ש יתן לו ממשקה אחר, שהוא נתן בעצמו קודם, לאד”ש ואמר לו אד”ש בצחוק, מישט זאך ניט אין די בעל-באטישקייט, ס’גענוג וואס איר מישט זאך אין מאנטשעסטער, דא פאר לאסט זאך אויף מיר. ואח”כ אמר לו אד”ש no hard feelings. ג”כ זלמן דוכמאן אמר לאד”ש שבשנת תרפ”ז הי’ הסעודה לא בגלוי ועכשיו הוא בפרסום, וענה לו אד”ש (וזה אמר לא בצחוק) “דאס הייסט פרסום” – און האט א מאך געטאן מיטן האנט.”

באמצע ההתוועדות שם ניסן מינדל משקה על השולחן עם התניא באנגלית שהוא תרגם, ואד”ש

והי’ מאמר ד”ה כי מראש צורים אראנו וגו’²⁰⁰ והי’ ג’ שיחות אכתוב לך רק נקודות .

ענין²⁰¹ דרך כוכב מיעקב,²⁰² שזה על משיח, וכמו”כ על כל או”א שיש לו ניצוץ המשיח בו, ולא רק בהעלם אלא גם בגילוי. והיינו שע”י עבודת כאו”א הוא מקרב וממשיך משיח הכללי. וביאר²⁰³ ענין מעלת יום הולדת שאז נמשך הנשמה בגוף, וכל המעלות שיש לה מקודם אין זה בערך, מפני שדוקא כאן הוא יכול למלאות ענין לעשות דירה לו ית’. ובפרט יום הולדת דנשיא, שנמשך לכל השייכים אליו כל הענינים וכו’. ג”כ דיבר²⁰⁴ אודות יהודי רוסיא ונתן ברכה להם.

יום א’ נסעו על האוהל ואד”ש לא נסע כמו אשתקד.

ההתוועדות ליל א’ התחיל בערך 9:15 אחר תפי’ מעריב. ובכלל הי’ אד”ש זייער אויפגעלייגט בכל ההתוועדות, ומיד כשהתחילו לנגן עזר הרבה עם ידיו, ועמד ורקד משך זמן במקומו ועזר הרבה עם ידיו, ואח”כ צוה לנגן אבינו מלכנו. השיחות לא אכתוב לך מפני שתשמע זה, אבל הי’ ממש, אין לי האותיות ע”ז הי’ הרבה סיפורים וכו’ וכו’.

בההתוועדות הי’ הרבה אורחים מכ”מ וחלק לאחדים משקה. חלק משקה להפרעפסורים דאנ”ש, א’ הוא טייטעלבוים ממאנטריאל, וליצחק בלאך שי’, ואח”כ קרא ליעקב חנוכה ונתן גם לו עמהם. דיבר עוד הפעם אודות יהודי רוסיא.²⁰⁵ ואחר השיחה²⁰⁶ התחילו

200. במדבר כג, ט.

201. תו”מ חל”ד עמ’ 102 ואילך.

202. במדבר כד, יז.

203. תו”מ חל”ד עמ’ 105 ואילך.

204. תו”מ חל”ד ס”ע 113 ואילך.

205. תו”מ חל”ד עמ’ 159 ואילך.

206. שלפנ”ז, גם בעמ’ 159.

האט געשמייכעלט, אבל לא שמעתי מה שאמר לו.
בהתוועדויות האחרונים בכלל, וגם כן אז, צוה
לנגן "אני מאמין" ובסוף ההתוועדות התחיל לנגן
בעצמו כי בשמחה ונגן ג' פעמים, מסתמא תשמע על
ה"טייפ".

ג"כ הי' ב' שבע ברכות בהתוועדות, של אברהם
שי' ששונקין שמסתמא כבר שמעת שאד"ש הי'
המסדר קידושין,²⁰⁷ והב' אבא פאנטעליאוו. ובאחד
מהם לא יכלו למצא בהסידור השבע ברכות ואמר
להם אד"ש ה"פיידש".

אד"ש לא קידש הלבנה זה החודש (שלא הי'
לבנה במוצאי ש"ק) עם מנין.

יום ב' הי' יחידות עד יום [ג'] בבוקר ואד"ש
הי' עייף מאד והי' הולך להבית צולע. ט"ו תמוז נסע
להאהל.

בשעה שנסע זעליג סלונים²⁰⁸ לא"י, אור ליום
ד', יצא אד"ש ועמד על הטרעט עד שנסע.

ביום ד' נסע הפליין לענגלאנד חזרה, ורובם
נכנסו מקודם ביום ד' על יחידות, על זמן קצר כ"א
בפני עצמו, ובשעה שנסעו יצא אד"ש.

בשבעה עשר בתמוז בסליחות כשהגיעו לרחמנא
רימו אד"ש עם ידו שינגנו.

חוץ מזה אין לי מה לכתוב. בהישיבה בכלל אין
שום חדש מיוחד, רק שהסדר הוא חלש כמו בכל קיץ.
אני נוסע אי"ה על שליחות המל"ח אחר ש"מ עם הת'
פנחס שי' פעלדמאן. מסתמא אני נוסע ל-MASS,
באסטאן וכו'. לכן אם אתה רוצה לענות מכתבי ע"מ
שלא לקבל פרס, תענה מיד כדי שיגיע בזמן, אבל אני
מסתמא לא אכתוב לך עוד עד שאחזור מהשליחות
דמל"ח.

ואסיים בנוסח אד"ש "א געזונטער זומער און א

207. ראה מקדש ישראל עמ' 279 ואילך.

208. עסקן חבד"י בארה"ק ומנהל כולל חב"ד.

פרייליכער תמיד"

פ"ש לכל השלוחים ממני,
ממני המאחל לך כט"ס,
אברהם בער

יו

בס"ד ח' מנ"א תשכ"ב

.Postcard Air Mail Boston Mass

To Rabbi A. Zeilingold 2 Ave Du Petit
Chateau Brunoy France

ידידי חברי היקר אשר שי'
שלו' רב וברכה!

אחדש"ה. אני עכשיו כאן על שליחות המל"ח,
ובע"ה הכל הוא בסדר. כאן יש איזה מאנ"ש²⁰⁹, וגם
יש דאמעטארי מהישיבה²¹⁰ שאנו מתאכסנים בו,
ובמילא בגשמיות לא חסר וגם העבודה כאן הוא
"גאנץ גוט" בע"ה.

תסלח לי שלא כתבתי לך השיחות שלא הי' לי
פנאי.

אני אחזור לנ.י. אי"ה על כ' מנ"א ותוכל לכתוב

209. ביניהם משפחת קסטל. הרב כתריאל ברוך קסטל שהה
אז בביתו שם, כי עזב ישיבת תות"ל נוארק לפני חה"פ לאהר
שנחלה קשות שם, והוריו הסתפקו אולי כדאי לשלוח אותו
לישיבת נר ישראל בבאלטימאר, כך יוכל לדור אצל סבו
הרב דוד פאטאשניק ולא יצטרך לסמוך על האוכל בישיבה.
וכשבא הרב פנחס פעלדמאן שמה על שליחות המל"ח, יחד
עם הכותב, הוא אמר שהוא למד בישיבת נר ישראל וגם
בישיבת תות"ל מאנטריאל, וע"כ יכול לומר מתוך נסיון
שיהי' יותר טוב במאנטריאל, ובזה נחה דעתה של אמו קצת.
אח"כ שאלו דעת כ"ק אדמו"ר והשיב בבירור שהאופציות
הם רק או במאנטריאל, או בנוארק, או ב770, ובפועל הלך
למאנטריאל עד תשכ"ה, ואז עבר ל770.

210. היו שנים שהי' שם פנימיה.

הפראגראם הי' בבוקר קודם התפי', ואח"כ הלכנו לביהכ"נ ומיד שבאנו לביהכ"נ שמענו שכולם הי' מדברים מזה, ואחד אמר לנו שחמישים שנה לא ידע מזה חסיד ועכשיו הוא יודע. כמובן שקשה לכתוב

לי שם אז.

פ"ש לכל השלוחים

ממני אברהם בער

פ"ש מפ. פעלדמאן

His father, of saintly memory, was once asked, "What is a Chosid?" and he replied, "A Chosid is a 'street-lamp lighter.'" (In olden days there used to be a man whose job was to light the street-lamps by means of a light which he carried at the end of a long pole). The lamps were there in readiness, but they needed to be lit. Sometimes the lamps are not as easily accessible as lamps on street corners; there are lamps in forsaken places, or at sea, but there must be someone to light even those lamps, so that they should not be wasted, but should light up the path of others.

It is written, "the soul of man is the lamp of G-d." It is also written, "A Mitzvah is a candle, and the Torah is the light."

A Chosid is one who puts his personal affairs aside and goes around lighting up the souls of Jews with the light of the Torah and Mitzvoth. Jewish souls are in readiness to be lit; sometimes they are around the corner, sometimes they are in a desert or at sea. There must be someone who, disregarding one's own comforts and conveniences, will go out to put a light to those "lamps." This is the function of a true Chosid.

The message is obvious. I will only add that this function is not really limited to Chasidim, but it is the function of every Jew, and sooner or later all Jews will be Chasidim in this and in every other sense. Divine Providence sends Jews to the most unexpected places in order that they should carry out this function.

May G-d grant that each and every one of us be a dedicated "street-lamp lighter," and fulfil his or her duty with joy and gladness of heart.

טז

בס"ד יום ד' לפ' ראה [כ"ב מנ"א] ה'תשכ"ב
לפ"ק

ידידי חברי היקר אשר שי'

שלו' רב וברכה. אחדשה"ט. מכתבך הגיעני
בזמנו. ות"ח ע"ז.

אני כותב לך עכשיו ממאנטריאל קענעדע,
שנסעתי לשם רק על איזה ימים על "וויזיט" עם
משפחתי²¹¹, ואי"ה אחזור לנ"י על ש"מ, ולכן לא הי'
ביכלתי לכתוב לך קודם.

השליחות הי' בע"ה ברוב הצלחה לפי"ע, כמובן
שקשה לכתוב הכל אבל איזה ענינים אכתוב לך.
היינו בעיר באסטאן על ב' שבועות, ג"כ היינו איזה
ימים בעיר וואוסטער, ג"כ היינו בעיר ספרינגפילד.
וביקרנו כמה רבנים, בתוכם הרבה רעפארם ראבייס,
והי' לנו אינטרעסאנטע שמועסין עמהם. דיברנו
בקרוב לעשרים בתי כנסיות, היינו בכמה פייערס,
ג"כ היינו על הראדיא בעיר וואוסטער. הפראגראם
הי' 15 מינוט, הפראגראם הוא מהישיבה דשם,
והי' שאלות ותשובות, וחזרנו על הראדיא (כמובן
באנגלית) השיחה²¹² מה"לאמטערשניק" די"ג תמוז.

211. דודו הרב וואלף גרינגלאס, משפיע בשיבת תומכי
תמימים שם.

212. תו"מ חל"ד עמ' 129. השיחה הוגה גם באנגלית
ונשלח לכמה וכמה:

I was privileged to hear from my father-in-law of saintly memory the following story, which has an important message for all of us:

על סוכות ולא יכלו להוציא המאכלים להסוכה. והרב אמר שהוא (אביו של אד"ש) יענה ע"ז, וענה בפשיטות שהסוכה מצרפתם, מפני שענין עירוב בכלל הוא שע"י התבשיל שכולם משתתפים בזה ע"י זה נעשים כולם שותפים, וכמו"כ הוא בסוכה שכולם הם שותפים בזה. ואח"כ הי' סיום²¹⁸ על עירובין. הסיום הי' בערך שעה ומחצה, ואח"כ הי' שיחה ביאור הענין ע"פ חסידות. ועוד איזה שיחות. ניגון א' התחיל אד"ש בעצמו, מסתמא תשמע זה על הטייפ.

חוץ מזה אין חדשות שאני יודע, מפני שלא הייתי כאן כל הזמן, חוץ שבונים השול למטה ואומרים שישלימו זה על ר"ה הבע"ל. וכנראה שזה יבוא לפועל.

אסיים עכשיו

פ"ש לכ"א מהשלוחים

ממני אברהם בער

יז

בס"ד ב' לפרשת שופטים [כ"ז מנ"א] תשכ"ב

ידידי היקר הת' אשר שי'

שלו' רב וברכה.

אחדש"ה: תסלח לי שלא כתבתי לך כמו שבקשת תיכף מוש"ק, ומסתמא אתה מבין שהזמן מוגבל ויש לי ענינים לעשות חוץ מזה ג"כ. מה נשמע אצלך חדשות, האם כבר שמעתם אודות מתי תחזרו לכאן, אומרים שהשלוחים דא"י יחזרו על ר"ה הבע"ל עם האוירון. מסתמא שמעת שישראל ראזענפעלד הוא חתן..

אני הולך בשבוע זו ללוות [את כ"ק אד"ש], ואתמול הי' היחידות עד שעה 5 בערך. הי' שם איזה

הכל ואי"ה בלי"נ פב"פ אספר לך יותר.

אודות כ' אב אכתוב לך כמה שאוכל. כרגיל התפלל כ"ק אד"ש בתור ש"ץ. ביום כ' אב נסע אד"ש על האוהל, וקודם לזה הי' לוי' אצל 770, שמו הוא מר. דינער,²¹³ אין אני מכיר אותו ואד"ש יצא על הלוי'.

ההתוועדות התחילה אחר תפי' ערבית בשעה 8:55 והי' ה' (?) שיחות, לא הי' מאמר, אומרים שתמיד אין מאמר, רק כשחל בש"ק. ההתוועדות הי' עד שעה 12.

השיחות לא אכתוב לך משום שמסתמא תשמע זה בעצמך, ואכתוב רק איזה נקודות. השיחה הראשונה²¹⁴ התחיל מענין שאדמוה"ז כותב באגה"ק²¹⁵ ששמעתי מרבתי שבשעה שנמצאו עשרה מישראל במקום א', אף שאין מדברים ביניהם ד"ת, אילו הי' נמצא שם מלאך הי' מתבטל ממציאותו לגמרי. שזה בעצמו היא טעם על ניגון, ובפרט (שבקדושה הוא מעלין בקודש) אם מדברים ד"ת הוא עוד יותר. שזה בכלל בתורה ובפרט אם יש סיום, שאז הוא אור העולה על כולנה, ע"ד אם יש כמה תיבות, שכל תיבה הוא ענין בפנ"ע וכולם ביחד הוא אור העולה וכו'.

וסיפור²¹⁶ סיפור מאביו, שכשהי' רוצה להיות רב בעיר של מתנגדים, והם רצו שיהי' לו סמיכה גם ממתנגדים, והלך לר' חיים בריסקער ועוד א'²¹⁷ (איני זוכר שמו). ואז הי' הסדר שלא רק שהי' בוחנים ביורד דעה, ש"ך וט"ז ופרי מגדים ואחרונים, אלא גם בשימושה של רבנות. ואז כשהי' אצל אחד מהם באה שאלה ששכחו לעשות עירוב חצרות, והי' שבת

213. ביומן הרב יהודה ליב גראנער: "ר' א. ד. ווילנער (?)."

214. תו"מ חל"ד עמ' 210 ואילך.

215. סי' כג.

216. תו"מ חל"ד עמ' 213 ואילך.

217. הרב אליהו חיים מייזל, רבה של לודז.

218. לקו"ש חי"א עמ' 63 ואילך. תו"מ חל"ד עמ' 215 ואילך.

נהמא דכסופא, ושיהי' דורכגעארעוועט ולכן יש זה הענין. ואם הי' ענין טוב ורע רק בעשי' ולא ביצירה, אז מי שיש לו שייכות עם יצירה ורואה כל דבר איך שהוא ביצירה אז לא הי' לו בחירה, מפני שהוא רואה ביצירה איך שהרע אינו מציאות. וכמו"כ בבריאה וכמו"כ באצי', הגם שבאצילות לא יגורך רע,²²⁶ זהו באצילות, אבל יש הרע דאצילות שנמצא בבריאה, וכמבואר במ"א.²²⁷ וכמו"כ עוד למע' מזה עד אנכי. ולכן אומר אנכי נותן – וקללה, שגם באנכי יש שורש על רע. וזהו ג"כ תירוץ על ששואלים למה צריכים ענין עבודה בכל הענינים, הי' מספיק אם יהי' רק במעשה, למה צריכים בדיבור ומכ"ש במחשבה. אלא הביאור הוא כנ"ל שיהי' עבודה בכל הענינים, ואפי' ביחידה, ענין מס"נ יש ג"כ בלעו"ז, וכמבואר שאלו שמושקעים זמן רב בתאוות יכול להיות שיהי' לו מס"נ ע"ז. ולכן אומר לפניכם שאפי' בפנימיות יש ג"כ ענין "קללה" רע, ומאנכי בא ג"כ כוחות לנצח המלחמה וכו'.

ואח"כ הי' שיחה ב' בהמשך להסיום דכ' אב²²⁸ ולבסוף הי' שיחה²²⁹ אודות מש"כ בלקו"ת²³⁰ שבאלול מלך בשדה ומראה פנים שוחקות לכ"א. וביאר שהגם שהוא בשדה וכמו"כ כ"א הוא בשדה ועוסק בעניניו הגשמיים, מ"מ מובן לכל שיש הפרש אם נמצאים אצל המלך. וזהו הענין, שצריכים לזכור שעכשיו הוא גילוי י"ג מידות הרחמים, והמלך בשדה מראה פנים שוחקות לכ"א. דיבר²³¹ ג"כ אודות ה"ווילדער מנהג" שיש כאן שנוסעים על עשרה שבועות לקאנטרי ואין לומדים וכו'. הגם שלכאורה הי' צריך להיות להיפך, שאם הביזנעס הוא slow, צריך להיות יותר בתורה

א' על 3 שעות, מאחר מעריב עד קרוב לשעה ב', שמה היא ראז מערי²¹⁹ היא כותבת בפייפער.

הלילה נסעו לא"י אברהם ששונקין עם זקנו הרב ששונקין שבא על החתונה, גם נסע מאיר חלאפ²²⁰ שבא כאן על משך זמן, ואד"ש יצא על הטרעפ וחיכה עד שנסעו.

עכשיו אכתוב לך כמה שאוכל מש"מ. הי' ג' שיחות, ב' קודם המאמר וא' לאחריו, המאמר הי' ד"ה ארי' שאג מי לא ירא.

בשיחה א'²²¹ דיבר אד"ש אודות ראה אנכי וגו',²²² והקשה שמסיים בכתוב ברכה וקללה, לכאורה מאתו לא תצא הרעות²²³ ולמה אומר וקללה, ובפרט שאומר אנכי שאנכי הוא דלא אתרמיז לא בשום אות וקוץ,²²⁴ ואיך אומר שמאנכי בא קללה. גם ענין נותן, הלא כל הנותן בעין יפה נותן,²²⁵ ואיך מסיים וקללה. גם ענין לפניכם, שזה קאי על הפנימיות של יהודי, ואיך אומר שהפנימיות של יהודי הוא גם ענין קללה. גם מה שאומר ראה, שענין ראי' יש מעלה על שמיעה, והכוונה הוא שצריכים זיך גוט אריין-טראכטען בזה, לכאורה זה דבר מובן מעצמו, ענין שכר ועונש שאם ישמעו אז יהי' כדבעי וכו'.

אלא כ"ז יובן בהקדם איזה ענין שזה מונע ומעכב כו"כ מעבודתם, וזה הענין דהעלמות והסתרים, שלכאורה למה יש זה הענין, הלא הקב"ה הוא יחיד ומיוחד, אלא הכוונה הוא כדי שלא יהי'

219. אסתר רודא קאהאן שכתבה ב"פארווערטס" תחת שם עט מערי ראוז.

220. כנראה הכוונה להרב מאיר הארלאו מרמת גן.

221. תו"מ חל"ד עמ' 237 ואילך. לקו"ש ח"ד עמ' 1339 ואילך.

222. דברים יא, כו.

223. אגה"ק סי' יא. והלשון ע"פ איכה ג, לח.

224. לקו"ת במדבר פ, ב.

225. ב"ב נג, א.

226. תהילים ה, ה.

227. לקו"ת במדבר ג, סע"ג.

228. לקו"ש חי"א עמ' 63 ואילך.

229. תו"מ חל"ד עמ' 242 ואילך.

230. לב, סע"א.

231. תו"מ חל"ד עמ' 243.

When it came time for blowing the Shofar, the Rebbe instructed that all the Russian Jews should come up to the bimah with him. On the second day he called up Berel Futerfas (Reb Mendel's son) and Mottel Chein (Berke's son), so that they would also be on the bimah for the shofar-blowing. This year the Rebbe cried, but not that much, and he blew the shofar for all the "seated tekiyos" on both days without any difficulty. He cried during the Haftarah both days. During davening, we only sang "Avinu Malkeinu". Tashlich was as usual.

בן מ"מ ולמרדכי חן בן דובער שגם הם יעלו. תקיעות הי' עם בכיות אבל לא הרבה מאוד, אד"ש תקע כל התקיעות דמיושב ב' הימים בלא קשיים. בכה בההפטורה בב' הימים. נגנו רק אבינו מלכנו בעת התפילה. תשליך כרגיל.

ההתוועדות ר"ה. בתחילת ההתוועדות חלק משקה לכל יהודי רוסיא ושאל כ"א שמו ושם אמו. אח"כ צוה לנגן ניגון מכל הרביים הבעש"ט וכו'. אח"כ מאמר ד"ה תקעו.²³⁴ בערך 40 מינוט ואח"כ שיחה קצרה.²³⁵ אח"כ ברכת המזון עם מעריב.

ש"ש ביום הי' התוועדות²³⁶ עד 5 בערך הי' ג"כ מאמר עם ניגון ד"ה שיר המעלות.²³⁷ דיבר ג"כ על רש"י²³⁸. צוה לזוסיא ווילאמאוסקי מאה"ק שינגן וישמח העולם, ובכלל דיבר שיהי' תשובה עילאה מתוך שמחה וכו'. אחר ההתוועדות הי' כוס של ברכה

234. תו"מ חמ"ה עמ' 3 ואילך.

235. תו"מ חמ"ה עמ' 15 ואילך.

236. תו"מ חמ"ה עמ' 31 ואילך.

237. תו"מ חמ"ה עמ' 20 ואילך.

238. תו"מ חמ"ה עמ' 40 ואילך.

וכו', אבל בפועל הוא slow גם בתורה וכו'. ובנוגע לפועל מש"מ אלול ועאכו"כ מר"ח אלול יוסיפו בלימוד וכו'.

שכחתי לכתוב לך, כשהייתי במאנטריאל בשבוע האחרון ראיתי השיבה²³², וממש לא ראיתי בנין מפואר כזה עבור ישיבה, וקשה להאמין שזה מליובאוויטש.

עכשיו אכתוב איזה פתגם מהביכול שלי (אחר הפסק רב):

(קצג) פעם אמר מתנגד א' לחסיד א', אצלנו בנגלה יש הרבה סוגיות, סוגיא זה וסוגיא אחר, ואצלכם הכל הוא ענין א', הכל מהקב"ה, ענין זה מהקב"ה וענין אחר מהקב"ה, אבל הכל מהקב"ה, ענה לו החסיד "שגץ" מה יש חוץ ממנו.

אסיים עכשיו באיחולי כט"ס

פ"ש לכ"א

אברהם בער

פ"ש לך מבנימין כ"ץ

יח

ב"ה אור ליום ו' תשרי תשכ"ז

כבוד ידי"ע הרה"ת אשר שי'

שלום וברכה! אחדש"ה, רק איזה נקודות מהנעשה כאן.

ער"ה נסע אד"ש על האוהל. באו לכאן הרבה אורחים מרוסיא, ובערך 12 הם על חשבון אד"ש.

בעת תקיעות צוה אד"ש שכל יהודי רוסיא יהי' על הבימה. וביום ב' קרא ג"כ לדובער פוטערפאס²³³

232. שנבנה באותו תקופה, ראה The People's Rabbi, ע' 207 ואילך.

233. לימים איש עסקים בלונדון.

מר"ה. ואחר שגמר כוס של ברכה ישב במקומו ובירך
ברכה אחרונה, ואח"כ התחיל לנגן בעצמו בני היכלא,
אבל לא נגן רק ההתחלה.

חוץ מזה אין חדש במיוחד. עכשיו יש התוועדות
מיהודי רוסיא לכבוד היארצייט עפ"י הוראת אד"ש,
ולמחר אי"ה יהי' התוועדות בהשתתפות אד"ש.

ד"ש מפנחס פלדמן.

ידידך אברהם בער

גמר חתימה טובה

**Thank you for
celebrating this
special simchah
with us!**

The Piekarski and Libman Families